



# ALUEIDEN KILPAILUKYKY 2016

KAUPPAKAMARI



ALUEIDEN KILPAILUKYKY 2016:  
Yritysten näkökulma

KESKUSKAUPPAKAMARI

Syyskuu 2016

Keskuskauppakamari, Aleksanterinkatu 17,  
PL 1000, 00101 Helsinki  
[www.chamber.fi](http://www.chamber.fi)

ISBN 978-952-5620-82-5

## SISÄLLYS

### 1 JOHDANTO

Mitä on alueiden kilpailukyky?

Tutkimuksen toteuttaminen ja vastaajien taustatiedot

4

4

4

### 2 SIJAINTIIN JA TOIMINTAEDELLYTYKSIIN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT

Toimialojen näkemykset sijaintipaikkatekijöistä ja toimintaedellytyksistä

Alueelliset erot sijaintiin ja toimintaedellytyksiin vaikuttaneissa tekijöissä

Yritysten nimeämät kehittämiskohteet kauppakamarialueittain

7

8

9

11

### 3 ELÄMISEN LAATU ALUEELLA

17

### 4 LIIKENNE JA LOGISTIIKKA

21

Liikenneyhteyksien kehittämistarve

Liikennepoliitiikan kehittämistarve

22

27

### 5 TYÖVOIMAN SAATAVUUS JA SOPIVUUS

33

Alueiden merkittävimmät työvoimahaasteet

Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto ja työvoiman liikkuvuus

Työelämän tarpeita vastaava koulutustaso ja osaaminen

Arviot työvoiman määrän tulevasta kehityksestä

34

35

39

44

### 6 YRITYSTEN KASVU JA KANSAINVÄLISTYMINEN

47

Yrityksen kansainvälistymistä ja kasvua tukevat tekijät

Digitalisaatio eri toimialoilla

Yritysten tunnistamia toimialojen kehittymistä haittaavia tekijöitä

47

50

55

### 7 JOHTOPÄÄTÖKSET

63

## ESIPUHE

Kauppakamarit kehittävät yritysten toimintaedellytyksiä ja alueiden kilpailukykyä. Keskuskauppakamari on tutkinut vuodesta 2000 lähtien alueellisten tekijöiden vaikutusta yritysten kilpailukykyyn ja sijoittumiseen Suomessa. Alueiden kilpailukyky 2016 on seitsemäs aihepiiriin liittyvä tutkimus. Aikaisemmat selvitykset on julkaistu vuosina 2000, 2003, 2005, 2007, 2009 ja 2011. Vuoden 2016 valtakunnallinen selvitys perustuu 1122 yritysjohtajan vastauksiin. Yritysjohtajat ovat antaneet maan kattavaan selvitykseen runsaasti alueiden kehittämisessä tarvittavaa arvokasta tietoa. Kehittämiskohteiden lisäksi yritysjohtajat tuovat esille alueiden vahvuuksia ja erilaistavia tekijöitä.

Tutkimus tuo esiin muutaman selkeän viestin.

Ensimmäiseksi kyselyn tulokset vahvistavat sen, että peruskoulutuksen tasossa ja tarjonnassa on merkittäviä alue-eroja. Tämä on viesti myös kunnille, koska maakuntauudistuksen myötä koulutuksesta tulee kuntien isoin ja tärkein tehtävä.

Toiseksi työvoiman kohtaanto-ongelmien kasvu vaatii uusia, työvoiman liikkuvuutta edistäviä keinoja osaajien ja työpaikkojen kohtaamiseksi. Työvoiman liikkuvuutta pitää edistää moneen suuntaan, ympäri Suomen.

Kolmanneksi yritysjohtajat antavat tukensa hallituksen käynnistämälle liikenteen korjausvelkaohjelmalle, jolla paikataan kiihtyvällä tahdilla rapautuvia väyliä. Väylien kunto nousi kiireellisimmäksi kehittämiskohteeksi 17 alueella eli kaikkialla muualla paitsi Ahvenanmaalla ja Raumalla. Näilläkin alueella väylien kunto oli kiireellisyysjärjestyksessä heti seuraavalla sijalla.

Alueiden kilpailukyvyn edistäminen edellyttää yritysten äänen kuulemista. Käsillä olevassa selvityksessä on tuotu päättäjien tietoisuuteen useita eri toimialojen kasvua ja liiketoimintaa haittaavia esteitä. Ratkaisujen löytäminen esimerkiksi työmarkkinoiden toimivuutta koskeviin haasteisiin tukee alueiden ja koko Suomen kilpailukykyä.

Selvityksen tulokset antavat yritysjohtajille eväitä kasvuun. Yritysjohtajilla on nyt mahdollisuus tutkia, mitä kasvun ja kansainvälistymisen keinoja eri toimialoilla toimivat yritykset käyttävät ja valita oman liiketoiminnan ja resurssien kannalta hyvät keinot. Esimerkiksi digitalisaatiossa yritysjohtajat näkevät lukuisia sovelluskohteita.

Syyskuussa 2016



Kaisa Saario

Selvityksen laatija, alue- ja rakennepolitiikkaan sekä liikenneasioihin erikoistunut Keskuskauppakamarin asiantuntija.



# 1 JOHDANTO

Alueiden kilpailukyky 2016 –selvitys tarkastelee alueellisten tekijöiden vaikutusta yritystoimintaan. Selvityksen tavoitteena on tutkia, mitkä tekijät vaikuttavat yritysten sijoittumiseen Suomessa ja miten alueiden kilpailukykyä pitäisi yritysten mielestä kehittää.

Selvitys on osa kauppakamarien edunvalvontaa. Kauppakamareilla on Suomessa 20 000 jäsentä, joista valtaosa on yrityksiä. Kauppakamarit edistävät yritysten toimintaedellytyksiä. Keskuskauppakamari koordinoi 19 kauppakamarin yhteistoimintaa, kun taas kauppakamarit palvelevat erityisesti oman toiminta-alueensa yrityksiä.

## Mitä on alueiden kilpailukyky?

Alueen kilpailukyky kuvaa yritysten ja työvoiman toimintaympäristöä ja niitä alueen ominaisuuksia, jotka tukevat menestyvää yritystoimintaa. Kilpailukykyinen alue ylläpitää alueella jo sijaitsevien yritysten toimintaedellytyksiä ja houkuttelee alueelle sekä uusia yrityksiä että työvoimaa yritysten käyttöön.<sup>1</sup>

Vetovoimainen alue luo myös puitteet alueen toimijoiden vuorovaikutukselle ja verkostoitumiselle sekä edistää alueen toimijoiden kykyä oppia uutta ja uudistua. Alueen kilpailukyvyn eri osa-alueiden pitää olla riittävän hyvällä tasolla, jotta aluekehitys vahvistuu. Samalla alueiden pitäisi hakea yhden tai useamman osa-alueen osalta kilpailuetua eli erottua muista samoista asioista kilpailevista alueista.<sup>2</sup> Alueiden vahvuuksia ja erilaistavia tekijöitä pitäisi myös tuoda esille, sillä nämä houkuttelevat alueille yritystoimintaa, asukkaita ja lomailijoita sekä erilaista tapahtumatarjontaa. Vetovoimainen alue generoi kasvua myös lähiseudulle.

## Tutkimuksen toteuttaminen ja vastaajien taustatiedot

Koko maan kattava Alueiden kilpailukyky 2016 –selvitys perustuu 1122 Suomessa toimivan yrityksen vastauksiin. Kaikki vastaajat ovat kauppakamarien jäseniä. Edelliseen Alueiden kilpailukyky -kyselyyn vastasi 1280 yritysjohtajaa vuonna 2011.

Kyselyn toteutti Taloustutkimus Keskuskauppakamarin toimeksiannosta. Kysely tehtiin yhteistyössä kauppakamarien kanssa. Selvityksen on laatinut asiantuntija Kaisa Saario Keskuskauppakamarista.

Yritykset vastasivat kyselyyn Internet-pohjaisella kyselyohjelmalla keväällä 2016. Yrityksen vapaamuotoiset vastaukset ovat kursivilla ja vastaajan äidinkielellä. Suomeksi vastasi 1020 yritysjohtajaa ja ruotsiksi 102 yritysjohtajaa.

Vastaajina olivat kaikilla Suomen 19 kauppakamarialueella toimivat yritykset. Selvityksen vastaajista suurin osa (71 %) oli yritysten toimitusjohtajia. Yhdeksän prosenttia vastaajista oli edustettuna kauppakamarin hallituksessa. Talousjohtajia tai kehitysjohtajia oli viisi prosenttia vastaajista ja muissa tehtävissä toimi 15 prosenttia vastaajista.

Selvityksen aluetarkastelu noudattaa kauppakamarijakoa. Vastaajista 18 prosenttia edusti Helsingin seudun kauppakamarialueella toimivia yrityksiä. Tampereen ja Turun kauppakamarialueen vastaajien osuus oli molemmilla alueilla kahdeksan prosenttia ja Oulun alueella seitsemän prosenttia. Ahvenanmaalta ja Keski-Suomesta vastaajia oli molemmilla alueilla kuusi prosenttia. Hämeen ja Kuopion vastaajien osuudet olivat viisi prosenttia. Muiden kauppakamarialueiden vastaajien osuudet olivat alle viisi prosenttia.

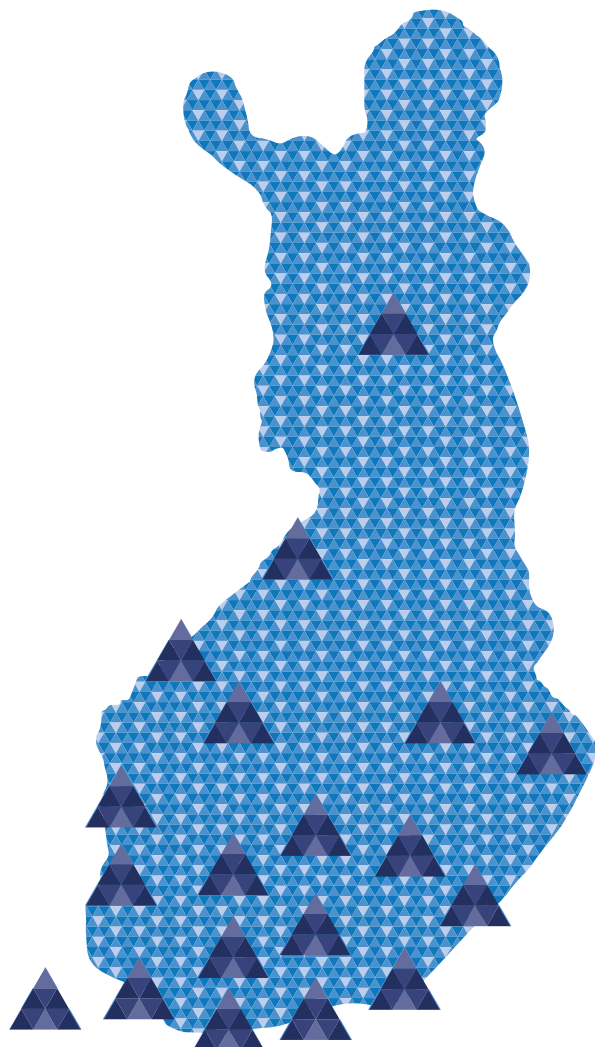
1 Alueiden kilpailukyvyn määritelmästä Sotarauta & Linnamaa 1997 ja Somerla 2007.

2 Sotarauta & Viljamaa (toim.) 2003, 27.

Selvityksessä käytetään Tilastokeskuksen yrityskokoluokitusta. Suurin osa (70 %) vastanneista yrityksistä on henkilömäärältään pieniä yrityksiä, jotka työllistävät alle 50 henkilöä. Alle 10 henkilön mikroyrityksiä on vastanneista 30 prosenttia. Henkilömäärältään keski suuria, 50 – 249 henkilöä työllistäviä yrityksiä on 18 prosenttia ja suuria, vähintään 250 henkilöä työllistäviä yrityksiä on 12 prosenttia.

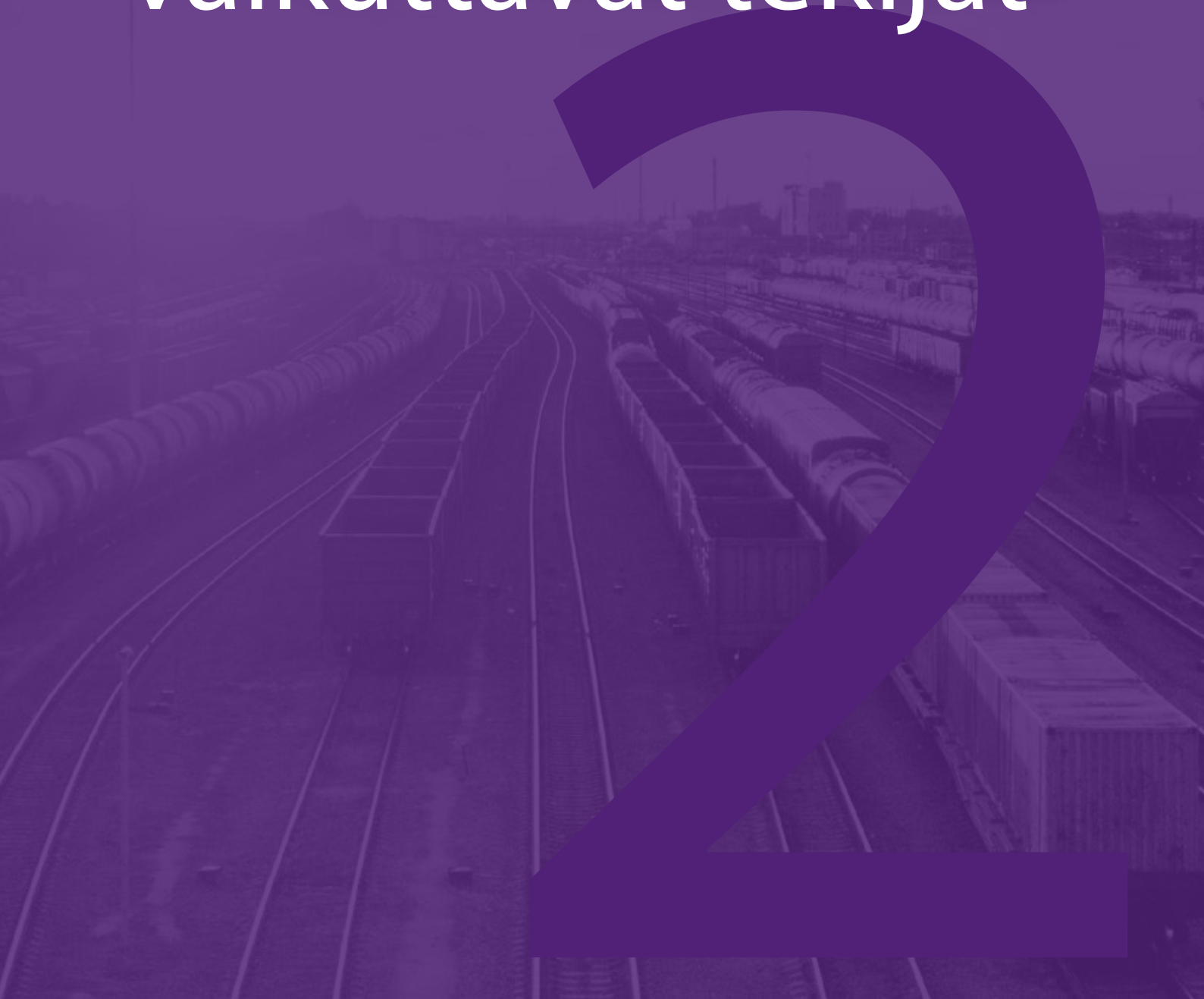
Vastanneista yrityksistä 28 prosenttia edustaa teollisuutta, 16 prosenttia kauppaa, 45 prosenttia palveluita ja 11 prosenttia rakentamista.

Vastaajista puolet toimii yhdellä paikkakunnalla ja kolmannes usealla paikkakunnalla. Viidenneksellä (19 %) yrityksistä on ulkomaantoimintoja. Kaupan alalla ja teollisuudessa oli eniten tuontia ja vientiä harjoittavia yrityksiä. Vientiyrityksistä valtaosa oli teollisuusyrityksiä, kun taas kaupan alalla oli eniten tuontiyrityksiä.



ETELÄ-KARJALAN KAUPPAKAMARI  
 ETELÄ-POHJANMAAN KAUPPAKAMARI  
 ETELÄ-SAVON KAUPPAKAMARI  
 HELSINGIN SEUDUN KAUPPAKAMARI  
 HÄMEEN KAUPPAKAMARI  
 KESKI-SUOMEN KAUPPAKAMARI  
 KUOPION KAUPPAKAMARI  
 KYMENLAAKSON KAUPPAKAMARI  
 LAPIN KAUPPAKAMARI  
 LÄNSI-UUDENMAAN KAUPPAKAMARI  
 OULUN KAUPPAKAMARI  
 POHJANMAAN KAUPPAKAMARI  
 RAUMAN KAUPPAKAMARI  
 RIIHIMÄEN-HYVINKÄÄN KAUPPAKAMARI  
 SATAKUNNAN KAUPPAKAMARI  
 POHJOIS-KARJALAN KAUPPAKAMARI  
 TAMPEREEN KAUPPAKAMARI  
 TURUN KAUPPAKAMARI  
 ÅLANDS HANDELSKAMMARE

# Sijaintiin ja toimintaedellytyksiin vaikuttavat tekijät





## 2 SIJAINTIIN JA TOIMINTAEDELLYTYKSIIN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT

Alueellista kilpailukykyä voidaan tarkastella yritysten sijaintipaikka- ja investointipäätösten näkökulmasta. Aluetta voidaan pitää kilpailukykyisenä, mikäli sillä on ominaisuuksia, joita yritykset pitävät tärkeinä sijoittumispäätöstä tehtäessä. Yritysten sijaintipaikan valintaan vaikuttavien asioiden selvittämiseksi yritysjohtajia pyydettiin arvioimaan, kuinka paljon eri tekijät ovat vaikuttaneet tai vaikuttavat yrityksen sijaintipaikkapäätökseen ja toimintaedellytyksiin Suomessa.

Yritysten arvioissa viisi samaa sijaintiin vaikuttavaa tekijää ovat pysyneet kärjessä useilla kyselykerroilla. Sopivan työvoiman saatavuus ja liikenneyhteydet ovat olleet tärkeimmät sijaintipaikkaan ja yritysten toimintaedellytyksiin vaikuttavat tekijät Suomessa sekä vuonna 2016 että viisi vuotta aiemmin tehdyssä kyselyssä. Käytännössä kuusi kymmenestä yrityksestä valitsee sijaintipaikan liikenneyhteyksien ja työvoiman saatavuuden perusteella. Myös kasvukeskuksen sijaitseminen alueella on yhä tärkeämpää. Aina päätös ei kuitenkaan synny harkittujen kriteerien perusteella. Yrityksen sijaintipaikka voidaan ratkaista esimerkiksi yrityksen perustajan kotipaikan mukaan.

### Yleisimmät yrityksen sijaintiin ja toimintaedellytyksiin Suomessa vaikuttavat tekijät

Alueiden kilpailukyky 2016 (n=1122) ja 2011 (n=1280)

\*Tärkeysjärjestys vaikuttaa sijaintiin paljon tai erittäin paljon -osuuksien mukaan

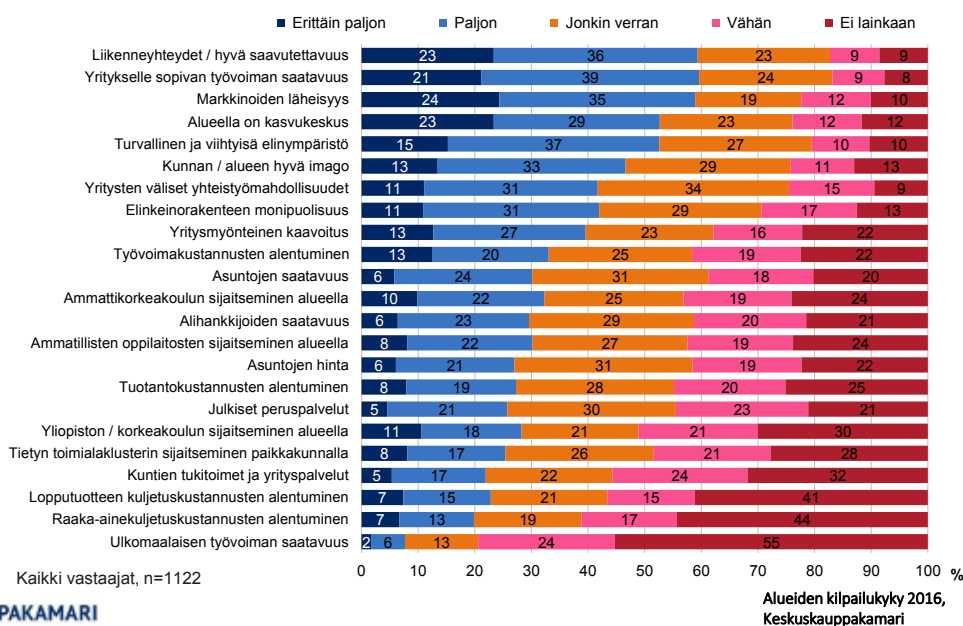
#### 2016 Suuri merkitys\*

1. Sopivan työvoiman saatavuus 60 %
2. Liikenneyhteydet 59 %
3. Markkinoiden läheisyys 59 %
4. Alueella on kasvukeskus 52 %
5. Turvallinen ja viihtyisä elinympäristö 52 %

#### 2011 Suuri merkitys\*

1. Sopivan työvoiman saatavuus 66 %
2. Liikenneyhteydet 61 %
3. Markkinoiden läheisyys 56 %
4. Turvallinen ja viihtyisä elinympäristö 51 %
5. Alueella on kasvukeskus 51 %

### Kuinka paljon seuraavat tekijät vaikuttivat/vaikuttavat yrityksen sijaintiin ja toimintaedellytyksiin alueella (Suomessa)?



## Toimialojen näkemykset sijaintipaikkatekijöistä ja toimintaedellytyksistä

**Kaupan alan yritysten** sijaintiin ja toimintaedellytyksiin vaikutti kaikista toimialoista eniten markkinoiden läheisyys. Sopivan työvoiman saatavuuden merkitys on vähentynyt viidessä vuodessa. Turvallisen ja viihtyisän elinympäristön merkitys on myös noussut merkittävästi verrattuna edelliseen kyselykertaan. Päivittäiskaupassa poliisin resurssien vähentyminen on näkynyt viime vuosina siinä, että poliisi ei välttämättä ehdi paikalle kaupaa koskeissa turvallisuusongelmissa. Turvallinen ympäristö on tällöin erityisen tärkeää yrityksissä, jossa työntekijä työskentelee yksin tai myöhäisinä ajankohtina.

*Olemme kaupan ja palveluiden toimija, merkittävien ja ainoa kriteeri toimintamme sijainnille on asiakkaiden läheisyys. Olemme siellä, missä asiakkaamme ovat.*

*Lentokenttä, hyvät liikenneyhteydet Suomeen, Suomessa ja kansainvälisesti.*

*Seutukunnan paikallistalouden kokonaisnäkymät 2-5 vuoden tähtäimellä.*

### **Kaupan alan viisi tärkeintä sijaintiin ja toimintaedellytyksiin vaikuttavaa tekijää**

Tärkeysjärjestys vaikuttaa sijaintiin paljon tai erittäin paljon –osuuksien mukaan, sulkeissa merkityksen muutos vuodesta 2011 vuoteen 2016.

1. Markkinoiden läheisyys (71 % -> 75 %)
2. Liikenneyhteydet (69 % -> 70 %)
3. Alueella on kasvukeskus / alue on kasvava (54 % -> 58 %)
4. Turvallinen ja viihtyisä elinympäristö (47 % -> 54 %)
5. Yritykselle sopivan työvoiman saatavuus (64 % -> 53 %)

**Palvelualan yritysten** sijaintipäätöksissä painottuvat markkinoiden läheisyyden lisäksi työvoiman saatavuustekijät. Palvelualalla pidettiin muita toimialoja tärkeämpänä elinkeinorakenteen monipuolisuutta, yritysten välisiä yhteistyömahdollisuuksia sekä yliopiston ja ammattikorkeakoulun sijaintia alueella. Ammatillisten oppilaitosten sijainti ei vaikuttanut sijaintiin samassa määrin. Turvallinen ja viihtyisä elinympäristö vaikuttaa erityisesti matkailualalla toimivien palveluyritysten toimintaedellytyksiin.

### **Palvelualan viisi tärkeintä sijaintiin ja toimintaedellytyksiin vaikuttavaa tekijää**

Tärkeysjärjestys vaikuttaa sijaintiin paljon tai erittäin paljon –osuuksien mukaan, sulkeissa merkityksen muutos vuodesta 2011 vuoteen 2016.

1. Markkinoiden läheisyys (70 % -> 70 %)
2. Alueella on kasvukeskus / alue on kasvava (65 % -> 61 %)
3. Yritykselle sopivan työvoiman saatavuus (66 % -> 59 %)
4. Liikenneyhteydet (62 % -> 57 %)
5. Jaetulla sijalla turvallinen ja viihtyisä elinympäristö (56 % -> 52 %) ja elinkeinorakenteen monipuolisuus (60 % -> 52 %)

*Väestön väheneminen ja elinkeinorakenteen yksipuolisuus ovat merkittäviä tekijöitä, jotka heikentävät toimintaedellytyksiä.*

**Rakennusalan yritykset** arvostivat kaikista toimialoista eniten yritykselle sopivan työvoiman saatavuutta. Rakennusallalla pidettiin muita toimialoja tärkeämpänä yritysmönteistä kaavoitusta, alihankkijoiden saatavuutta ja ammatillisten oppilaitosten sijaintia alueella. Rakennusalan yrityksille oli myös keskimääräistä tärkeämpää markkinoiden läheisyys, turvallinen ja viihtyisä elinympäristö, tuotantokustannusten alentuminen sekä asuntojen hinnat.

*Asukasmyönteinen pientaloaavoitus.*

## Rakennusalan viisi tärkeintä sijaintiin ja toimintaedellytyksiin vaikuttavaa tekijää

Tärkeysjärjestys vaikuttaa sijaintiin paljon tai erittäin paljon -osuuksien mukaan, sulkeissa merkityksen muutos vuodesta 2011 vuoteen 2016.

1. Yritykselle sopivan työvoiman saatavuus (66 % -> 70 %)
2. Markkinoiden läheisyys (60 % -> 66 %)
3. Alueella on kasvukeskus (55 % -> 59 %)
4. Turvallinen ja viihtyisä elinympäristö (58 % -> 54 %)
5. Jaetulla sijalla liikenneyhteydet (49 % -> 52 %) ja yritysmönteinen kaavoitus (52 %<sup>3</sup>)

**Teollisuusyritysten** sijaintipaikkapäätöksiin vaikuttaa muita toimialoja enemmän kustannusten hallinta toimitusketjussa. Liikenneyhteydet ja saavutettavuus ovat nousseet teollisuusyritysten tärkeimmäksi sijaintiin ja toimintaedellytyksiin vaikuttavaksi tekijäksi Suomessa. Erityisesti lopputuotteen kuljetuskustannusten alentuminen oli selvästi tärkeämpää teollisuusyrityksille kuin muilla toimialoilla toimiville yrityksille. Teollisuusyritykset arvostivat myös keskimääräistä enemmän alihankkijoiden saatavuutta, ammatillisten oppilaitosten sijaintia ja yritysmönteistä kaavoitusta.

*Tärkeää on johdonmukainen elinkeinopoliitiikka, jossa teollisuuden toimintaedellytykset on oikeasti otettu huomioon.*

*Kunnan kaavoitus-, lupa- yms. käytäntöjen sujuvuus, nopeus ja pitkäjänteisyys.*

*Sataman ja lentokentän läheisyys.*

## Teollisuuden viisi tärkeintä sijaintiin ja toimintaedellytyksiin vaikuttavaa tekijää

Tärkeysjärjestys vaikuttaa sijaintiin paljon tai erittäin paljon -osuuksien mukaan, sulkeissa merkityksen muutos vuodesta 2011 vuoteen 2016.

1. Liikenneyhteydet (58 % -> 61 %)
2. Yritykselle sopivan työvoiman saatavuus (67 % -> 59 %)
3. Turvallinen ja viihtyisä elinympäristö (43 % -> 51 %)
4. Yritysmönteinen kaavoitus (44 %<sup>4</sup>)
5. Kunnan/alueen imago (34 % -> 43 %)

## Alueelliset erot sijaintiin ja toimintaedellytyksiin vaikuttaneissa tekijöissä

Alueiden vahvuuksia pitäisi nostaa vahvemmin esille alueiden markkinointitoimenpiteissä. Vahvuuksia on paljon, mutta ne jäävät usein kehittämiskohteiden varjoon. Avoimissa vastauksissa nousi kaaviossa lueteltujen tekijöiden lisäksi muita sijaintiin vaikuttaneita tekijöitä kuten oma verotus tai kalastuslupa (Ahvenanmaa), itärajan ja Pietarin läheisyys (Etelä-Karjala), rantatonttien saatavuus (Etelä-Savo), paikallistalouden kokonaisnäkyvyydet lähivuosina, julkisen vallan päätöksenteko (ministeriöt, eduskunta) lähellä (Helsingin seutu), kunnan nopea reagointi yritystarpeisiin mm. tontinluovutuksella, luottamusmiesten ymmärrys liiketoimintaa kohtaan (Oulu), pitkäaikaisen yhteistyön mahdollisuus kuntien kanssa (Rauma), asukasmyönteinen pientaloaavoitus ja kulttuuripalvelut (Tampere) ja asukasluvun kasvu (Turku).

Seuraavassa on kuvattu alueiden vahvuuksia tarkemmin:

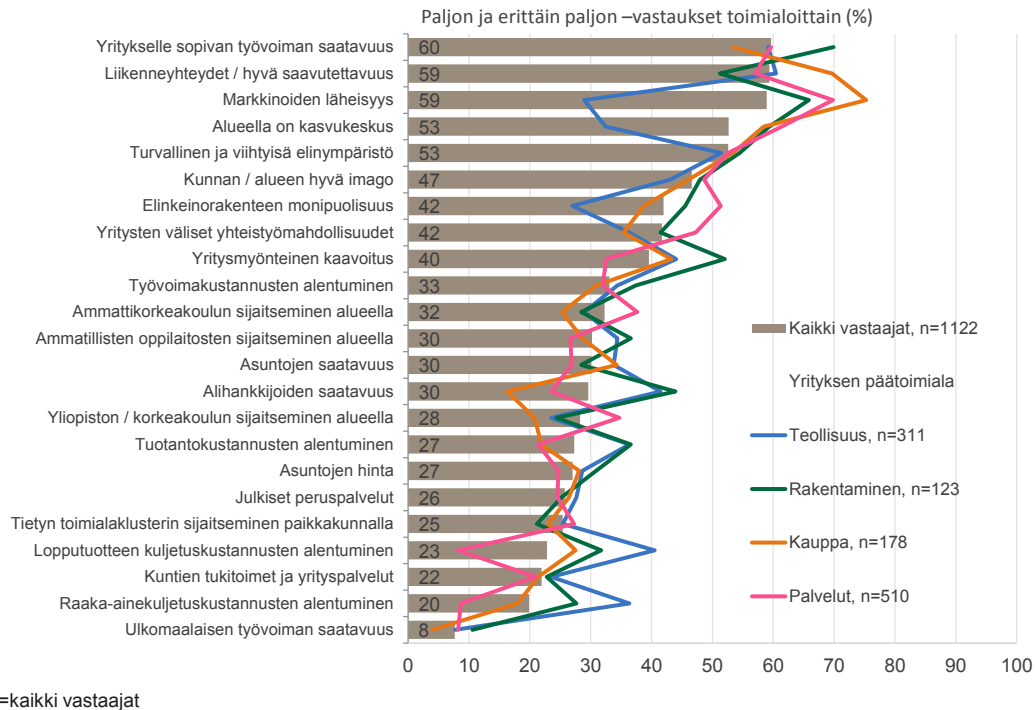
## Kasvukeskukset, markkinoiden läheisyys ja imago-tekijät

Kaikissa suurissa kaupungeissa toimivat yritykset pitivät erittäin merkittävänä sitä, että alueella on kasvukeskus. Osuus oli kaikkein suurin Tampereella (73 %). Markkinoiden läheisyys korostui erityisesti Helsingin seudun, Etelä-Karjalan, Tampereen, Turun, Pohjanmaan ja Ahvenanmaan alueilla toimivien yritysten vastauksissa. Kunnan/alueen hyvä imago oli vaikuttavana tekijänä muun muassa Riihimäki-Hyvinkäällä, Tampereella, Etelä-Pohjanmaalla, Lapissa ja Kuopiossa.

3 Yritysmönteistä kaavoitusta kysyttiin sijaintipaikkaan ja toimintaedellytyksiin vaikuttavana tekijänä vasta vuonna 2016. Vuonna 2011 sitä ei kysytty.

4 Yritysmönteistä kaavoitusta kysyttiin sijaintipaikkaan ja toimintaedellytyksiin vaikuttavana tekijänä vasta vuonna 2016. Vuonna 2011 sitä ei kysytty.

## Kuinka paljon seuraavat tekijät vaikuttivat/vaikuttavat yrityksenne sijaintiin ja toimintaedellytyksiin alueella (Suomessa)?



KAUPPAKAMARI

Alueiden kilpailukyky 2016,  
Keskuskauppakamari

### Yhteistyöverkostot, toimialaklusterit ja alihankkijan saatavuus

Yritykset tarvitsevat hyödyllisiä yhteistyöverkostoja kuten erikoistuneita palvelun toimittajia, palveluyrityksiä, koulutuslaitoksia, tutkimuslaitoksia tai elinkeinoelämän organisaatioita. Verkostossa ollaankin yleensä mukana, koska sen toivotaan tuovan lisäarvoa omaan toimintaan.<sup>5</sup>

Yrityksistä 42 prosenttia arvioi, että yritysten väliset yhteistyömahdollisuudet vaikuttavat yrityksen sijaintipäätökseen ja toimintaedellytyksiin erittäin paljon tai paljon. Yritysten välisiä yhteistyömahdollisuuksia arvostettiin eniten Riihimäki-Hyvinkäällä, Pohjanmaalla ja Tampereella. Tietyn toimialaklusterin sijaitsemista alueella pitivät tärkeänä erityisesti Lapin, Etelä-Pohjanmaan, Etelä-Karjalan, Oulun, Satakunnan, Keski-Suomen, Rauman, Turun ja Pohjanmaan kauppakamari-alueella toimivat yritykset. Keski-Suomen, Lapin ja Etelä-Pohjanmaan alueella toimivat yritykset arvostivat eniten alihankkijoiden saatavuutta alueella.

### Kustannukset

Etelä-Pohjanmaan, Lapin, Riihimäki-Hyvinkään, Pohjois-Karjalan, Satakunnan ja Etelä-Savon kauppakamari-alueilla toimivat yritykset pitivät muita alueita tärkeämpänä mahdollisuutta alentaa tuotantokustannuksia. Joka toinen Etelä-Savossa toimivista yrityksistä arvioi, että työvoimakustannusten alentuminen on vaikuttanut yrityksen sijaintiin tai toimintaedellytyksiin erittäin paljon tai paljon.

### Työvoiman saatavuus

Yritykselle sopivan työvoiman saatavuutta pitää merkittävänä (erittäin paljon ja paljon osuudet) sijaintipaikkaan ja toimintaedellytyksiin vaikuttavana tekijä kuusi kymmenestä Suomessa toimivista yrityksistä. Osuus oli suurin Riihimäki-Hyvinkään alueella, 79 prosenttia.

Kahdeksan prosenttia kaikista yrityksistä arvioi, että ulkomaisen työvoiman saatavuus vaikuttaa sijaintiin ja toimintaedellytyksiin erittäin paljon tai paljon. Mainituista sijaintipaikkaan vaikuttavista tekijöistä se vaikutti kaikkien yritysten arvioissa vähiten. Lapissa (14 %), Pohjanmaalla (14 %) ja Ahvenanmaalla (13 %) ulkomaisen työvoiman merkitys sijaintiin ja toimintaedellytyksiin vaikuttavana tekijänä oli suurin.

5 Ks. Somerla 2007

## Kuntien tukitoimet ja yrityspalvelut

Kuntien tukitoimilla kuten tonttien ja toimitilojen saatavuudella sekä yrityspalveluilla on suuri merkitys (vaikuttaa paljon tai erittäin paljon) joka viidennen yrityksen sijaintipäätökseen ja toimintaedellytyksiin. Tärkeimpänä kuntien tukitoimia ja yrityspalveluja pidettiin Kuopiossa (42 %) ja vähiten tärkeänä Länsi-Uudellamaalla (8 %).

Kolmasosa kaikista yrityksistä ja joka toinen Riihimäki-Hyvinkäällä, Pohjanmaalla ja Etelä-Savossa toimivista yrityksistä vastasi, että asuntojen saatavuus vaikuttaa paljon tai erittäin paljon sijaintiin.

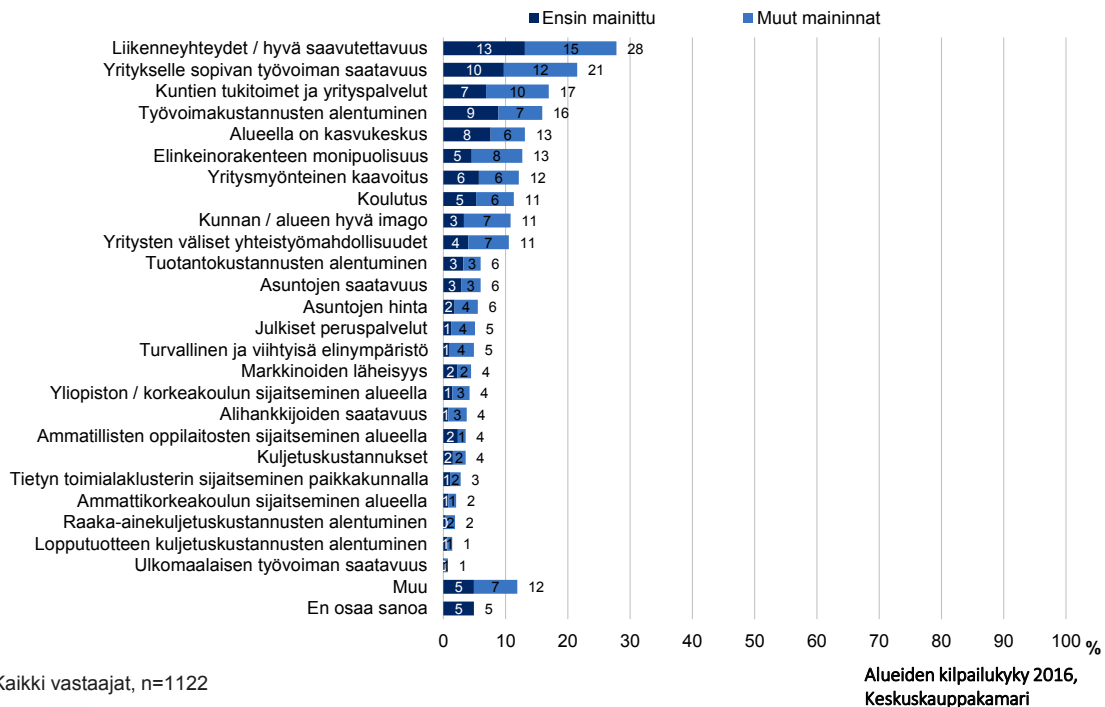
## Turvallinen ja viihtyisä elinympäristö

Turvallista ja viihtyisää elinympäristöä pidettiin tärkeänä kaikilla alueilla. Joka toinen vastaaja arvioi turvallisen ja viihtyisän elinympäristön vaikuttavan sijaintiin ja toimintaedellytyksiin merkittävästi. Osuus oli korkein Etelä-Karjalassa, 65 prosenttia.

## Yritysten nimeämät kehittämiskohteet kauppa- ja palvelualueittain

Yritykset antoivat arvokkaita näkemyksiä alueiden kehittämistä. Yritysjohdajat haluavat kehittää eniten liikenneyhteyksiä, työvoiman saatavuutta ja kuntien tukitoimia ja yrityspalveluja. Kehittämiskohteet vaihtelivat kuitenkin alueittain. Taulukossa on kuvattu eri alueilla mainittuja kehittämiskohteita. Koko Suomessa toimintaedellytyksiin vaikuttavat myös erilaiset kustannustekijät ja yritystoimintaan ja säätelyyn liittyvät jäykkyudet, jotka voivat vaikeuttaa merkittävästi eri toimialoilla toimivien yritysten liiketoimintaan. Toimialahaasteita on käsitelty tarkemmin luvussa kuusi (Yrityksen kasvu ja kansainvälistyminen).

## Mihin yllä mainittuun tekijään pitäisi panostaa alueella enemmän yrityksen kilpailukykyä parantamiseksi?





## Ahvenanmaan kehittämiskohteita

1. Liikenneyhteydet / saavutettavuus (27 %)
2. Työvoimakustannusten alentaminen (25 %)
- 3.-4. Yrityksille sopivan työvoiman saatavuus ja kuntien tukitoimet ja yrityspalvelut (19 %)

*Muita huomioita: Kaikista alueista kuljetuskustannuksiin vaikuttaminen nousi voimakkaimmin esille Ahvenanmaalla (15 %, ka 4 %)*

*Avoimia vastauksia kehittämiskohteista: Turismin ja liikenneyhteyksien kehittäminen, Ahvenanmaan tuontimenetelyjen yksinkertaistaminen, julkisten hankintojen menettelyt, elinkeinorakenteen monipuolisuuden ja yritysmayntöisen kaavoituksen edistäminen, kuntayhteistyö, kuljetuskustannusten ja maksujen vähentäminen, alueen kasvu*

## Etelä-Karjalan kehittämiskohteita

1. Liikenneyhteydet / saavutettavuus (35 %)
2. Elinkeinorakenteen monipuolisuus (28 %)
3. Alueen kasvukeskuksen kehittäminen (26 %)

*Muita huomioita: kaikista alueista elinkeinorakenteeseen vaikuttaminen nousi voimakkaimmin esille Etelä-Karjalassa*

*Avoimia vastauksia kehittämiskohteista: verkkoyhteydet, julkiset peruspalvelut (terveydenhuolto), kansainväliset lentoyhteydet ja raaka-ainekuljetukset esim. raideliikenteen tavarakuljetusten edistäminen, yritysten tukitoimet, alueen vetovoimaisuuden edistäminen, paikallispalveluiden käytön lisääminen eri keinoin mm. julkisten hankintojen kriteerit, oppilaitosten aktivoiminen tutkimus- ja kehityspalveluiden tarjoamisessa teollisuudelle, yritysten ja oppilaitosten suunnitteluyhteistyö, ohjelmistotalan ja LVI-alan koulutuksen tarve, olemassa olevien vahvuuksien parempi hyödyntäminen (esim. matkailu ja Venäjän läheisyys), tarve maakunnan tapahtumakalenterille, kaavoituksen nopeuttaminen*

## Etelä-Pohjanmaan kehittämiskohteita

1. Yritykselle sopivan työvoiman saatavuus (27 %)
2. Elinkeinorakenteen monipuolisuus (22 %)
- 3.-4. Liikenneyhteydet / saavutettavuus ja työvoimakustannusten alentaminen (20 %)

*Avoimia vastauksia kehittämiskohteista: Kuntien tukitoimet, kaavoitus ja tontit, alueen vetovoimaisuus (paluumuuttajat, nuoret), liikenneyhteyksien ylläpito, oppilaitosten arvostus ja riittävä opiskelijapohja, amk koulutuksen sisältö, klusterin kehittäminen (teollisuus), verkostot (yritysten kesken ja yritysten ja oppilaitosten välillä)*

## Etelä-Savon kehittämiskohteita

1. Kuntien tukitoimet ja yrityspalvelut (28 %)
2. Liikenneyhteydet / saavutettavuus (24 %)
3. Työvoimakustannukset (21 %)

*Avoimia vastauksia kehittämiskohteista: alueen kasvun ja elinkeinorakenteen monipuolisuuden edistäminen mm. elinvoimastrategia ja rakentava dialogi viranomaisten ja eri toimijoiden kanssa alueen vetovoiman kasvattamiseksi, yritysmayntöinen kaavoitus, monipuolisempi toimitilatarjonta, tiestön parantaminen, koulutuspaikkojen turvaaminen, alueen ikärakenteen muuttaminen esim. perheiden houkuttelemisen ja nuorison viihtyvyyteen panostaminen (esim. koulutusmahdollisuudet ja urheilutilat), taantumakien käyttäminen, paikallisten palvelujen käytön edistäminen*

## Helsingin seudun kehittämiskohteita

1. Liikenneyhteydet / saavutettavuus (26 %)
2. Yritykselle sopivan työvoiman saatavuus (24 %)
3. Työvoimakustannukset (21 %)

*Muita huomioita: Kaikista alueista työvoimakustannusten alentaminen (21 %, ka 16 %) ja asuntojen hinta (17 %, ka 6 %) nousivat kehittämiskohteena voimakkaimmin esille Helsingin seudulla.*

*Avoimia vastauksia kehittämiskohteista: Asuntojen saatavuus / hinnat ml. edulliset asumismuodot, tonttien saatavuus vuokra-asuntotuotantoa varten, varastojen ja toimistotilojen vuokrat, yritysymyönteinen kaavoitus (esim. pien-teollisuusalueiden säilyminen, kaavoitus- ja rakennuslupaprosessin sujuvuus ja ilmoitusmenettelyjen lisääminen), ulkomaisen työvoiman hankinnan helpottaminen, kaupan säädösten purku, elinympäristön ja kuntapalveluiden kehittäminen, kaupunkirakenteen tiivistäminen, englanninkielisten peruskoulujen ja lukiodien määrän lisäys, alueen kv. markkinointi, nykyisten liikenneyhteyksien ja työmatkaliikenteen kehittäminen, pysäköintipaikkojen saatavuus, tietuullen välttäminen, rahtiliikenteen edellytykset ml. kustannukset ja satamien toimivuus, julkishallinnon kilpailutuskäytännöt*

## Hämeen kehittämiskohteita

1. Liikenneyhteydet / saavutettavuus (25 %)
2. Yritykselle sopivan työvoiman saatavuus (25 %)
3. Kunnan / alueen imago (20 %)

*Avoimia vastauksia kehittämiskohteista: Asuntorakentaminen, teollisuuskaavoitus, AMK koulutuksen sisältö, vähittäiskaupan palveluiden ja tuotevalikoiman monipuolistaminen, digitaalisten palvelujen kehittäminen, alueen veto-voiman ja taloustilanteen kehittäminen, asuin ympäristöjen ja keskusta-alueiden kehittäminen, liikenne- ja logistiikkayhteydet ja matkakeskuspysäköinti, työvoiman liikkuvuus.*

## Keski-Suomen kehittämiskohteita

1. Liikenneyhteydet / saavutettavuus (33 %)
2. Yritykselle sopivan työvoiman saatavuus (21 %)
3. Kuntien tukitoimet ja yrityspalvelut (18 %)

*Avoimia vastauksia kehittämiskohteista: maakunnan tieverkosto, oppilaitosten koulutusohjelmien ajanmukaisuus ja muunto- ja täydennyskoulutusmahdollisuuksien parantaminen, ammattikoulutuksen vaatimustason kehittäminen esim. metallityö, kansainvälistymiseen liittyvä markkinointiosaaminen, paikallisten tuotteiden ja palveluiden käytön edistäminen esim. hankinnat, sähkönjakelun varmuus, kaavoitus, maakunnan elinvoimaisuuden ylläpito, uusien toimijoiden houkuttelua alueelle (ostovoiman lisäys ja elinkeinorakenteen monipuolisuus), kohtuuhintaisten toimi- ja varastotilojen saatavuus*

## Kuopion kehittämiskohteita

1. Liikenneyhteydet / saavutettavuus (33 %)
2. Yritykselle sopivan työvoiman saatavuus (21 %)
3. Kuntien tukitoimet ja yrityspalvelut ja alueen kasvukeskuksen kehittäminen (19%)

*Avoimia vastauksia kehittämiskohteista: Asemakaavoitusta nopeutettava, panostukset matkailupalveluihin ja matkailumarkkinointiin, tiestön kunto, lentoliikenneyhteydet, nuorisotyöttömyyden ja syrjäytymisen ehkäisy, tietoliikenneyhteyksien nopeus, klustereiden kehittäminen, alihankintaverkostot, ammattikoulutuksen sisältö, alueen vetovoiman kasvattaminen, kunnalliset palvelut*

## Kymenlaakson kehittämiskohteita

1. Kunnan / alueen imago (28 %)
- 2.-3. Elinkeinorakenteen monipuolisuus ja kuntien tukitoimet ja yrityspalvelut (23 %)

*Avoimia vastauksia kehittämiskohteista: alueen markkinoinnin, vetovoiman, kuntatalouden ja elinkeinorakenteen monipuolisuuden edistäminen, kuntien tukitoimet olemassa olevien työpaikkojen säilyttämiseksi, alueen osaamisen, palveluiden ja tuotteiden käytön edistäminen, Itä-Suomi houkuttelevammaksi klustereille, koulutustarjonta, AMK-koulutuksen suuntautumisvaihtoehdot, työvoiman saatavuus heikkoa*

## Lapin kehittämiskohteita

1. Liikenneyhteydet / saavutettavuus (38 %)

2.-3. Yritykselle sopivan työvoiman saatavuus ja kuntien tukitoimet ja yrityspalvelut (19 %)

*Avoimia vastauksia kehittämiskohteista: Ammatillisen koulutuksen lisääminen (kaivosala), alueen osaamisen, palveluiden ja tuotteiden käytön edistäminen, osaamisverkostojen rakentaminen, yritysmuuntoinen kaavoitus ja toimitilat, rajaesteiden helpottaminen Norjan kaupassa, yritysten kasvun rahoitus ja vakuusvaatimusten helpottaminen, kuljetustuen säilyttäminen ja kehittäminen, liikenneyhteydet mm. lentojen hinta ja tarjonta*

## Länsi-Uudenmaan kehittämiskohteita

1. Liikenneyhteydet / saavutettavuus (35 %)

2. Yritysmuuntoinen kaavoitus (27 %)

3.-4. Yritykselle sopivan työvoiman saatavuus ja asuntojen saatavuus (19 %)

*Avoimia vastauksia kehittämiskohteista: maantie- ja raideliikenne ml. junayhteydet, riittävän laaja ja sisällöltään hyvä koulutustarjonta erit. teollisuuden tarpeisiin, rakentamismuuntoisempi ja joustavampi lupapolitiikka ja rakennusvalvonta, asuntojen hinta, julkisten peruspalvelujen ml. koulut, päiväkodit olemassaolo elinvoimatekijänä vrt. lakkautukset*

## Oulun kehittämiskohteita

1. Liikenneyhteydet / saavutettavuus (23 %)

2. Yritykselle sopivan työvoiman saatavuus (21 %)

3. Kuntien tukitoimet ja yrityspalvelut (20 %)

*Avoimia vastauksia kehittämiskohteista: työvoiman ammatillinen osaaminen (AMK, ammattiopistot esim. arkkitehdit, rakennusinsinöörit, insinöörien kieli- ja markkinointitaidot, vaativa puurakennusosaaminen), elintarvikealan koulutus, rakentamisenettelyjen helpottaminen / kaavoituksen sujuvuus ja tonttitarjonta, liikenneyhteydet (juna, tiestö esim. vt4, alempi tieverkosto ja lentoyhteydet), rahoituksen saatavuus (teollisuus), kehittyneiden biotuotteiden valmistus alueelle, vetovoimaisen kasvukeskuksen kehittäminen ml. kunnalle selkeä brändi, toimistotilojen hinnat*

## Pohjanmaan kehittämiskohteita

1.-3. Liikenneyhteydet / saavutettavuus, yritykselle sopivan työvoiman saatavuus ja yritysten väliset yhteistyömahdollisuudet (25 %)

*Avoimia vastauksia kehittämiskohteista: alueen osaamisen kartoitus ja vientirenkaan perustaminen, alueen tuotteiden ja palveluiden käytön lisääminen esim. hankinnat, koulutus, yritysmuuntoinen kaavoitus ja luvitus, osaavaa työvoimaa esim. muovialan koulutus, kuljetusväylien kunnossapito ja parannukset, lentokenttäyhteydet, satama*

## Pohjois-Karjalan kehittämiskohteita

1. Kuntien tukitoimet ja yrityspalvelut (24 %)

2. Yritykselle sopivan työvoiman saatavuus (21 %)

3.-7. Alueen kasvukeskuksen, liikenneyhteyksien, alueen imagon, koulutuksen ja jonkun muun tekijän kehittäminen (15 %)

*Avoimia vastauksia kehittämiskohteista: ammatillisten oppilaitosten pysyvyys (työvoiman saatavuus työvoiman ikääntyessä), alueen vetovoima ja muuttotappion suunnan muutos, kuntapäätäjien ja kaavoituksen yritysmuuntoisyyttä parannettava, alueen imago, muovialan koulutus, kuljetustuki takaisin, lentoliikenteen hinnat, ammatillisen ja AMK koulutuksen taso liian matala teollisuuden tarpeisiin, julkiset hankinnat ml.pk-yritysten osallistumismahdollisuuksien parantaminen*

## Rauman kehittämiskohteita

1. Liikenneyhteydet / saavutettavuus (44 %)
2. Yritykselle sopivan työvoiman saatavuus (26 %)
3. Alueen kasvukeskuksen kehittäminen (18 %)

*Muita huomioita: kaikista alueista liikenneyhteyksien / saavutettavuuden kehittäminen nousi voimakkaimmin esille Rauman kauppakamarialueella. Raumalla toivottiin kaikista alueista vähiten panostusta kuntien tukitoimiin ja yrityspalveluihin.*

*Avoimia vastauksia kehittämiskohteista: liikenneyhteydet ml. rahtikustannukset, teiden kunto, alueen elinvoimaisuus ja houkuttelevuus, muuttoliikenteen suunnan kääntäminen, elinkeinorakenteen monipuolisuus, kuntien imagon kehittäminen, ammatillisen työvoiman saatavuus ja koulutuksen taso.*

## Riihimäki-Hyvinkään kehittämiskohteita

1. Yritykselle sopivan työvoiman saatavuus (29 %)
- 2.-5. Työvoimakustannusten alentaminen, kuntien tukitoimet ja yrityspalvelut, yritysmönteinen kaavoitus ja kunnan / alueen imago (17 %)

*Muita huomioita: kaikista alueista yritykselle sopivan työvoiman saaminen nousi kehittämiskohteena voimakkaimmin esille Riihimäki-Hyvinkään kauppakamarialueella. (Huom! Sopiva työvoima on jo alueella valtti, sillä alueen yrityksistä 79 % piti alueen vahvuutena – sijaintiin ja toimintaedellytyksiin vaikuttavana tekijänä sopivan työvoiman saatavuutta.)*

*Avoimia vastauksia kehittämiskohteista: Hotellitarjonnan ja kapasiteetin kehittäminen, yritysmönteisen kaavoituksen ja rakentamiskäytäntöjen kehittäminen, alueen vetovoimaisuus, yritystoiminnan lähtökodit alueen sisällä vaihtelevat, oppilaitosten pitäminen alueella*

## Satakunnan kehittämiskohteita

1. Liikenneyhteydet / saavutettavuus (39 %)
2. Kuntien tukitoimet ja yrityspalvelut (26 %)
3. Elinkeinorakenteen monipuolisuus (20 %)

*Avoimia vastauksia kehittämiskohteista: Liikenneyhteydet ml. VT8, VT2, raideliikenne, lentoliikenne, satama ja maaliikenneterminaalin rakentaminen tavaraliikennevirtojen hallintaan, klusterit ja yritysysteistyö, lupakäytäntöjen sujuvoittaminen investoinneissa (ELY ja AVI), yritys-oppilaitosyhteistyö, korkeakoulutetun työvoiman saatavuus, ammattikorkeakoulut, kuntien tukitoimet*

## Tampereen kehittämiskohteita

1. Liikenneyhteydet / saavutettavuus (27 %)
2. Yritysmönteinen kaavoitus (22 %)
3. Alueen kasvukeskuksen kehittäminen (20 %)

*Avoimia vastauksia kehittämiskohteista: kaavoituksen ja lupaprosessien nopeuttaminen, keskustan kehittämisen edistäminen (kaavoitus, turvallisuus ja siisteys), teollisuusinfran kehitys (logistiikka, energia, kaavoitus), maa- ja vesirakennusalan koulutus, pienten toimistotilojen ja teollisuustonttien satavuus, lentoliikenneyhteyksien turvaaminen ja kehittäminen (lisävuorot), kansainvälistyvien yritysten tukeminen esim. tietoisuus tuista, kunnan yhtiöiden ja yksityisten yritysten kohtelun pitää olla samanlaista (päätökset, kaavoitus), työvoiman saatavuus (yo ja amk), korkeakoulujen opintotarjonnan monipuolistaminen, yritysten välisen yhteistoiminnan ja oppilaitosyhteistyön fasilitointi, kulttuuripalveluiden kv. kilpailukyky*

## Turun kehittämiskohteita

1. Liikenneyhteydet / saavutettavuus (32 %)
2. Yritykselle sopivan työvoiman saatavuus (26 %)
3. Työvoimakustannusten alentaminen (18 %)

*Avoimia vastauksia kehittämiskohteista: Keskustan kehittäminen (viihtyisyys, vilkkaus ja tiivistys), kaavoitusmuutokset helpommiksi (maakuntakaavat), paikallisten yritysten mukaanotto julkisiin projekteihin, ehdotus kaupungin, oppilaitosten ja yritysten yhteisestä foorumista, liikenneyhteydet myös ulkomaille (Turun lentokenttä tärkeä), liikenneväylien kunnossapito, kuljetusreittien varmistaminen, Turku-Helsinki- junayhteydet aikaisin aamulla ja myöhään illalla, kohtuuhintainen asuntotuotanto, ympäristöluvitusten nopeuttaminen, klusterit ja alihankintaverkostot, politiikka liikaa mukana elinkeinopolitiikassa, amk koulutukseen lisää ”täsmäosaamista”*



# Elämisen laatu alueella





### 3 ELÄMISEN LAATU ALUEELLA

Elämisen laatu alueella vaikuttaa alueiden vetovoimaan ja kilpailukykyyn; siihen kuinka alue houkuttelee uusia asukkaita ja osaajia ja missä määrin olemassa olevat asukkaat kuten tulevaisuuden työvoima, nuoret haluavat jäädä alueelle. Yritysjohtajat arvioivat keskeisten elämisen laatuun vaikuttavien tekijöiden kehittämistä omalla alueellaan: omien tarpeiden mukaisten asuntojen tai tonttien saatavuus, turvallinen ja viihtyisä elinympäristö, terveydenhuolto, päivähoidot, koulut, julkiset liikenneyhteydet, kulttuuripalvelut.

Turvallinen ja viihtyisä elinympäristö oli tärkein elämänlaatuun vaikuttava tekijä sekä vuonna 2016 että viisi vuotta aiemmin tehdyssä kyselyssä. Lähes yhtä paljon kannatusta saivat koulujen, julkisten liikenneyhteyksien ja terveydenhuollon kehittäminen.

Valtaosa yritysjohtajista piti terveystalvuuja tärkeänä kehittämisen kohteena ja vain kaksi prosenttia vastaajista arvioi, että terveystalvuuja pitäisi kehittää erittäin vähän. Päivähoito oli tärkeä elämisen laatuun vaikuttava kehittämisen kohde useimmille yritysjohtajille. Vastaajista joka neljäs panostaisi siihen erittäin paljon ja 55 prosenttia melko paljon. Pohjois-Karjalassa oli eniten yritysjohtajia, jotka panostaisivat sekä terveydenhuoltoon että päivähoitoon erittäin paljon.

*Päiväkodit, ja muut palvelut tulee sijoittaa siten että syntyy luonnollisia asiakasvirtoja yrityksille. (Länsi-Uusimaa, palvelualalla toimiva yritys)*

Yritysjohtajista 82 prosenttia panostaisi lisää koulujen kehittämiseen ja joka neljäs yritysjohtajista panostaisi kouluihin erittäin paljon. Niiden vastaajien osuus, jotka halusivat panostaa kouluihin erittäin paljon, on kasvanut viidessä vuodessa viidellä prosenttiyksiköllä. Yritysjohtajat pitävät osaavaan työvoimaan panostamista tärkeänä ja koulutukseen kohdistetut leikkaukset huolestuttavat siksi yritysjohtajia.

Kyselyn tulokset vahvistavat myös sen, että koulutuksen tasossa ja tarjonnassa on merkittäviä alueellisia eroja. Pääkaupunkiseudulla kouluihin tyytyväisiä yritysjohtajia oli eniten. Satakunnassa, Kymenlaaksossa, Kuopiossa, Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjois-Karjalassa toivottiin kouluihin eniten panostuksia. Tampereella, Pohjanmaalla ja Etelä-Karjalassa oli eniten niitä, jotka pitivät panostuksia kansainvälisiin kouluihin erittäin tarpeellisena. Ahvenanmaalla kansainvälisiin kouluihin panostamista pidettiin vähiten tärkeänä.

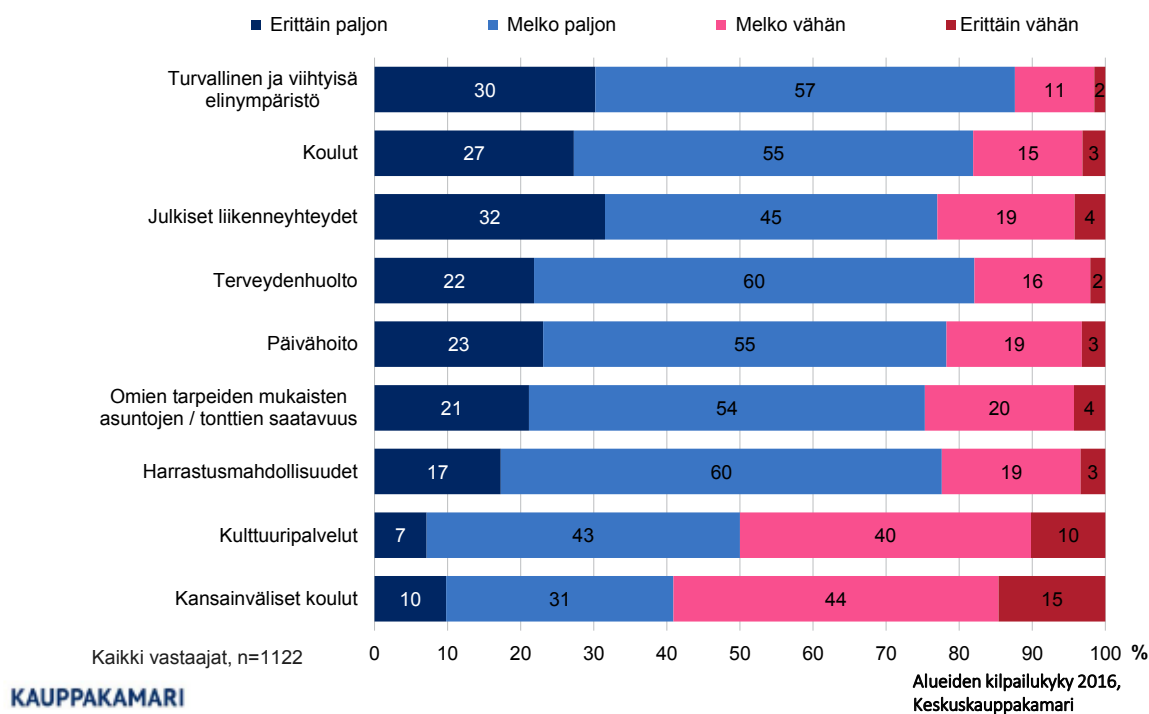
*Englanninkielisten peruskoulujen ja lukioden määrän lisääminen. (Helsingin seutu, suuri palvelualan yritys, jolla on ulkomaantoimintoja)*

Kolme neljästä vastaajasta piti keskeisenä kehittämis-kohteena omien tarpeiden mukaisten asuntojen ja tonttien saatavuutta. Kauppakamarialueista Tampereella, Länsi-Uudellamaalla, Riihimäki-Hyvinkäällä ja Kuopiossa oli eniten vastaajia, jotka toivoivat asuntojen ja tonttien saatavuuteen lisähuomiota.

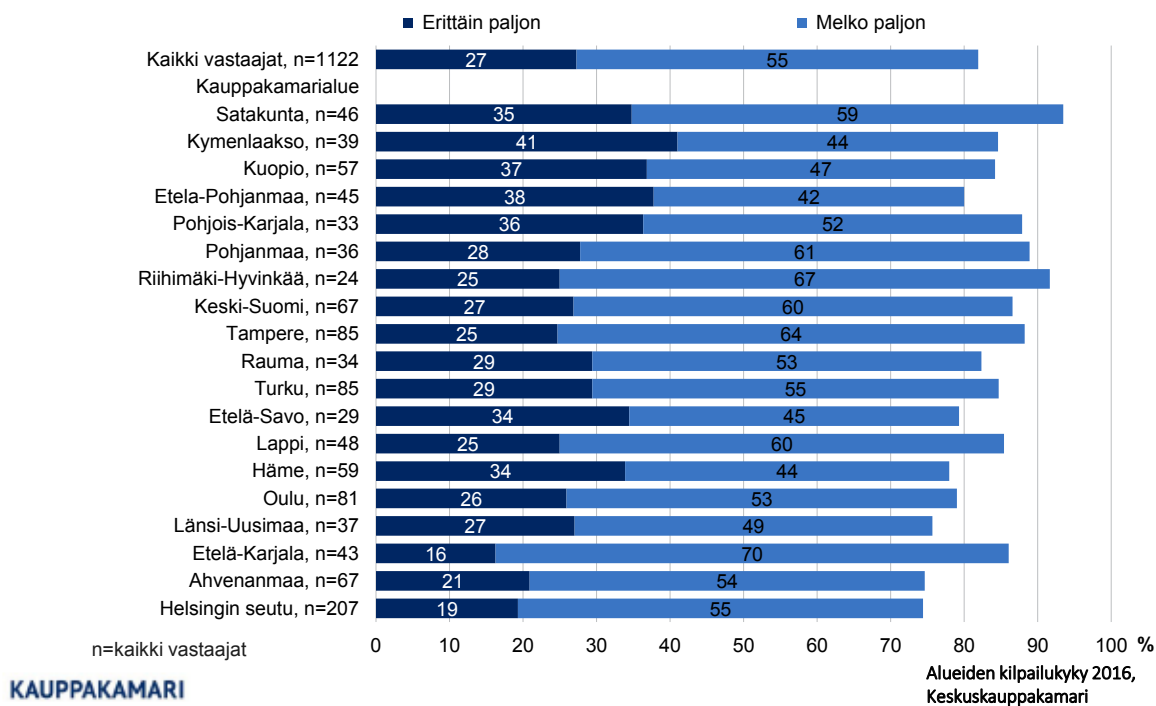
Valtaosa vastaajista, 77 prosenttia, panostaisi erittäin tai melko paljon julkisen liikenteen kehittämiseen. Julkisen liikenneyhteyksien kehittämisen merkitys on nousut viidessä vuodessa Alueiden kilpailukyky-selvityksissä. Kun vuonna 2011 neljäsosa vastaajista piti julkisen liikenteen kehittämistä erittäin tärkeänä, vuonna 2016 kolmasosa kehittäisi sitä erittäin paljon. Julkisen liikenteen kehittäminen nähtiin tärkeänä elämänlaatuun vaikuttavana kehittämiskohteena koko maassa. Suurimmat kehittämistarpeet olivat Satakunnassa, Helsingin seudulla, Tampereella, Riihimäki-Hyvinkäällä ja Länsi-Uudellamaalla (ks. myös luku neljä).

*Joukkoliikenteen kehittäminen, mutta myös yksityisautoilun edellytysten ylläpitäminen pitkien välimatkojen harvaan asutussa maassa, jossa joukkoliikenne ei ole taloudellisesti eikä tasapuolisesti mahdollinen ainoana ratkaisuna. (Rauma, usealla paikkakunnalla toimiva suuri palvelualan yritys)*

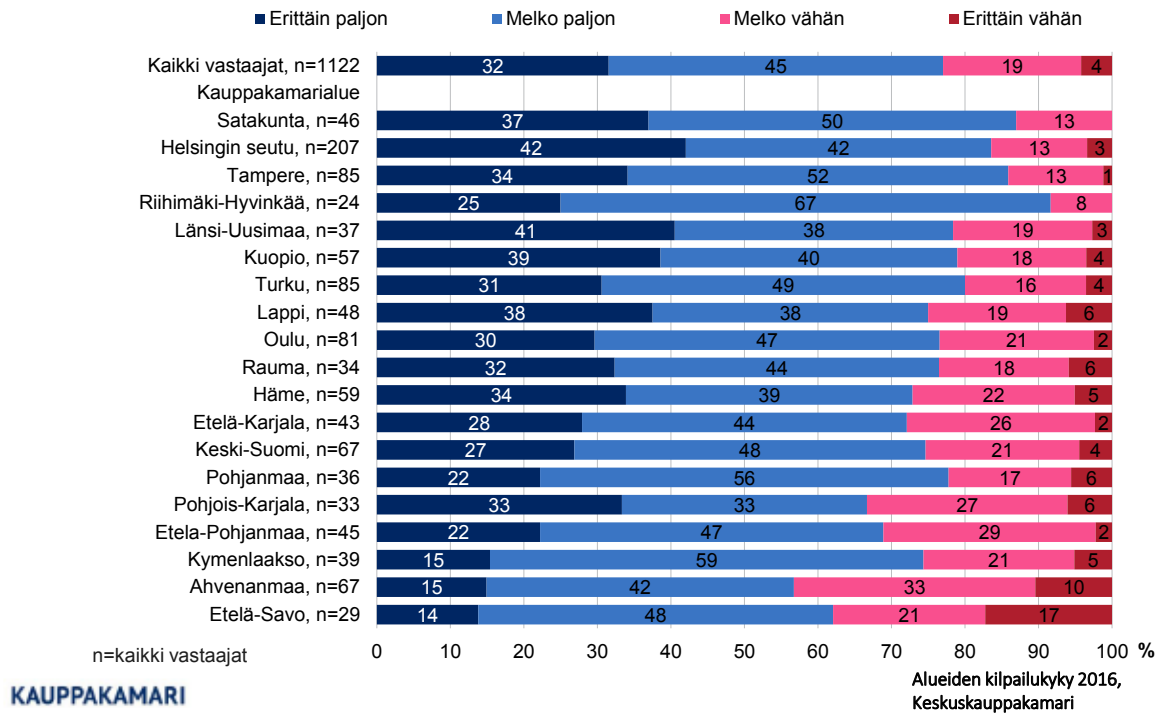
## Kuinka paljon alueellanne olisi kiinnitettävä huomiota elämisen laatua koskevien kilpailukytekijöiden kehittämiseen?



## Kuinka paljon alueellanne olisi kiinnitettävä huomiota alla lueteltujen elämisen laatua koskevien kilpailukytekijöiden kehittämiseen? Koulut



## Kuinka paljon alueellanne olisi kiinnitettävä huomiota elämisen laatua koskevien kilpailukytekijöiden kehittämiseen? Julkiset liikenneyhteydet



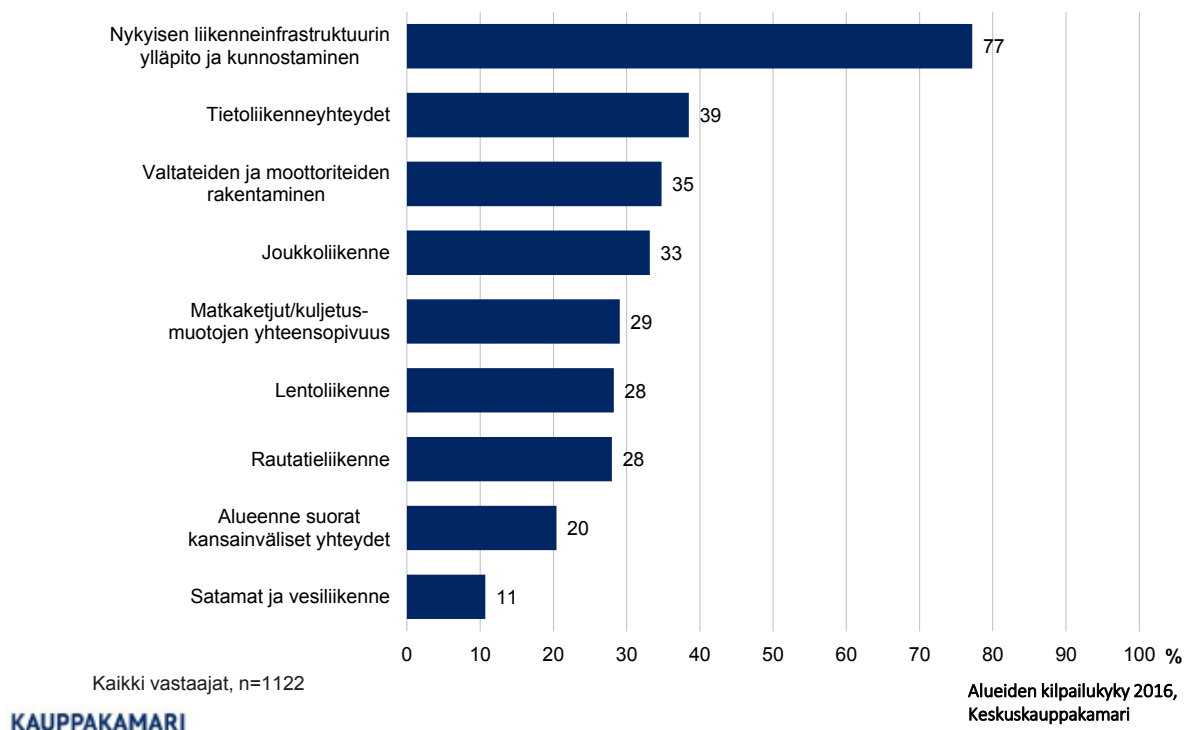
# Liikenne ja logistiikka



## 4 LIIKENNE JA LOGISTIIKKA

Toimintakykyisellä liikenneinfrastruktuurilla turvataan kotimaan kuljetusten ja vienti- ja tuontikuljetusten kustannustehokkuutta ja yritysten logistista kilpailukykyä. Kaikilla toimialoilla toimivat yritykset pitävät kuitenkin liikennehankkeita erittäin tärkeinä, koska ne vaikuttavat alueen saavutettavuuteen ja kilpailukykyyn sekä yritysten liiketoimintamahdollisuuksiin. Liikenneyhteydet ovat useana vuotena olleet kolmen tärkeimmän sijain-  
tipaikkaan vaikuttavan tekijän joukossa.

### Valitse seuraavista kolme akuuteinta/kiireellisintä kehittämiskohdetta alueellanne





## Liikenneyhteyksien kehittämistarve

Enemmistö (59 prosenttia) vastanneista 1122 yritysjohtajasta arvioi, että liikenneyhteydet vaikuttavat yrityksen sijaintiin ja toimintaedellytyksiin paljon tai erittäin paljon ja joka neljäs jonkin verran. Vain yhdeksän prosenttia yrityksistä ei pidä liikenneyhteyksiä lainkaan tärkeinä sijainnin tai toimintaedellytysten kannalta.

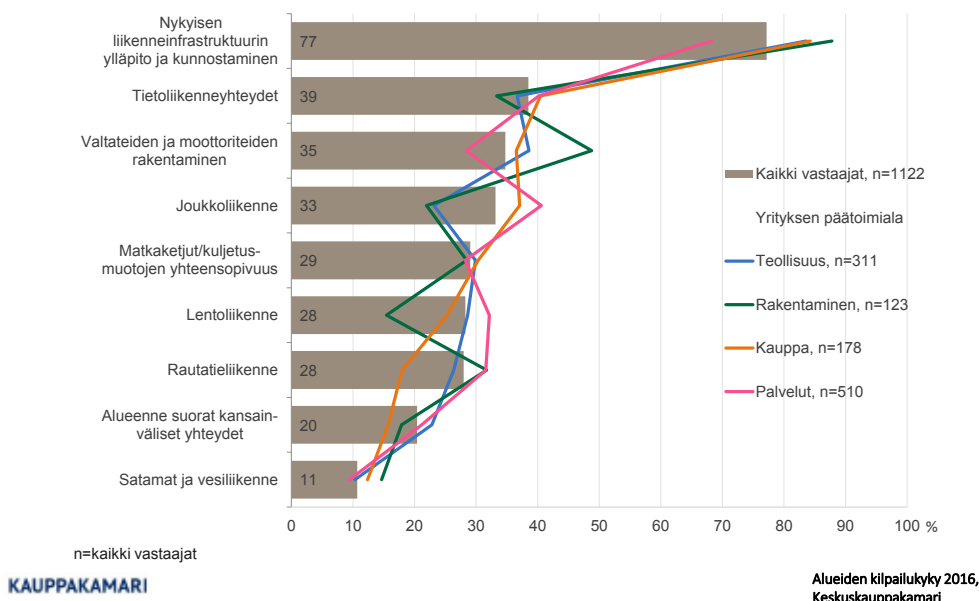
Yritysjohtajia pyydettiin kyselyssä valitsemaan kolme kiireellisintä tai akuuteinta liikenteen kehittämiskohdetta alueella. Yritysjohtajien mukaan tärkein kehittämiskohde on nykyisen liikenneinfrastruktuurin ylläpito ja kehittäminen. Seuraavalla sijalla ovat tietoliikenneyhteydet ja valtateiden ja moottoriteiden rakentaminen. Avoimissa vastauksissa nousivat esille vienti- ja tuontikuljetusten mukaan lukien transiton eli kauttakulku-liikenteen tarvitsemat yhteydet sekä valtakunnallisesti merkittävät tiet, radat, meriväylät sekä lentoasemat.

## Yritysjohtajien asettama tärkeys-/kiireellisyysjärjestys liikenteen korjaus- ja kehittämiskohteille

|                    |                           |                            |                                     |
|--------------------|---------------------------|----------------------------|-------------------------------------|
| Ahvenanmaa         | 1. Lentoliikenne          | 2. Väylien kunto           | 3. Joukkoliikenne                   |
| Etelä-Karjala      | 1. Väylien kunto          | 2. Rautatieliikenne        | 3. Tietoliikenne                    |
| Etelä-Pohjanmaa    | 1. Väylien kunto          | 2. Tietoliikenne           | 3. Valtatiet/moottoritiet           |
| Etelä-Savo         | 1. Väylien kunto          | 2. Valtatiet/moottoritiet  | 3. Tietoliikenne                    |
| Helsingin seutu    | 1. Väylien kunto          | 2. Joukkoliikenne          | 3. Tietoliikenne                    |
| Häme               | 1. Väylien kunto          | 2. Valtatiet/moottoritiet* | 3. Tietoliikenne*                   |
| Keski-Suomi        | 1. Väylien kunto          | 2. Valtatiet/moottoritiet  | 3. Rautatieliikenne                 |
| Kuopio             | 1. Väylien kunto          | 2. Valtatiet/moottoritiet  | 3. Lentoliikenne                    |
| Kymenlaakso        | 1. Väylien kunto          | 2. Rautatieliikenne        | 3. Satamat ja vesiliikenne          |
| Lappi              | 1. Väylien kunto          | 2. Lentoliikenne           | 3. Valtatiet/moottoritiet           |
| Länsi-Uusimaa      | 1. Väylien kunto          | 2. Rautatieliikenne        | 3. Tietoliikenne                    |
| Oulu               | 1. Väylien kunto          | 2. Tietoliikenne           | 3. Lentoliikenne                    |
| Pohjanmaa          | 1. Väylien kunto          | 2. Lentoliikenne           | 3. Valtatiet/moottoritiet           |
| Pohjois-Karjala    | 1. Väylien kunto          | 2. Rautatieliikenne        | 3. Lentoliikenne, tietoliikenne*    |
| Rauma              | 1. Valtatiet/moottoritiet | 2. Väylien kunto           | 3. Satamat ja vesiliikenne          |
| Satakunta          | 1. Väylien kunto          | 2. Valtatiet/moottoritiet  | 3. Rautatieliikenne, lentoliikenne* |
| Riihimäki-Hyvinkää | 1. Väylien kunto          | 2. Joukkoliikenne          | 3. Tietoliikenne                    |
| Tampere            | 1. Väylien kunto          | 2. Suorat kv. yhteydet     | 3. Lentoliikenne                    |
| Turku              | 1. Väylien kunto          | 2. Rautatieliikenne        | 3. Lentoliikenne                    |

\*Yhtä tärkeitä kehityskohteita

## Valitse seuraavista kolme akuuteinta/kiireellisintä kehittämiskohdetta alueellanne.



## Väylien kunto ja kapasiteetti

Toimivien ja kustannustehokkaiden kuljetusten keskeinen edellytys on kunnoltaan ja palvelutasoltaan riittävä liikenneinfrastruktuuri. Yritysjohtajista valtaosa, 77 prosenttia, piti tärkeimpänä kehittämiskohteena nykyisen liikenneinfrastruktuurin ylläpitoa ja kunnostamista. Yritysjohtajien vastaukset kertovat liikenneinfrastruktuurin rapautumisesta. Liikenteen korjausvelalla tarkoitetaan 2,5 miljardiin yltävää summaa, joka tarvittaisiin huonokuntoisten väylien saattamiseksi nykytarpeita vastaavaan kuntoon. Viime vuosien perusväylänpidon tasolla liikenteen korjausvelka on kasvanut noin sadan miljoonan euron vuosivauhtia. Käytännössä tämä on näkynyt yrityksille huonokuntoisten liikenneväyläkilometrien merkittävänä kasvuna ja kuljetusten hidastumisena. Väylien kuntoon panostamalla kuljetuksia Suomessa ja Suomesta maailmalle voidaan nopeuttaa. Yritysjohtajien vastausten perusteella hallituksen päätös liikenteen korjausvelkaohjelmasta oli oikea.<sup>6</sup>

*Kuljetuksemme ovat erikoiskuljetuksia ja teiden kunto hidastaa ja nostaa kustannuksia. (Etelä-Karjala, teollisuusyritys)*

*Rekat ja kylmäkuljetuskalusto tarvitsevat kunnossa olevat tiet. (Helsingin seutu, kaupan alan yritys)*

*Alemman tieverkon turvallisuus ja kunto eivät riitä tämän päivän perustarpeisiin. Kunto on lisäksi heikkenemässä. (Kuopio, teollisuusyritys)*

*Valtatiet ovat huonossa kunnossa. Aiheuttaa kuljetuskaluston rikkoontumista. (Oulu, teollisuusyritys)*

*Pitäisin erittäin tärkeänä ja kiireellisenä kunnostaa juuri nyt tieverkkoa, kun lainakorot ovat alhaalla ja bitumi halpaa. (Satakunta, usealla paikkakunnalla toimiva palvelualan yritys)*

*Tieverkoston ja siltojen kantokyky HCT-rekoille. (Lappi, usealla paikkakunnalla toimiva kaupan alan yritys)*

*Alimitoitettujen väylien peruskorjaus ja 1990- ja 2000 -luvuilla rakennettujen standardin alittavien väylien uudistaminen ensisijaista. (Häme, rakennusalan yritys)*

<sup>6</sup> Kauppakamarit ovat tuoneet elinkeinoelämän näkemyksiä liikenteen korjaus- ja kehittämistarpeista esille listamalla Suomen tärkeimmät liikennehankkeet. <http://kauppakamari.fi/kilpailukyky/liikenne/>

Olemassa olevien väylien kunto oli prioriteettijärjestyksessä tärkein kehittämiskohde 17 alueella, eli kaikilla muilla alueilla paitsi Ahvenanmaalla ja Raumalla. Ahvenanmaalla nousivat väylien kunnon edelle lentoliikenne ja matkaketjut. Raumalla puolestaan valtateiden ja moottoriteiden rakentaminen. Erityisesti pääkaupunkiseudulla yritysjohtajat olivat huolissaan väylien kunnon lisäksi myös teiden ruuhkautumisesta sekä sujuvuus- ja kapasiteettiongelmista esimerkiksi Helsingin sisään- ja uloskäytilä.

## Liikenneväylät- ja muodot

Valtateiden ja moottoriteiden rakentamista tai merkittävää kehittämistä piti tärkeänä kolmasosa yritysjohtajista. Keskimääräistä tärkeämpää tämä oli rakennusosalalla ja teollisuudessa toimiville yrityksille sekä Rauman, Satakunnan, Etelä-Savon, Kuopion, Keski-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan alueella toimiville yrityksille. Rauman ja Satakunnan alueen yrityksille keskeinen kehittämiskohde on länsirannikkoa pitkin kulkevan valtatie kahdeksan merkittävä kehittäminen. Etelä-Savon ja Kuopion kauppakamarialueelle tärkeä on Itä-Suomen halkovan viitostien sujuvuus ja Keski-Suomen osuuden taustalla on tarve varmistaa Suomen etelä-pohjoissuunnassa halkovan tavaraliikenneväylän, nelostien, sujuvuus. Keski-Suomessa kiireellisimpänä on pidetty Kirri-Tikkakoski-välin parantamista. Etelä-Pohjanmaalla pidetään tärkeänä Seinäjoki-Lapua välin muuttamista nelikaistaiseksi. Kehysriihessä 2016 rahoituspäätöksen sai seitsemän hanketta, joista yllä mainittuja ovat nelostie Oulu-Kemi-välillä ja viitostie Mikkeli-Juva-välillä.

*Seinäjoki-Lapua -väli nelikaistaiseksi. (Etelä-Pohjanmaa, teollisuusyritys)*

*Vitostie 100km/h 365/24/7. (Kuopio, palvelualan yritys)*

*Valtatie 8 kuntoon Turku-Pori väliltä. (Rauma, teollisuusyritys, jolla on ulkomaantoimintoja)*

*Nelostie kuntoon. (Keski-Suomi, palveluyritys, jolla on ulkomaantoimintoja)*

*Moottoritie Kemiin ja nelostie nopeammaksi Jyväskylään saakka. (Oulu, usealla paikkakunnalla toimiva kaupan alan yritys)*

Lentoliikenneyhteyksien kehittämistä pitivät tärkeänä teollisuus- ja palvelualoilla toimivat yritykset sekä yritykset, joilla on ulkomaantoimintoja. Enemmistö Lapin, puolet Ahvenanmaan ja Pohjanmaan sekä neljä kymmenestä Pohjois-Karjalan, Kuopion, Tampereen, Turun ja Satakunnan kauppakamarialueilla toimivista yrityksistä valitsi tämän kolmen tärkeimmän kehittämiskohteen joukkoon. Lapissa ja Pohjanmaalla lentoliikenneyhteyksien kehittämistä pidettiin (yhteyksien ylläpito, vuorot, lippujen hinnat) toiseksi kiireellisimpänä kehittämiskohteenä heti väylien kuntoon panostamisen jälkeen. Erityisesti Etelä-Karjalassa, Tampereella ja Turussa toimivat yritykset korostivat suorien kansainvälisten yhteyksien tärkeyttä.

*Kaupungin hyvä saavutettavuus kansainvälisellä tasolla olisi tärkeää. Kun Ryanair lopetti lentonsa Bergamon ja Lappeenrannan välillä, sen huomasi myös meillä ravintolassa. Mitä enemmän saisimme kansainvälisyyttä, sen paremmin menisi palvelualoilla. (Etelä-Karjala, palvelualalla toimiva yritys)*

*Meillä Kokkola-Pietarsaari alueella toimii 700-800 vientialan yritystä, sekä toimijoita, jotka ovat tuontikaupasta riippuvaisia. Lentoliikenne on aivan keskeinen asia, joka tulee turvata, jotta toiminta säilyy täällä. (Pohjanmaa, usealla paikkakunnalla toimiva kaupan alan yritys)*

*Lentoliikenteen merkitys Lapissa on elintärkeää. Kemi-Tornion alue tuo lähes kymmenen prosenttia Suomen viennin BKT:stä. (Lappi, teollisuusyritys, jolla on ulkomaantoimintoja)*

*Bättre flygtrafik och förmånligare priser så att turister tar sig snabbt hit från Asien. (Ahvenanmaa, kaupan alan yritys)*

Satamien ja vesiliikenteen kehittäminen on tärkeintä Kymenlaakson, Rauman ja Ahvenanmaan alueen yrityksille, joista kolmannes nosti sen kehittämiskohteeksi. Keskimääräistä tärkeämpää satamien ja vesiliikenteen kehittäminen on kuitenkin Pohjanmaan, Satakunnan, Länsi-Uudenmaan ja Lapin alueilla toimiville yrityksille.

Meriliikenne on tärkeää koko Suomelle, koska suurin osa tuonnista ja viennistä kulkee meritse. Kehittämiskohteet koskivat erityisesti tarvetta poistaa meriliikenteessä merenkulun väylämaksut, joita esimerkiksi Baltian maat eivät peri. Nämä vääristävät kilpailuymäristöä Itämerellä ja ohjaavat liikennettä muihin kilpaileviin satamiin. Yritysjohtajat toivoivat myös väylien syventämistä ja yhteyksien parantamista satamiin. Sisävesiliikenteen merkitys ei juuri noussut esille yritysten vastauksissa, vaikka potentiaalia liikenteen lisäämiseen saattaisi olla erityisesti Saimaan Suomenlahteen yhdistävässä Saimaan kanavassa. Tämä edellyttäisi kuitenkin investointeja, joiden avulla aluskokoa ja ympärivuotista liikennöintiä voitaisiin kasvattaa.<sup>7</sup>

*Satamat auki ja väylät syvemmäksi.*

*(Lappi, usealla paikkakunnalla toimiva palvelualan yritys)*

*Yhteydet satamiin (esim. Hankoradan sähköistys). (Merenkulun) väylämaksut pois haittaamasta vientiä. (Riihimäki-Hyvinkää, teollisuusyritys, jolla on ulkomaantoimintoja)*

Rautatieliikenteen nimeää kolmen tärkeimmän kehittämiskohteen joukkoon 28 prosenttia vastaajista. Länsi-Uudellamaalla osuus on kaikkein korkein, 70 prosenttia. Väylien kunnon jälkeen tämä oli toiseksi tärkein kehittämiskohde Etelä-Karjalassa, Kymenlaaksossa, Länsi-Uudellamaalla, Pohjois-Karjalassa ja Turussa. Etelä-Karjalassa tilanne on kuitenkin parantumassa, sillä Luumäki-Imatra -raidehanke sai kevään 2016 kehysriehessä rahoitusta. Raideyhteyksien kehittämistä pidettiin keskimääräistä tärkeämpänä rakennus- ja palvelualan yrityksissä, mikä kertoo raideyhteyksien merkityksestä työssäkäynnille. Myös Keski-Suomessa rautatieliikenteen nosti kolmen tärkeimmän kehityskohteen joukkoon 40 prosenttia yritysjohtajista.

*Rautatieyhteys Helsingistä itään rannikkoa myöten (HELI-rata). (Kymenlaakso, keskisuuri, usealla paikkakunnalla toimiva teollisuusyritys)*

*Pendlarna har en stor roll i inflyttningen till området. Försämrar kollektivtrafiken mot huvudstaden, minskar också intresset att flytta hit. (Länsi-Uusimaa, rakennusalan yritys)*

*Kolmas raide Helsingin suuntaan. (Tampere, usealla paikkakunnalla toimiva palvelualan yritys)*

*Tunnin juna. (Turku, usealla paikkakunnalla toimiva palvelualan yritys)*

Yrityksistä kolmannes pitää joukkoliikenneyhteyksiä akuuttina liikenteen kehittämiskohteena. Joukkoliikenneyhteyksien kehittämisellä edistetään toimivien työssäkäyntialueiden muodostumista. Erityisesti suurimmilla kaupunkiseudulla maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteissuunnittelulla tiivistetään kaupunkirakennetta ja suunnataan asumista liikenneyhteyksien varrelle. Joukkoliikenteen kehittäminen oli tärkeintä kaupan ja palvelualan yrityksille sekä yrityksille, jotka toimivat Helsingin seudulla, Riihimäen-Hyvinkään alueella, Ahvenanmaalla, Hämeessä ja Tampereella. Yritysjohtajat asettivat joukkoliikenteen toiseksi tärkeimmäksi kohteeksi kahdella alueella: Helsingin seudun ja Riihimäki-Hyvinkään kauppakamarialueilla. Ahvenanmaalla se on sijalla kolme.

*Liikenneinvestoinneilla on iso yhteys asuntopolitiikkaan ja kaupunkien kasvuedellytyksiin, mikä taas edistää työvoiman liikkuvuutta ja tuo kasvua kansantalouteen. (Tampere, usealla paikkakunnalla toimiva palvelualan yritys)*

Vaikka Satakunnassa joukkoliikenteen kehittämistarpeet ovat erittäin suuret (ks. kaavio luvussa 3.) ja joukkoliikenneyhteyksien nähdään kohottavan elämänlaatua alueella, niin alueen yritysjohtajat pitävät kiireellisempänä muita liikenneinvestointeja kuten valtatietä kahdeksaa, väylien kuntoa ja rautatie- ja lentoliikenneyhteyksiä. Etelä-Pohjanmaan, Satakunnan ja Pohjanmaan kauppakamarialueilla joukkoliikenteen kehittämistä toivovien osuudet olivat kaikkein pienimpiä. Näiden alueiden yritysjohtajien vastauksissa ihmeteltiin halukkuutta rajoittaa autoilua varsinkin, kun autot kehittyvät päästöttömämmiksi ja joukkoliikenteen toimintaedellytykset ovat heikommat kasvukeskusten ulkopuolella. Kuitenkin myös pääkaupunkiseudulla oli yritysjohtajia, joiden mukaan autoilijoiden etuja ei ajeta riittävästi pääkaupunkiseudulla. Yritysjohtajat nostivat esille myös kasvukeskusten pysäköintiongelmia. Erityisen hankalaksi pysäköinti muodostui Helsingin keskustassa toimiville vanhusten kotihoitoon keskittyville palvelualan yrityksille.

<sup>7</sup> Liikenne- ja viestintäministeriön alaisen Saimaan kanavan neuvottelukunnan mukaan Saimaan kanavan käyttöä erityisesti metsäteollisuuden tarpeisiin voitaisiin lisätä.

Yritysjohtajat toivoivat matkaketjujen edistämistä erityisesti lentokentille. Liikennemuotojen yhteensopivuuden edistämiseksi yritysjohtajat nostivat esille myös muun muassa mobiilihakupalvelut, eri liikennemuotojen yhteisliput, helposti saatavilla olevat varauspalvelut sekä liityntäpysäköintimahdollisuudet.

*Bussiyhteydet Helsingin lentokentälle pitäisi saada sujuvammaksi ja nopeammaksi ympäristökunnista. (Helsinki, teollisuusyritys, jolla on ulkomaantoimintoja)*

*Lentokentän syöttöliikenne Kajaanin keskustasta lentokentälle puuttuu kokonaan. (Oulu, kaupan alan yritys)*

*Nopea bussi Helsinki-Vantaan lentokentälle esimerkiksi tunnin välein. (Keski-Suomi, teollisuusyritys, jolla on ulkomaantoimintoja)*

*Skärgårdstrafiken inkl. busnätet borde vara bokningsbart och informationen / turlistor mer lättillgängliga. (Ahvenanmaa, palvelualan yritys)*

*Liittymistä ja yhdistämistä joukkoliikenteessä pitäisi kehittää. Esim. monet juna- autoparkit liian pieniä. (Helsingin seutu, palvelualan yritys)*

*Matkaketjujen helpottamiseksi tarvitaan mobiilihakupalvelu. (Oulu, palvelualan yritys)*

## Tietoliikenneyhteydet

Tietoliikennepalveluiden nopeus, saatavuus ja toimintavarmuus tukevat yritysten saavutettavuutta ja kilpailukykyä koko maassa. Myös uudenlaiset palvelut liikenteessä ja logistiikassa vaativat toimiakseen hyvät tietoliikenneyhteydet. Yritysjohtajista 39 prosenttia ja talous- tai kehitysjohtajista yli puolet nimesi tietoliikenneyhteydet keskeiseksi kehittämiskohteeksi. Tietoliikenneyhteyksien kehittämiseen panostaisi puolet yritysjohtajista Etelä-Pohjanmaalla, Etelä-Savossa, Helsingin seudulla ja Hämeessä.

*Tietoliikenneyhteyksien hyvä toimivuus toimialallamme työskennellään paljon eri toimipisteissä ja tehdään etätöitä. Kiinnitettävä yhä enemmän huomiota siihen, että tieto ja yhteydet liikkuvat, eivät niinkään ihmiset. Digitalisointi hyvin merkittävä liikennepoliittinenkin kysymys. (Helsingin seutu, palvelualan yritys)*

*Digitaalisuus ja mobiilit päätelaitteet luovat aivan uusia ja tehokkaita liikennevaihtoehtoja. (Häme, usealla paikkakunnalla toimiva teollisuusyritys)*

*Alueen kiinnostavuuden ja yritystoiminnan kehittymisen näkökulmasta perusinfra tulisi olla kunnossa ja siihen kuuluu myös toimivat tietoliikenneyhteydet. (Keski-Suomi, palvelualalla toimiva yritys)*

*Kiinteän kuituverkon saanti runkoverkoksi kaikilla maakunnassa kohtuullisen etäisyyden päähän. (Keski-Suomi, usealla paikkakunnalla toimiva palvelualan yritys)*



**Valitse seuraavista kolme akuuteinta/kiireellisintä kehittämiskohdetta alueellanne**

|                                                             | Kaikki vastaajat, n=1122 | Yrityksen toiminta-alue | Yritys toimii 1 paikkakunnalla, n=550 | Yritys toimii useammalla paikkakunnalla, n=363 | Yritys toimii Suomessa ja ulkomailla, n=209 |
|-------------------------------------------------------------|--------------------------|-------------------------|---------------------------------------|------------------------------------------------|---------------------------------------------|
| Nykyisen liikenneinfrastruktuurin ylläpito ja kunnostaminen | 77                       |                         | 77                                    | 79                                             | 74                                          |
| Tietoliikenneyhteydet                                       | 39                       |                         | 41                                    | 38                                             | 33                                          |
| Valtateiden ja moottoriteiden rakentaminen                  | 35                       |                         | 34                                    | 38                                             | 31                                          |
| Joukkoliikenne                                              | 33                       |                         | 36                                    | 31                                             | 30                                          |
| Matkaketjut/kuljetusmuotojen yhteensopivuus                 | 29                       |                         | 33                                    | 25                                             | 27                                          |
| Lentoliikenne                                               | 28                       |                         | 26                                    | 26                                             | 39                                          |
| Rautatieliikenne                                            | 28                       |                         | 25                                    | 34                                             | 25                                          |
| Alueenne suorat kansainväliset yhteydet                     | 20                       |                         | 16                                    | 20                                             | 32                                          |
| Satamat ja vesiliikenne                                     | 11                       |                         | 12                                    | 10                                             | 10                                          |

n=kaikki vastaajat

%

KAUPPAKAMARI

Alueiden kilpailukyky 2016, Keskuskauppakamari

**Liikennepolitiikan kehittämistarve**

Keskuskauppakamarin Alueiden kilpailukyky 2016 -kyselyyn vastanneet yritysjohtajat toivoivat kauppakamarien pitävän esille elinkeinoelämän tarpeita liikennepolitiikassa. Suomalaisten yritysjohtajien intressissä on etäisyyksien aiheuttaman kilpailuhaitan minimointi ja logistiikan kokonaiskulujen väheneminen. Yritykset toivoivat myös panostuksia yritysten hallinnolliseen taakan vähentämiseen, liikennesektorin uudistumiseen, toimivan kilpailun lisäämisen eri liikennemuodoissa sekä sujuvaan työssäkäyntiin ja matkailun huomioimiseen liikennepolitiikassa.

**Yritysten liiallinen hallinnollinen taakka**

Avoimissa vastauksissa yritykset toivoivat sähköisen asioinnin helpottamista ja turhien viranomaisilmoitusten vähentämistä. Yritykset kertoivat myös yritystoimintaa haittaavasta turhasta tai liiallisesta sääntelystä. Liikenne- ja logistiikkasektori onkin yksi voimakkaimmin säännellyistä toimialoista Suomessa. Tämä on omiaan lisäämään toiminnallisia esteitä, vähentämään markkinoille tuloa ja nostamaan alan kustannuksia. Valmistelulla on kolmivaiheinen Liikennekaari-säädöskokonaisuus, jonka tavoitteena on muun muassa keventää liikennesektorilla yritysten kohtaamaa hallinnollista taakkaa. Yritysjohtajat antoivat useita esimerkkejä liikenne- ja logistiikka-alan yrityksiin kohdistuvasta hallinnollisesta taakasta ja kehittämiskohteista.

*Vi är i behov av småskalig fartygstrafik (export av spannmål) men nuvarande myndighetskrav (sjösäkerhet, arbetstidslagstiftning osv) har gått i överdrift och dödar allt småtonnage 600-1500 tons fartyg som är lämpliga för bulktransporter. (Ahvenanmaa, kaupan alan yritys)*

*Kuljetusalan työaikalaki rajoittaa ja haittaa työntekoa. (Satakunta, palvelualalla toimiva yritys)*

*Raskaan liikenteen ajoaikamääräykset ovat liian tiukat ja se haittaa vientikuljetuksia. (Etelä-Pohjanmaa, teollisuusyritys)*

*Erikoiskuljetuslupamenettely nopeammaksi. (Kuopio, usealla paikkakunnalla toimiva teollisuusyritys)*

*Ajoneuvoyhdistelmien painojen ja mittojen yhtenäistäminen Suomen, Ruotsin ja myöskin Norjan kanssa. (Lappi, rakennusalan yritys)*

*Linja-autokortin saanti liian vaikeaa. Siis ajokortti helpommin ja jatkokurssit myöhemmin. Myös liiallinen ammattipätevyyskurssitus hankaloittaa alaa. (Etelä-Pohjanmaa, usealla paikkakunnalla toimiva palveluyritys)*

## Väylien toimivuus

Avoimissa vastauksissa yritysjohtajat koko Suomessa nostivat esille toiveen siitä, että kauppakamarit vaikuttaisivat jatkossakin yritysten toimintaedellytyksiin edistämällä liikenneväylien kuntoa ja sujuvuutta. Yritysjohtajat pitivät tärkeänä elinkeinoelämän näkemysten esilletuomista liikennepolitiikassa ja yritystoimintaa haittaavien liikenteen pullonkaulojen poistamista. Yritysjohtajille on tärkeää, että sujuvien väylien myötä myös henkilö- ja tavaraliikenteen keskinopeuksia voidaan nostaa, kuljetuskustannuksia vähentää ja yritysten kilpailukykyä parantaa. Väylien toimivuutta parantamalla voidaan edistää elinvoimaisten työssäkäynti- ja talousalueiden rakentumista.

Kauppakamarien yhteisellä liikenneohjelmalla tavoitellaan väylien sujuvuutta ja parempaa saavutettavuutta. Elinkeinoelämälle tärkeitä väylien korjaus- ja kehittämiskohteita on listattu keväällä 2016 julkaistuun kauppakamarien liikennehankelistaukseen. Listan hankkeet on jaoteltu kahteen koriaan mukaan minkä suuruudesta hankkeesta on kyse. Konkreettista listaa on hyödynnetty liikennepäätöksissä ja päivitystä tehdään säännöllisin väliajoin.

*Kauppakamarien olisi keskityttävä osoittamaan sekä henkilö- että tavaraliikenteen pullonkauloja ja vaikutettava niiden poistamiseen. Ylivoimaisesti suurin kustannus syntyy siitä, kun liikenne ei suju. (Etelä-Pohjanmaa, teollisuusyritys)*

*Liikenneyhteyksien kehittäminen (80 km/h => 100 km/h). (Häme, palvelualan yritys, jolla on ulkomaantoimintoja)*

*Lentoliikenteen säilyttäminen ja kehittäminen maakuntien kentillä. Aikataulut ja lentojen hinnat. (Oulu, teollisuusyritys)*

## Liikennesektorin uudet toimintatavat ja päästöjen vähentäminen

Yritysjohtajat nostivat esille toiveen siitä, että kauppakamarit edistäisivät liikenteen uusien, digitaalisuutta hyödyntävien toimintamallien käyttöönottoa ja siirtymistä vähäpäästöiseen liikenteeseen. Yritysjohtajat toivoivat kauppakamareilta vaikuttamista muun muassa liikennemuotojen yhteensopivuuteen, sähköautojen latausinfrastruktuurin edistämiseen sekä uusiomateriaalien käyttöön tierakenteissa. Liikenteen vähäpäästöisyyttä voidaan edistää muun muassa liikennemuotojen yhteensopivuutta parantamalla ja liikennejärjestelmää tehostamalla ja digitalisoimalla (liikennejärjestelmän digitalisoinnin hyötyjä on käsitelty tarkemmin luvussa kuusi). Muutosvaatimuksista voi syntyä vaikeuksien kautta myös uudistumista. Esimerkiksi rikkidirektiivi on edistänyt LNG:n teknologian käytön lisääntymistä laivaliikenteessä ja jatkossa myös rekkaliikenteessä. Euroopan komissio edellyttää Suomelta taakanjakoa liikenteen päästöjen vähentämiseksi.<sup>9</sup> Liikenteen vähäpäästöisyyden edistäminen kasvattaa kuitenkin helposti suomalaisten yritysten ja erityisesti kuljetusintensivistien yritysten logistisia kustannuksia. Siksi on tärkeää, että kansallisesti valittava keinovalikoima päästöjen vähentämiseksi on monipuolinen eikä heikennä minkään toimialasektorin toimintaedellytyksiä eikä lisää suomalaisten yritysten takamatkaa suhteessa eurooppalaisiin kilpailijoihin. Yritysvaikutusten arvioiminen on tärkeää erilaisten kansallisten keinojen löytämiseksi.

*Liikenteeseen liittyvät kokonaiskustannukset elinkeinoelämälle. Liikennepolitiikan toimenpiteissä tulisi huomioida ympäristövaikutusarviointien lisäksi vaikutukset elinkeinoelämälle. (Keski-Suomi, palveluyritys, jolla on ulkomaantoimintoja)*

*Aineettomien rakenteiden muuttaminen eli uusien toimintatapojen tavoittelu. Liikennekaari todeksi! (Kuopio, palvelualan yritys, jolla on ulkomaantoimintoja)*

<sup>9</sup> Euroopan komissio on julkaissut ehdotuksen vuoteen 2030 ulottuvasta energia- ja ilmastopakettissa. Taakanjakopakettissa Suomen päästövähennystavoitteeksi on esitetty 39 % vuoden 2005 tasosta. Komission ehdottamat keinovalikoimat liikenteessä ovat vähäpäästöiset käyttövoimat, vähäpäästöiset ja päästöttömät liikennevälineet sekä liikennejärjestelmän optimointi ja tehokkuus. Komission tiedonannossa laaja keinovalikoima liikenteen päästöjen vähentämiseksi, LVM tiedote 20.7.2016.

## Toimimaton kilpailu

Avoimissa vastauksissa useat yritysjohtajat toivoivat enemmän kilpailua eri liikennemuotoihin. Toimimaton- ta kilpailua koskevat avoimet vastaukset liittyivät pää- asiassa juna-, taksi- ja lentoliikenteeseen. Julkisen liikenteen osalta muutama yritysjohtaja kiinnitti huomiota kilpailunäkökulmasta julkisen liikenteen saamaan mit- tavaan tukeen.

Yritysjohtajien mukaan suomalaisilla yrityksillä pitäisi olla yhtäläiset toimintaedellytykset ulkomaisten toimi- joiden kanssa ja toisaalta ulkomaalaisilta yrityksiltä pi- tää vaatia samaa kuin suomalaisilta yrityksiltä. Rekka- ja kuorma-autoliikenteessä yritysjohtajat ottivat esille eri- tyisesti ulkomaisen kabotaasiliikenteen<sup>10</sup> tuomat kilpai- lu ympäristön vääristymiseen (esim. harmaa talous) liit- tyvät ongelmat.

Yritysjohtajat toivat esille sen, että rautatieliikenteen pitäisi palvella elinkeinoelämän tavaraliikennetarpei- ta. Rautateiden tavaraliikenteessä kilpailun puuttumi- nen ilmenee raidekuljetusten korkeina hintoina ja sii- nä, että asiakkaiden palvelutarpeita ei oteta riittävästi huomioon. Todellinen kilpailu rautatieliikenteessä oli- sikin tärkeää, koska markkinahinnat ja monipuolisem- mat palvelut muodostuvat kilpailun myötä. Säädös- ympäristö ei estä kilpailua, sillä EU vapautti rautateiden kansainvälisen tavaraliikenteen kilpailulle jo vuonna 2003 ja kansallisen rautateiden tavaraliikenteen vuon- na 2007. Kilpailua avaava Suomen ja Venäjän rautatie- liikennesopimus allekirjoitettiin vuonna 2016. Sopimus poistaa rautateiden rahtikuljetuksia koskevia rajoittei- ta ja lisää kansainvälisten rautatierajanylityspaikkojen määrää yhdestä neljään (Vainikkalan lisäksi Imatra, Nii- rala ja Vartius).<sup>11</sup>

Uusien yritysten tulo rautatiemarkkinoille on osoittau- tunut vaikeaksi. Käytännössä kilpailua hidastaa se, et- tä Suomen rautatieverkosto on pääosin yksiraiteista ja se, että toiminta edellyttää merkittäviä investointeja kalustoon. Elinkeinoelämä on esittänyt ongelmaan rat- kaisuksi kalustoyhtiötä, josta kalustoa voisi vuokrata. Tavaraliikenteen kannalta tärkeää on myös satamiin johtavien sähköistämättömien raideosuuksien sähköis- täminen. Länsi-Uudenmaan ja Riihimäki-Hyvinkään kauppakamarialueilla toimivat yritysjohtajat nostivat esille erityisesti Hanko-Hyvinkään radan sähköistämis- tarpeen.

10 Kabotaasi tarkoittaa maan sisäistä kuljetusta ajoneuvolla, joka on rekisteröity toiseen maahan. Suomi on väljentänyt komission vaatimuksesta kabotaasisäädöksiä. EU-sääntö- jen mukaan Suomeen tavaraa toimittava kuljettaja saa pa- lumatkallaan suorittaa kolme Suomen sisäistä kuljetusta. Suomen sääntelyssä kabotaasin määrää on aiemmin rajoi- tettu tiukemmin. Suomi taipuu kabotaasiliikenteen sää- dösten lievennyksiin. Kauppalehti 1.7.2015

11 Itä-Suomen rajanylityspaikat avataan rautatieliikenteelle. <http://www.yle.fi>, kotimaa.

*Kustannusten osalta rataliikenne tavarankulje- tuksesta saatava takaisin - kilpailutuksella lisää vauhtia. (Etelä-Karjala, teollisuusyritys, jolla on ulkomaantoimintoja)*

*Raideliikenteen lisääminen on mahdotonta, kun VR ei panosta syöttöliikenteeseen (tavaraliiken- ne). (Länsi-Uusimaa, teollisuusyritys)*

Henkilöliikenteessä VR:lle on annettu yksinoikeus vuo- teen 2024 saakka, mutta liikenne- ja viestintäministeriö suunnittelee sopimuksen neuvottelemista uudelleen ja kilpailun avaamista. Todennäköisesti kilpailua tulisi vain yksittäisille reiteille ja kannattavien reittien hoitaja saa- tetaan velvoittaa huolehtimaan myös vähemmän kan- nattavista väleistä. Yritysten avoimissa vastauksissa tuo- tiin esille huolta siitä, että henkilöjunaliikenteessä on karsittu reittejä ja harvennettu vuorovälejä. Syynä on junaliikenteen säästöt tilanteessa, jossa junamatkustajia on siirtynyt linja-autojen käyttäjiksi linja-autoliikenteen kilpailun avauduttua ja lippujen hintojen alennuttua. Erityisesti Länsi-Uudenmaan yritysjohtajien vastauksis- sa näkyivät päätökset lopettaa Karjaalle suuntautuvia henkilöjunavuoroja.

Yritysjohtajien mukaan lentoliikenteessä vähäinen kil- pailu pitää hinnat korkeina. Korkeista hinnoista huoli- matta yritysjohtajat pitävät maakuntien lentoyhteyksiä tärkeinä niin matkailun, kaupan kuin teollisuudenkin toimintaedellytyksille. Yritysjohtajat toivovat, että kaup- pakamarit vaikuttavat lentoliikenteen toimintaedelly- tyksiin ja maakuntakenttien elinvoimaisuuteen.

Taksiliikenteen osalta monet yritysjohtajat peräänkuu- luttivat taksitoimen vapauttamista ja suojellun markki- nan avaamista. Toisaalta osa yritysjohtajista muistutti, että Suomessa on erittäin toimiva taksijärjestelmä, joka pitäisi säilyttää. Liikenteen säädöspaketissa, liikenne- kaareissa, yhtenä tavoitteena on edistää markkinoille- pääsyä taksiliikenteessä.

*Taksitoimen vapauttaminen tärkeää. (Helsingin seutu, kaupan alan yritys)*

## Liikenteen verot ja maksut

Yritysjohtajat toivoivat kauppakamarien vaikuttavan liikenteestä perittävien verojen määrään ja siihen, mihin verot ja maksut käytetään. Liikenteen verojen ja maksujen osalta yritysjohtajien päätoive oli maksujen aleneminen. Osa yritysjohtajista esitti kuitenkin muutoksia autoilun verotuksen painottumiseen esimerkiksi käytön määrän mukaan. Tähän suuntaan ollaan todennäköisesti Suomessa menossa, mutta tässäkin on syytä arvioida yritysvaikutuksia. Yritysjohtajat toivovat, että liikenteeltä perittävät verot käytettäisiin nykyistä suuremmassa määrin liikenneinfrastruktuurin kehittämiseen ja ylläpitoon. Nykyisin liikenteeltä kerättävästä rahasta noin seitsemäsosa käytetään liikenneväylien ylläpitoon ja kehittämiseen.

Suomalaisten yritysten logistiikkakustannuksia kasvattavat pitkät etäisyydet Suomen sisällä ja pitkät etäisyydet keskeisille markkinoille. Logistiikan tehostamisratkaisuista huolimatta suomalaisten yritysten logistiikkakustannusten osuus liikevaihdosta jää suuremmaksi kuin keski-eurooppalaisilla kauppakumppaneilla. Tästä syystä yritysjohtajat pitävät tärkeänä, että kilpailukykyyn ja kustannuksiin vaikuttavia rasitteita alennetaan. Suomen pohjoisosissa toimivat yritykset pitivät myös kuljetustukea yritysten toimintaedellytyksiä parantavana keinona.

*Vähemmän lakisääteisiä maksuja esim. nosturien, nosto-ovien ym. tarkastukset. (Satakunta, teollisuusyritys)*

*Veronkorotukset polttoaineissa siirtyvät rahtien hintojen noustessa yritysten harteille. Olemme kaukana Euroopasta, joten rahtien hinnoilla on todellakin merkitystä sekä viennissä että tuonnissa. (Etelä-Pohjanmaa, teollisuusyritys)*

*Liikenteeseen liittyvien maksujen ohjaaminen tarkemmin liikenteen ylläpitämiseen ja kehittämiseen. (Helsingin seutu, usealla paikkakunnalla toimiva palvelualan yritys)*

*Kilpailukykyyn vaikuttavat rasitteet alas, Suomi on aina kärjessä hyväksymässä lisävelvoitteita (väylämaksut, rikkidirektiivit jne) ilman, että huomioitaisiin Suomen asemaa Euroopan laidalla. (Oulu, teollisuusyritys)*

*Liikenteen verot alas eli ei tietulleja tai muita lisämaksuja, tiet kuntoon, dieselin hintaa alas. (Helsingin seutu, usealla paikkakunnalla toimiva palvelualan yritys)*

*Liikennepolttoaineiden verotusta on laskettava! Vientitoimintaan ei pidä kohdistaa mitään uusia maksuja, vaan niitä pitää poistaa. Maailmalta tulee viennin esteitä ihan tarpeeksi. (Keski-Suomi, teollisuus)*

Suomen hallitus selvittää valtakunnallisten tienkäyttömaksujen käyttöönottoa ja liikenneverkkoyhtiön perustamista. Ideana liikenneverkkoyhtiössä olisi, että mahdollinen liikenneverkkoyhtiö saisi tulonsa käyttömaksuista ja liikennejärjestelmää voitaisiin hoitaa yhtenäisemmin ja pitkäjänteisemmin. Yritysjohtajat pitävät ehdottoman tärkeänä sitä, että mahdollinen liikenneverkkoyhtiö ei heikennä yritysten toimintaedellytyksiä. Yritysjohtajat suhtautuvat koko maassa varsin varauksellisesti tienkäyttömaksuihin. Tästä syystä mahdollinen infrastruktuurin käytöstä perittävä maksu pitäisi ainakin korvata pienentämällä tavara- ja henkilöliikenteeseen kohdistuvia veroja ja veroluonteisia maksuja vähintään saman verran. Maksujen yritysvaikutukset olisi myös arvioitava huolella.

*Jos ajoneuvon käyttöverosta tulee km-perusteen, nostaa se entisestään kalliita kuljetusmaksuja ja maantieteellisten aluerajojen kynnyksiä, joita Suomen kokonaistalouden kehityksen tukemiseksi kaiketi tulisi laskea. (Helsingin seutu, usealla paikkakunnalla toimiva palvelualan yritys)*





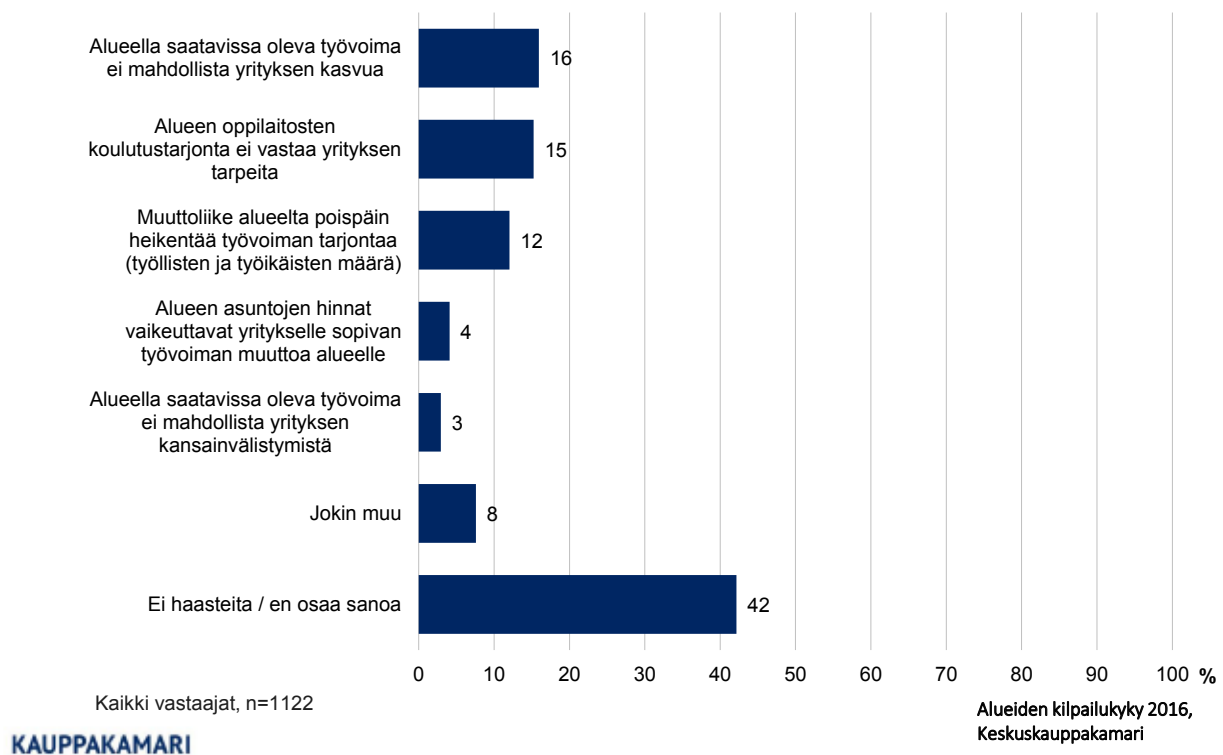
# Työvoiman saatavuus ja sopivuus



## 5 TYÖVOIMAN SAATAVUUS JA SOPIVUUS

Alueiden kilpailukyky 2016 –kyselyyn vastanneilta 1122 yritykseltä kysyttiin, vastaako alueen työnhakijoiden koulutustaso ja osaaminen yrityksen tarpeita. Yrityksiltä kysyttiin myös sitä, onko kyselyajankohtana vaikeuksia saada sopivaa työvoimaa, miten yrityksen työvoima kehittyy ja millaista työvoimaa yritysten on ollut vaikeaa saada. Yritykset kertoivat kyselyssä myös alueen työvoimahaasteista, oppilaitosten merkityksestä yritystoiminnalle ja oppilaitosyhteistyön yleisyydestä.

### Valitse seuraavista alueenne merkittävin työvoimahaaste



## Alueiden merkittävimmät työvoimahaasteet

Alueiden kilpailukyky 2016 –kyselyyn vastanneita yritysjohdajia pyydettiin mainitsemaan alueen merkittävintä työvoimahaaste. Neljä kymmenestä vastaajasta ei nähnyt työvoimahaasteita tai ei osannut vastata asiaan.

### 1. Työvoimahaasteista useimmin mainittiin se, ettei alueella saatavissa oleva työvoima mahdollista kasvua (16 %).

Toimialoista osuus oli suurin rakennuslalla (27 %) ja pienin teollisuudessa (12 %). Alueiden osuudet olivat suurimmat Pohjanmaalla, Ahvenanmaalla ja Turussa.

### 2. Koko maassa toiseksi eniten mainintoja saanut työvoimahaaste oli se, että alueen oppilaitosten koulutustarjonta ei vastaa yrityksen tarpeita (15 %).

Suurimmat osuudet olivat rakennuslalla (26 %) ja teollisuudessa (17 %) ja alueista Etelä-Savossa, Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa.

### 3. Kolmanneksi eniten mainintoja sai se, että muutoliike alueelta pois päin heikentää työvoiman tarjontaa (12 %).

Suurimmat osuudet olivat teollisuudessa (14 %) ja palvelualalla (12 %) ja alueista Kymenlaaksossa, Oulussa, Satakunnassa ja Lapissa. Helsingin seudulla osuus oli nolla prosenttia, mikä kuvastaa hyvin väestön keskittymistä seudulle.

### 4. Vaihtoehtoista seuraavaksi eniten mainintoja sai se, että alueiden asuntojen hinnat vaikeuttavat yritykselle sopivan työvoiman muuttoa alueelle.

Pääkaupunkiseudulla asuntojen hinnat ja vuokrat ovat niin korkealla, että osaajien muutto alueelle ei ole aina kovin houkuttelevaa. Ehdottomasti suurin osuus olikin Helsingin seudulla, jossa 16 prosenttia yrityksistä piti tätä alueen keskeisenä työvoimahaasteena. Muualla Suomessa osuus oli vain hieman keskimääräistä korkeampi yhdellä alueella, Kuopiossa (5 %).

### 5. Vähiten mainintoja vaihtoehtoista sai se, että alueella saatavissa oleva työvoima ei mahdollista yrityksen kansainvälistymistä (3 %).

Osuus oli korkein teollisuudessa (5 %) ja hieman keskimääräistä korkeampi suurissa, yli 250 henkilöä työllistävissä yrityksissä (4 %). Alueista korkeimmat osuudet olivat Lapissa, Etelä-Pohjanmaalla ja Keski-Suomessa.

Väestön ikääntyminen ja demografisen huoltosuhteen heikkeneminen yhdessä negatiivisen muuttoliikkeen kanssa on jo näkynyt joillakin alueilla työvoimaresurssien vähenemisenä. Avoimissa vastauksissa yritysjohtajat kertoivat muun muassa alueen ammattityövoiman eläköitymisestä ja vaikeuksista löytää yritykselle jatkajaa sukupolvenvaihdostilanteissa. Osaajien vähyys yksittäisissä ammattiryhmissä voi nostaa myös palkkatasovaatimuksia, jolloin niistä voi tulla yrityksen resursseihin nähden liiallisia.

Yritysjohtajat toivat esille myös sen, että lakisääteiset velvoitteet (työnantaja/työntekijä) eivät edistä työntekijän palkkaamista, vaikka töitä olisikin. Työvoimahaasteena nähtiin myös julkisten työvoimapalvelujen paikoin huono saatavuus, paikallisten työehtosopimusten vaikeus ja se, että yritystoiminnan ja rakentamisen vastainen liian tiukka kaavoitus- ja lupapolitiikka vähentää yritysten mahdollisuutta toimia alueella tai vähentää alueen vetovoimaisuutta asumispaikkakuntana. Kansainvälisten osaajien saatavuutta parantaisi yritysjohtajien mukaan oleskelu- ja työlupaprosessien sujuvoittaminen.

Seuraavassa kaaviossa on kuvattu työvoimahaasteita alueittain. Mitä tummempi väri on prosenttilukua kuvaavassa solussa, sitä isompi työvoimahaaste se on alueelle.

## Valitse seuraavista alueenne merkittävin työvoimahaaste

|                                                                                                | Kaikki vastaajat, n=1122 | Kauppakamarialue | Ahvenanmaa, n=67 | Etelä-Karjala, n=43 | Etelä-Pohjanmaa, n=45 | Etelä-Savo, n=29 | Heisingin seutu, n=207 | Häme, n=59 | Keski-Suomi, n=67 | Kuopio, n=57 | Kymenlaakso, n=39 | Lappi, n=48 | Länsi-Uusimaa, n=37 | Oulu, n=81 | Pohjanmaa, n=36 | Pohjois-Karjala, n=33 | Rauma, n=34 | Satakunta, n=46 | Riihimäki-Hyvinää, n=24 | Tampere, n=85 | Tuusula, n=85 |
|------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------|------------------|------------------|---------------------|-----------------------|------------------|------------------------|------------|-------------------|--------------|-------------------|-------------|---------------------|------------|-----------------|-----------------------|-------------|-----------------|-------------------------|---------------|---------------|
| Alueella saatavissa oleva työvoima ei mahdollista yrityksen kasvua                             | 16                       | 28               | 9                | 7                   | 10                    | 12               | 10                     | 18         | 12                | 13           | 19                | 22          | 10                  | 33         | 18              | 12                    | 17          | 17              | 18                      | 26            |               |
| Alueen oppilaitosten koulutustarjonta ei vastaa yrityksen tarpeita                             | 15                       | 10               | 23               | 13                  | 28                    | 15               | 20                     | 18         | 16                | 26           | 4                 | 16          | 11                  | 11         | 21              | 21                    | 15          | 17              | 9                       | 13            |               |
| Muuttoliike alueelta pois päin heikentää työvoiman tarjontaa (työllisten ja työikäisten määrä) | 12                       |                  | 19               | 20                  | 21                    | 0                | 14                     | 12         | 16                | 33           | 23                | 8           | 26                  |            | 21              | 18                    | 24          |                 | 7                       | 9             |               |
| Alueen asuntojen hinnat vaikeuttavat yritykselle sopivan työvoiman muuttamista alueelle        | 4                        | 3                |                  |                     |                       | 16               | 2                      | 1          | 5                 |              |                   | 3           |                     |            | 3               | 3                     | 2           |                 | 1                       |               |               |
| Alueella saatavissa oleva työvoima ei mahdollista yrityksen kansainvälistymistä                | 3                        | 3                |                  | 7                   | 3                     | 1                |                        | 6          | 5                 |              | 8                 | 5           | 4                   | 3          | 3               | 3                     | 2           | 4               | 1                       | 4             |               |
| Jokin muu                                                                                      | 8                        | 7                | 7                | 13                  |                       | 9                | 12                     | 13         | 4                 | 3            | 17                | 11          | 1                   | 8          | 3               | 6                     | 4           | 13              | 5                       | 7             |               |
| Ei haasteita / en osaa sanoa                                                                   | 42                       | 48               | 42               | 40                  | 38                    | 46               | 42                     | 31         | 42                | 26           | 29                | 35          | 48                  | 44         | 30              | 38                    | 35          | 50              | 59                      | 41            |               |

%

n=kaikki vastaajat

Alueiden kilpailukyky 2016, Keskuskauppakamari

KAUPPAKAMARI

## Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto ja työvoiman liikkuvuus

Alueiden kilpailukykyyn ja elinvoiman kannalta on tärkeää huolehtia siitä, että työvoiman kysyntä ja tarjonta kohtaavat työmarkkinoilla. Työmarkkinoiden toimivuus edellyttää osaamis-, koulutus- ja työvoimatarpeiden ennakointia ja joustavia mahdollisuuksia uudelleen kouluttautumiseen. Yritysten ja alueiden koulutusjärjestäjien yhteistyö koulutuksen sisällöstä on tarpeen, koska työmarkkinoiden tarpeet ja ammattitaitovaatimukset muuttuvat jatkuvasti. Muutosvauhtia kuvaa se, että samanaikaisesti Suomen ongelmina on rakenteellinen, pitkäaikainen työttömyys ja korkea työttömyysprosentti<sup>12</sup> ja toisaalta osaajapulaa.

*Työvoiman liikkuvuus pitäisi olla parempi. (Lappi, palvelualan yritys)*

Työnhakijoiden ja työpaikkojen kohtaaminen edellyttää myös alueellista liikkuvuutta, mikä ei aina ole mutkatonta. Yritysohjaajien mukaan työvoiman liikkuvuutta hidastaa esimerkiksi puutteelliset liiken-

neyhteydet tai vaikeudet löytää puolisolille töitä. Toimivat liikenneyhteydet mahdollistavat asumisen kauempanakin työpaikasta. Mikäli työnhakijat liikkuisivat laajemmin maan sisällä - sekä muuttovoitto- että muuttotappioalueille - voitaisiin työmarkkinoiden toimivuutta ja alueiden uudistumista ja kilpailukykyä edistää. Tämä on Suomelle ja alueiden elinvoimaisuudelle yhä tärkeämpää, minkä vuoksi pitäisi löytää kestäviä ja toimivia ratkaisuja, jotka lisäävät työvoiman monisuuntaista liikkumista ympäri Suomen.

Työmarkkinoiden toimivuus ja työvoiman liikkuvuus maan eri osien välillä edellyttää jossain määrin erilaisia keinoja maan eri osissa. Keinoja on kuitenkin monia: liikenneyhteydet, erilaiset kannusteet esim. työmatkavähennykset, asuntojen hinta ja saatavuus, elinkeinorakenteen monipuolisuus ja koulutuspolitiikka. Yritykset voivat osaltaan parantaa työmarkkinoiden toimivuutta tuomalla esimerkiksi alueen tulevan työvoiman, nuorten, tietoisuuteen työllisyysmahdollisuuksia alueen yrityksissä. Vaikeasti saatavien osaajien saamisessa myös työperäinen maahanmuutto on jatkossa entistä tärkeämmässä roolissa, mikäli työvoiman liikkuvuus ei parane eikä yritysten uudistumiselle kriittistä osaajapulaa muuten saada ratkaistua.

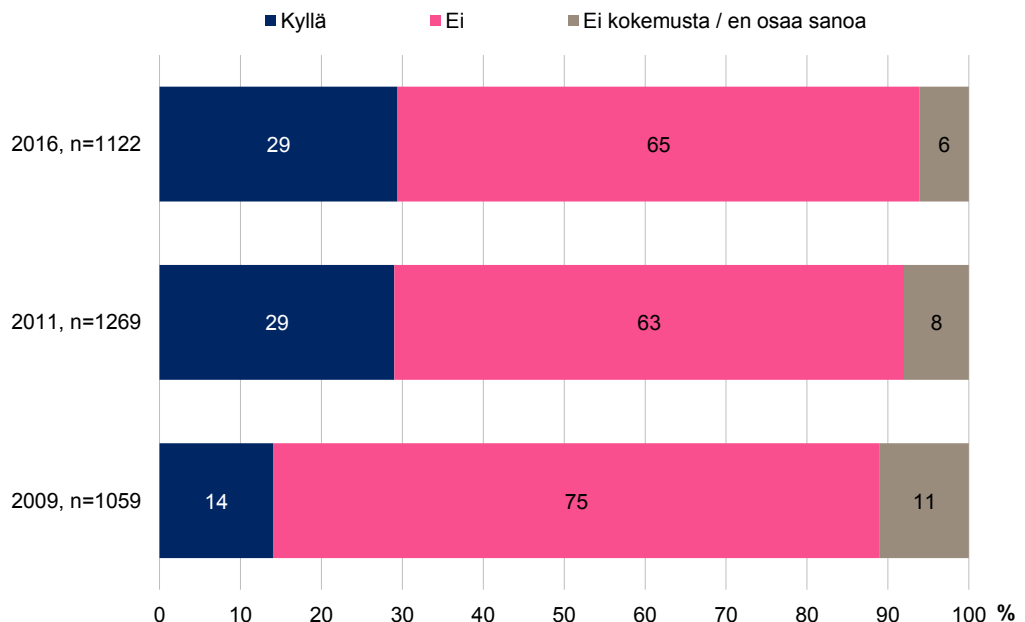
<sup>12</sup> Suomen työttömyysprosentti toukokuussa 2016 oli 10,8 prosenttia Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan ja EU28-maiden työttömyysprosentti oli 8,6 prosenttia. Ks. <http://www.findikaattori.fi> ja <http://ec.europa.eu/eurostat/>

Koko maassa oli kyselyaikana enemmän yrityksiä, joilla ei ollut rekrytointiongelmia kuin yrityksiä, joilla niitä oli ollut. Alueiden kilpailukyky –kyselyyn vastanneista 1122 yrityksestä joka kolmannella oli kuitenkin vaikeuksia löytää sopivaa työvoimaa keväällä 2016. Tilanne on täysin sama kuin vuoden 2011 tutkimuksessa. Kyselyajankohtana keväällä 2016 työttömyysaste oli 10,8 prosenttia, vuoden 2011 kyselyn aikana 9,8 prosenttia ja vuoden 2009 kyselyn aikana 10,9 prosenttia.<sup>13</sup> Huomattavaa on, että työttömyysaste on käytännössä sama vertailuvuosina 2016 ja 2009, mutta niiden yritysten osuus, joilla on vaikeuksia saada työvoimaa, on kasvanut 14 prosentista 29 prosenttiin. Osuuden kasvu kertoo työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto-ongelmien kasvusta. Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto-ongelmat näkyvät sekä pitkäaikaistyöttömiin määrän kasvuna että siinä, että tiettyjen tehtävien rekrytointiprosessit pitkittyvät.

Rakennusalanalla on ollut suurimmat ongelmat löytää työvoimaa sekä vuonna 2016 että viisi vuotta aiemmin tehdyssä yritys-kyselyssä. Kyselyyn vastanneista rakennusalan yrityksistä neljä kymmenestä ilmoitti, että yrityksillä on ollut rekrytointiongelmia. Viisi vuotta aiemmin rekrytointiongelma oli vain joka kolmannella. Rakennusalanalla erityisesti työnjohdosta on pulaa.

Kaupan ja teollisuuden aloilla sopivan työvoiman löytäminen oli vuonna 2016 helpointa, mutta kaupankin alalla joka viidennellä yrityksellä oli rekrytointiongelmia. Teollisuudessa joka neljännellä ja palvelualalla joka kolmannella yrityksellä oli rekrytointiongelmia kyselyajankohtana. Vapaissa vastauksissa eri toimialoilla toimivat yritysjohtajat kertoivat, millaista työvoimaa on ollut vaikeaa saada vuonna 2016. Koko maassa voimakkaammin nousivat esille rakennusalan työnjohtotehtävät, terveys- ja sosiaalisektorin tehtävät sekä vaikeudet saada myyntihenkilöstöä vaativiin, teknistä osaamista tai kielitaitoa vaativiin myyntitehtäviin. Myös työ- ja elinkeinoministeriön raportissa kiinnitetään huomiota työvoiman kysynnän ja tarjonnan epäsuhtaan myyntityössä, jossa on paljon avoimia paikkoja, mutta vähän työnhakijoita.

## Onko yrityksellänne ongelmia saada työvoimaa tällä hetkellä?



n=kaikki vastaajat

KAUPPAKAMARI

Alueiden kilpailukyky 2016,  
Keskuskauppakamari

<sup>13</sup> Tilastokeskuksen työvoimatutkimukset ks. [www.stat.fi](http://www.stat.fi)



Kymenlaaksossa jopa 44 prosenttia ilmoitti vaikeuksista saada työvoimaa. Avoimissa vastauksissa Kymenlaaksossa toimivat yritykset mainitsivat muun muassa vaikeuden rekrytoida taloushallinnon ja terveysalan ammattilaisia sekä ohjelmistokehittäjiä ja teknisiä projektipäälliköitä. Helpointa työvoiman saanti oli Etelä-Karjalassa, jossa vain joka kuudennella yrityksellä oli vaikeuksia saada työvoimaa.

## Palvelualan työvoimatarpeita:

*Tarvitsemme valmiita päälliköitä, konepäälliköitä ja kansimiehiä hinaajimme. Joudumme kääntymään Balttian maiden puoleen pystyäksemme miehittämään hinaajamme! (Satakunta)*

*Lääkäri, sairaanhoitaja, puhe- ja toimintaterapeutit, työterveyslääkäri ja -hoitaja. (Kymenlaakso)*

*Yleis- ja erikoislääkärit, röntgenhoitajat. (Pohjois-Karjala)*

*Nykyaikaiset työvälineet tuntevia taloushallinnon ammattilaisia. (Pohjois-Karjala)*

*Tvåspråkiga bokförare som behärskar även bokslut och skattedeklarationer. (Länsi-Uusimaa)*

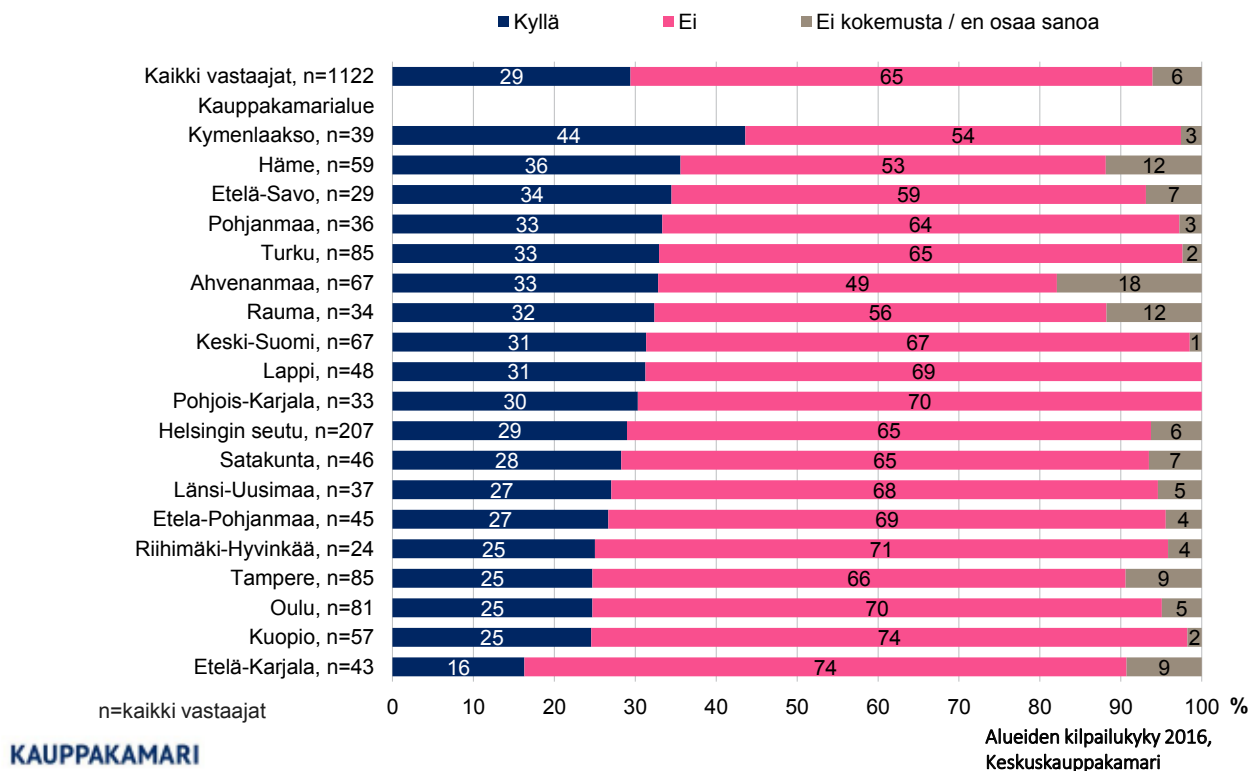
*Suurempi työvoiman kysyntä ohjelmistokehittäjistä kuin tarjontaa. (Keski-Suomi)*

*Ohjelmistokehittäjiä, testaajia, teknisiä projektipäälliköitä, ohjelmistoarkkitehteja. (Kymenlaakso)*

*Kielitaitoista ravintola- ja asiakaspalveluhenkilöstöä. (Lappi)*

*Ammattitaitoisia yhdistelmäajoneuvonkuljettajia. (Turku)*

## Onko yrityksellänne ongelmia saada työvoimaa tällä hetkellä?



14 Työ- ja elinkeinoministeriö, Tuomaala, Mika (2016) Kysynnän ja tarjonnan kohtaanto nykyisillä ja tulevilla työmarkkinoilla, 10.

## Rakennusalan työvoimatarpeita:

*Rakennusmestareita, tuotantojohtoa tarvitaan työmaalle! (Kymenlaakso)*

*Työnjohtajia. Tekninen osaaminen ei riitä, vaan asiakaspalvelu ja perustason taloustietämys pitää myös olla kunnossa. (Helsingin seutu)*

*Dels projektledare, som gärna får ha byggnadsingenjörutbildning, dels anläggningsarbetare. (Ahvenanmaa)*

*Kokemusta omaavia betonielementtien valmistajia. (Etelä-Savo)*

*Puurakennusalan huippuosaajista puute. (Oulu)*

*Vahinkosaneerausalaa ei juurikaan opeteta korkeakouluissa. (Turku)*

*Suurimmat haasteet rakennusalan myyjien rekrytoinnissa. (Helsingin seutu)*

*Kokeneita arkkitehteja, erityisesti sairaalasuunnittelun alalta. (Oulu)*

## Kaupan alan työvoimatarpeita:

*Osaavia, itsenäisiä myyntiedustajia tekniseen myyntiin (Satakunta)*

*Tvåspråkiga försäljare. (Pohjanmaa, kaupan alan yritys)*

*Erityisesti pidemmälle koulutettuja, päällikkö- ja johtotason henkilöitä on vaikeaa rekrytoida. (Riihimäki-Hyvinkää)*

*Digitaalisen median ja markkinoinnin erityisosaajia, kuten strategisen markkinoinnin osaajia. (Tampere)*

*Kansainvälisen kaupan osaajia ja huipputason sovelluskehittäjiä. (Helsingin seutu)*

## Teollisuuden työvoimatarpeita:

*Suojelupoliisin taustaselvitykset kestävät turhan kauan. Tilapäistä työvoimaa, jolla on ajantasainen taustaselvitys, on vaikea saada. (Helsingin seutu)*

*Mittamiehiä olemme hakeneet useita kuukausia, ei yhtään järkevää hakemusta! Työjohtajia olemme hakeneet, ei yhtään hakemusta. Metallialan asentajia olemme hakeneet, ei kiinnosta matkatyöt. (Keski-Suomi)*

*Yliopistotason tutkinnon suorittaneita kone-suunnittelijoita ja prosessitekniikan osaajia. (Kymenlaakso)*

*Myynnin osaajien löytyminen on ollut vaikeaa, vaikka olemme ulottaneet haun maanlaajuisesti. (Pohjanmaa)*

*CNC-koneistajia, osaavia hitsaajia. (Pohjanmaa)*

*Teollisuuden putkiasentajat, luokkahitsaajat, kunnossapito-osaajat. (Helsingin seutu)*

*Koulutettuja prosessityöntekijöitä elintarviketeollisuuden tehtäviin. (Turku)*

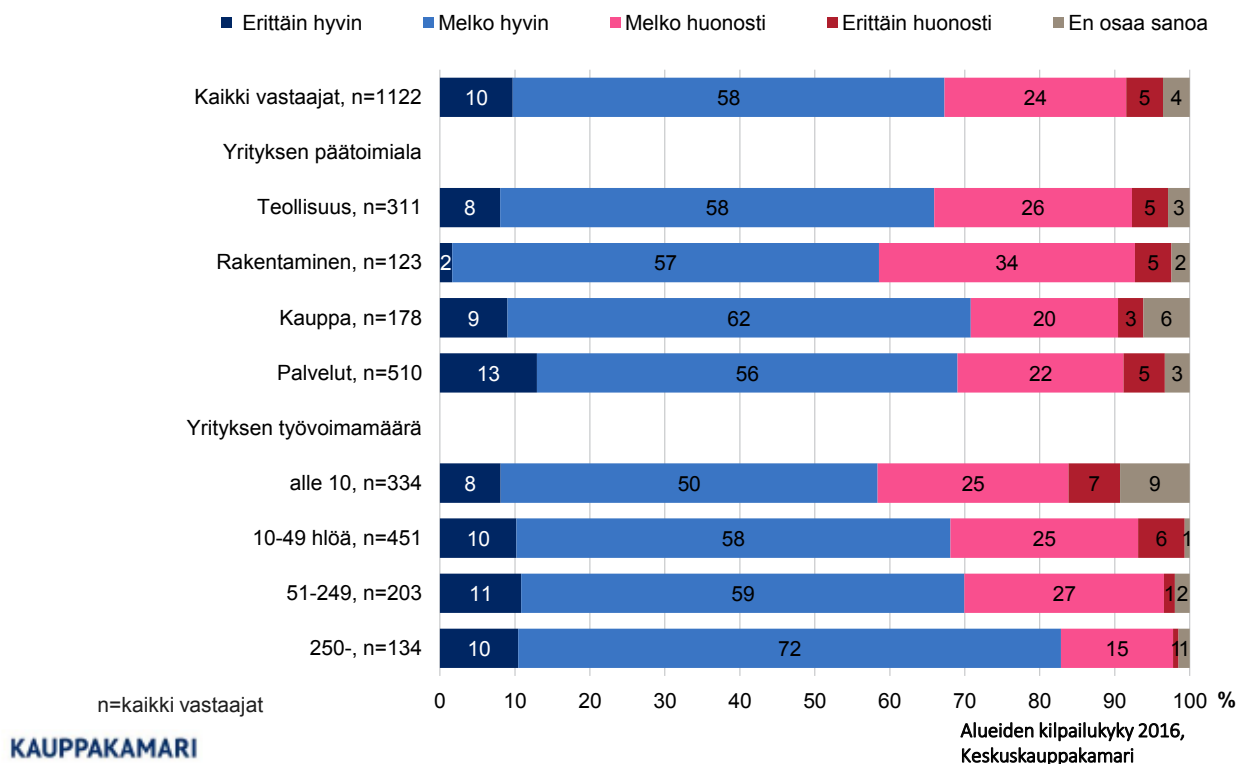
*Kaivosalan kokeneista erityisosaajista puute Suomessa. (Lappi)*

## Työelämän tarpeita vastaava koulutustaso ja osaaminen

Osaavan työvoiman saannin ja koulutusmahdollisuuksien turvaaminen on erittäin tärkeää alueiden vetovoimaisuuden ja pitkäjänteisen kehittämisen kannalta. Vaikka Alueiden kilpailukyky 2016 -kyselyyn vastanneista yrityksistä enemmistö arvioi, että alueen työnhakijoiden koulutustaso ja osaaminen vastaavat yritysten tarpeita, niin rakennusallalla työnhakijoiden koulutustasoon ja osaamiseen tyytymättömiä oli 39 prosenttia, teollisuudessa vajaa kolmannes, kaupan alalla neljännes ja palvelualalla 27 prosenttia.

Alueen työvoiman koulutustasoon ja osaamiseen tyytymättömiä olivat henkilömäärältään pienet yritykset, kun taas kokoluokaltaan isommat yritykset löytävät yleensä tarvitsemansa työvoiman. Moni yritys kertoi, että alueen heikosta työllisyystilanteesta huolimatta työvoimaa ei tahdo löytyä tai että olemassa oleva koulutus ei vastaa yrityksen tarpeita, minkä vuoksi yritys on mukana oppisopimuskoulutuksessa.

## Koetteko, että alueen työnhakijoiden koulutustaso ja osaaminen vastaavat yrityksenne tarpeita?



## Oppilaitokset alueella

Koulutusorganisaatiot tuottavat osaavaa työvoimaa alueelle ja ovat siksi tärkeä tekijä alueiden elinvoimaisuudelle. Toimiala- ja ammattirakenteiden muutoksiin voidaan vastata myös koulutustarjontaa kehittämällä. Koulutustarjontaan ja oppilaitosten määrään vaikuttaa jatkossa entistä enemmän julkisen talouden tilanne ja ikäluokkaa ja työelämän tarpeita vastaavien aloituspaikkojen määrä. Vaikka leikkaukset aloituspaikkojen ja oppilaitosten määrässä ovat riski, ne voivat myös uudistaa ja tehostaa koulutusjärjestelmää. Rakenteellisilla uudistuksilla voidaan myös puuttua todettuihin ongelmiin kuten monissa oppilaitoksissa korkeaan keskeyt-

tämisasteeseen ja siihen, että koulutuksen läpäisyaste (=tutkinnon suorittaminen tavoiteajassa) jää heikoksi. Yritysten tulevan työvoimansaannin kannalta on kuitenkin erittäin tärkeää, että muutoksista huolimatta koulutuksen taso pysyy korkeana ja elinkeinoelämän tarpeet huomioidaan erityisesti ammatillisia tutkintoja koskevassa uudistuksissa.

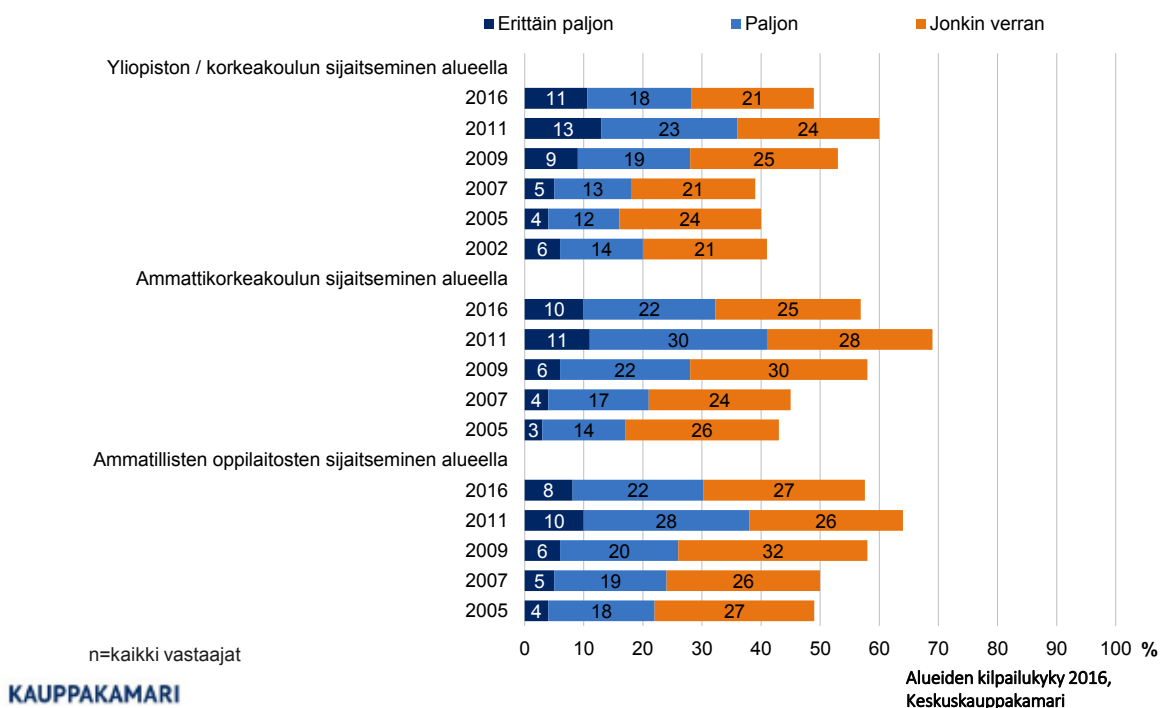
Yrityksille yliopiston, ammattikorkeakoulun ja ammatillisen oppilaitoksen sijainti on vetovoimatekijä. Reilulle kolmasosalle yliopisto tai korkeakoulu vaikuttaa paljon tai erittäin paljon yrityksen sijaintiin ja toimintaedellytyksiin. Oppilaitoksen sijainnin merkitys on kuitenkin hieman vähentynyt viime vuosina. Niiden yritysten osuus, jotka arvioivat, että yliopiston tai korkeakoulun sijainnilla ei ole mitään vaikutusta yrityksen sijaintiin tai toimintaedellytyksiin, on kasvanut viidessä vuodessa viidenneksestä kolmannekseen. Yliopiston sijainti vaikuttaa kuitenkin erityisesti palvelualan, kasvuhakuisten (usealla paikkakunnalla tai Suomessa ja ulkomailla toimivat yritykset) ja henkilömäärältään suurten yritysten sijoittumiseen. Puolet Tampereella, Etelä-Karjalassa ja Pohjanmaalla toimivista piti yliopiston tai korkeakoulun sijaintia merkittävässä yrityksen sijainnin ja toimintaedellytysten kannalta.

Palvelualan yritykset, kasvuhakuiset sekä henkilömäärältään keski-suuret tai suuret yritykset arvostavat myös ammattikorkeakoulun sijaintia alueella. Erityisen tärkeää ammattikorkeakoulun sijainti oli Pohjanmaan, Tampereen, Riihimäki-Hyvinkään ja Pohjois-Karjalan kauppakamari-alueilla toimiville yrityksille.

Kolmasosa yrityksistä arvioi, että ammatillisten oppilaitosten sijainti vaikuttaa sijaintipäätökseen ja toimintaedellytyksiin. Ammatillisten oppilaitosten sijainti alueella oli erityisen tärkeää teollisuuden ja rakennusalan yrityksille sekä henkilömäärältään keski-suurille ja suurille yrityksille. Ammatillisten oppilaitosten sijainti oli tärkeintä Pohjois-Karjalassa toimiville yrityksille. Keskimääräistä tärkeämpää se oli myös Etelä-Savossa, Pohjanmaalla, Riihimäki-Hyvinkäällä, Lapissa, Tampereella, Kuopiossa, Etelä-Pohjanmaalla, Turussa, Keski-Suomessa ja Kymenlaaksossa sijaitseville yrityksille.

*Yrityksemme on pakko kouluttaa työvoimaa oppisopimuksella, koska alan oppilaitokset eivät kouluta tarvitsemiamme erikoisosaajia. Ainoa koulutus on Turussa ja sieltä vuosittain valmistuvat 10-16 henkeä eivät riitä koko maan tarpeisiin. Näin ollen oppisopimus on ainoa vaihtoehto. (Häme, rakennusala)*

## Kuinka paljon seuraavat tekijät vaikuttivat/vaikuttavat yrityksenne sijaintiin ja toimintaedellytyksiin alueella (Suomessa)? Oppilaitokset



## Yhteistyö oppilaitosten kanssa

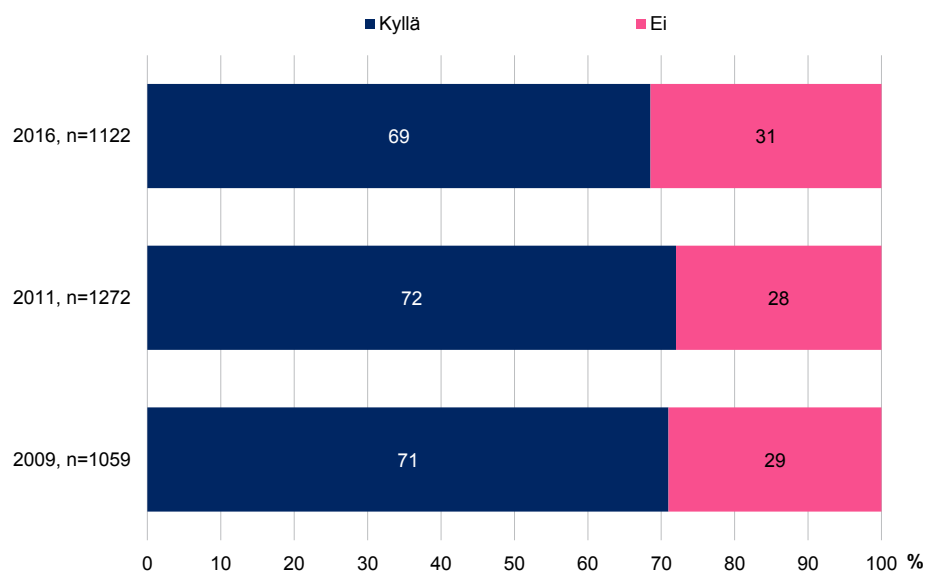
Yritysten menestyminen perustuu usein liiketoiminnan ulkoisiin tekijöihin kuten vahvoihin verkostoihin esimerkiksi oppilaitosten kanssa. Oppilaitosyhteistyö vaikuttaa alueiden kilpailukykyyn, sillä se luo mahdollisuuksia yritysten uudistumiseen ja innovatiivisuuteen sekä tarvittavan työvoiman saantiin. Yhteistyöllä voidaan tehostaa ja monipuolistaa oppilaitosten antamaa koulutusta, suunnata opetusta paremmin työelämän tarpeita vastaavaksi ja parantaa esimerkiksi oppilaiden harjoittelupaikkojen saatavuutta.

Suurin osa, 69 prosenttia, yrityksistä on tehnyt yhteistyötä oppilaitosten kanssa viimeisen kolmen vuoden aikana. Osuus on muutaman prosentin pienempi kuin vuosina 2011 ja 2009. Yhteistyöhön yritysten ja oppilaitosten välillä kuului pääasiassa harjoittelu- ja oppisopimuspaiikkojen tarjoamista ja erilaisia tutkimus- ja kehityshankkeita. Osalla yrityksistä on erittäin tiivis yhteistyö oppilaitoksen kanssa ja yritykset ovat voineet vaikuttaa koulutuksen suuntaamiseen ja opetuksen sisältöön. Oppilaitokset eivät kuitenkaan aina riittävästi huomioi yritystarpeita.

*Yhteistyöhön on kuulunut oppisisältöjen terävöittämistä, mm piirustusten lukemisen ja ymmärtämisen parantamista. Tekemisen perustaitojen parempaa osaamista. Oikeanlaisen asenteen kasvattamista työntekoon. (Lappi, rakennusalan yritys)*

*Yliopisto-opiskelijoita on ollut harjoittelussa yrityksessämme, antanut myös paljon omaan kehitystoimintaamme. (Helsingin seutu, usealla paikakunnalla toimiva palvelualan yritys)*

## Onko yrityksellänne kokemusta oppilaitosyhteistyöstä viimeisen kolmen vuoden aikana?



n=kaikki vastaajat

KAUPPAKAMARI

Alueiden kilpailukyky 2016,  
Keskuskauppakamari

Haastatelluista alle 10 henkilöä työllistävistä mikroyrityksistä vain joka toisella (53 %) oli ollut oppilaitosyhteistyötä viimeisen kolmen vuoden aikana. Erityisesti suuret, vähintään 250 henkilöä työllistävät yritykset tekevät yhteistyötä oppilaitosten kanssa. Oppilaitosyhteistyö yleistyy selvästi yrityksen koon kasvaessa: yhteistyötä on 63 prosentilla pienistä, alle 50 henkilöä työllistävistä yrityksistä, 78 prosentilla keskisuurista (51-249 henkilöä) ja 86 prosentilla suurista yrityksistä (yli 249 henkilöä). Oppilaitosyhteistyötä tekevien yritysten osuudet ovat pysyneet lähes samoina vertailuvuosina 2009, 2011 ja 2016.

Teollisuusyrityksistä kolmella neljästä (74 %) oli kokemusta oppilaitosyhteistyöstä. Enemmistöllä haastatelluista palvelualan (70 %), rakennusalan (65 %) ja yli puolella kaupan alan yrityksistä (59 %) oli kokemusta oppilaitosyhteistyöstä viimeisen kolmen vuoden aikana.

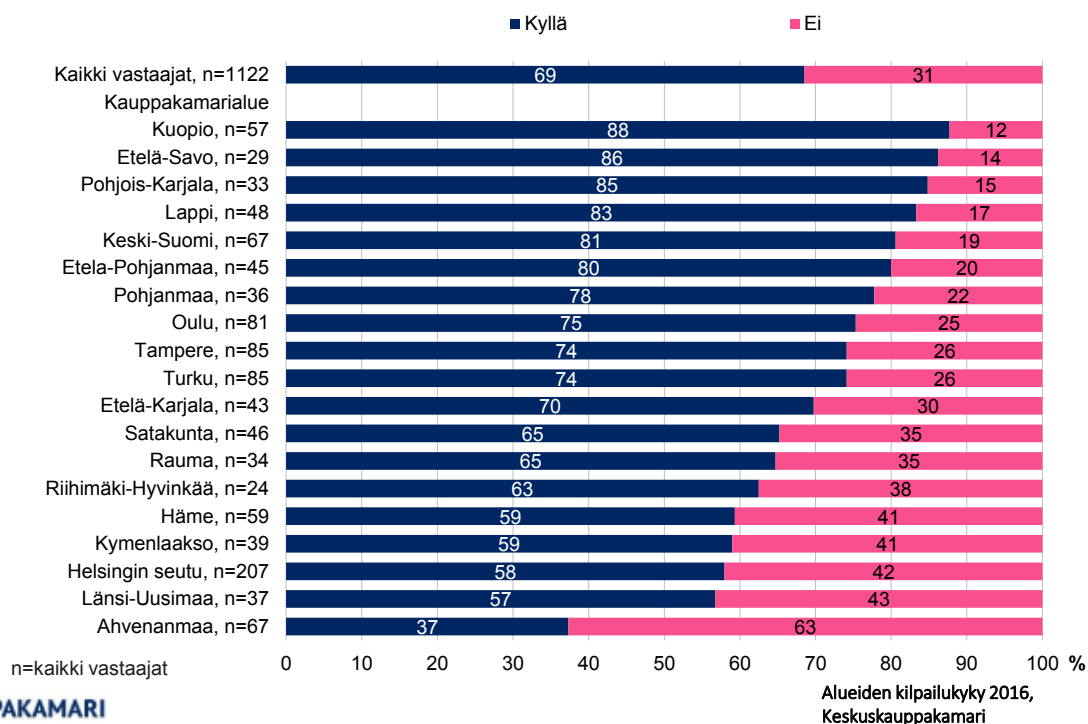
Alueen yrityskoko ja toimialajakautuminen, oppilaitosten määrä sekä perinteet yritysten ja oppilaitosten välisestä yhteistyöstä vaikuttavat aluetuloksiin. Oppilaitosyhteistyötä on kuitenkin runsaasti maan kaikissa osissa. Peräti kymmenellä alueella ainakin kolme neljästä yrityksestä oli tehnyt oppilaitosyhteistyötä viimeisen kolmen vuoden aikana. Oppilaitosyhteistyön yleisyydessä Kuopio oli kärjessä vuoden 2016 kyselyssä. Ahvenanmaalla vain joka kolmannella yrityksistä oli kokemusta oppilaitosyhteistyöstä. Alueet, joilla oli vähiten oppilaitosyhteistyötä, olivat samat sekä vuonna 2016 että viisi

vuotta aiemmin, vuonna 2011 tehdyssä kyselyssä: Ahvenanmaa (37 % -> 37 %), Länsi-Uusimaa (56 % -> 57 %) ja Helsingin seutu (60 % -> 58 %).

Valtaosa yrityksistä, joilla on ollut oppilaitosyhteistyötä, tekee yhteistyötä ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten kanssa. Yhteistyö ammatillisten oppilaitosten kanssa oli yleisintä rakennusalan (79 %) ja kaupan alan yrityksissä (78 %) sekä vähäisintä palvelualalla (52 %). Kahdeksan kymmenestä Länsi-Uudellamaalla, Hämeessä, Kymenlaaksossa ja Lapissa ja Etelä-Karjalassa toimivista yrityksistä oli tehnyt yhteistyötä ammatillisen oppilaitoksen kanssa viimeisen kolmen vuoden aikana.

Ammattikorkeakoulujen kanssa yhteistyötä tekevien yritysten osuudet ovat vähentyneet verrattuna edelliseen kyselykertaan vuonna 2011. Ammattikorkeakoulu-yhteistyö oli erityisen tiivistä Raumalla, Keski-Suomessa, Kuopiossa, Pohjois-Karjalassa, Riihimäki-Hyvinkäällä, Tampereella ja Satakunnassa. Myös yliopistojen kanssa tehtävä yhteistyö on vähentynyt vuodesta 2011. Vuonna 2016 joka kolmannella yrityksellä oli kokemusta yliopistoyhteistyöstä. Etelä-Karjalassa ja Keski-Suomessa yhteistyötä teki joka toinen yritys. Vajaa kolmannes yrityksistä tekee yhteistyötä aikuiskoulutuskeskuksen kanssa. Yhteistyöstä kysyttiin ensimmäisen kerran vuoden 2016 kyselyssä. Yhteistyö on yleisintä Pohjois-Karjalassa ja Riihimäki-Hyvinkäällä.

## Onko yrityksellänne kokemusta oppilaitosyhteistyöstä viimeisen kolmen vuoden aikana?





*Olemme mukana käynnistyvissä teknologiahankkeissa, joissa yliopistolla on iso rooli. Aikomus on ottaa uusien tuotteiden kehitykseen mukaan oppilaitoksia ideoiden tuottajina. (Etelä-Pohjanmaa, teollisuusyritys)*

*Yhteistyö opisto- ja amk-oppilaitosten kanssa ollut hyvää, laadukasta ja olemme saaneet harjoittelujaksoille työssäoppijoita ja sitä kautta pystyneet valmentamaan ammattiosaajia, jotka ovat myös työllistyneet. (Etelä-Karjala, palveluyritys)*

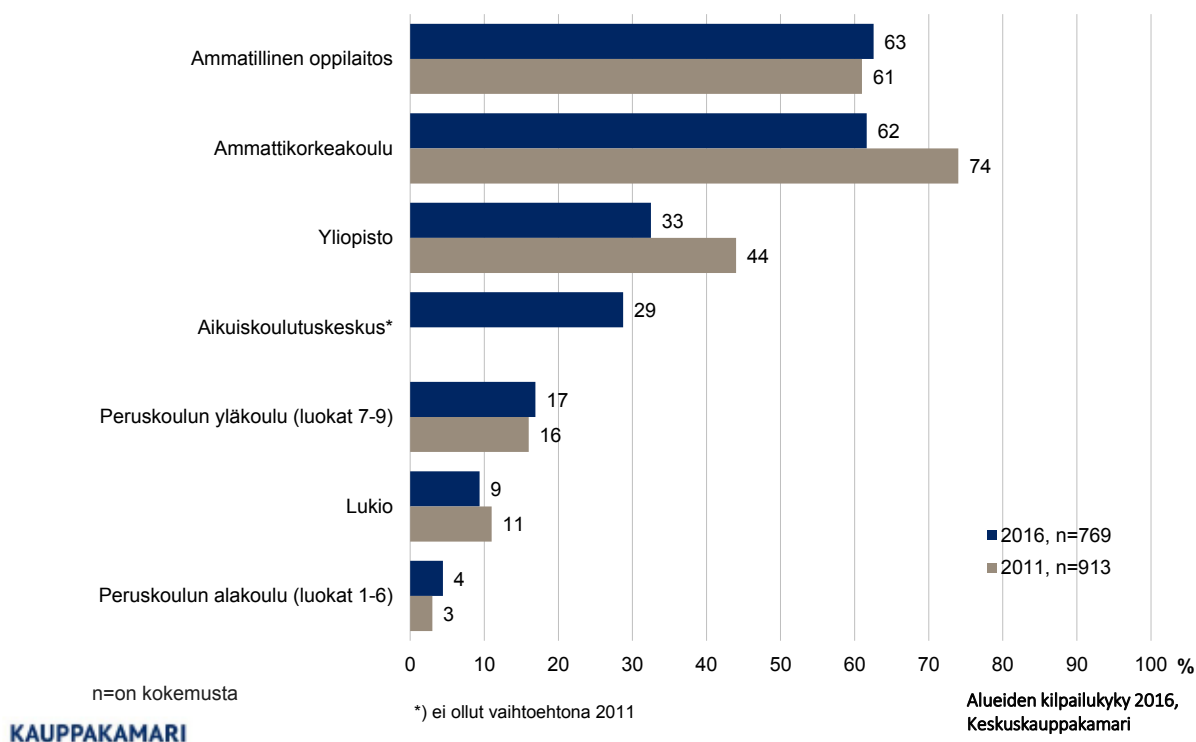
teistyöstä peruskoulun yläkoulun kanssa. Näillä alueilla joka kolmas yritys ilmoitti tehneensä yhteistyötä yläkoulun kanssa ja edelliseen kyselyyn verrattuna alueiden yritykset ovat aktivoituneet yläkouluyhteistyössä.

*Olemme tarjonneet TET -paikkoja sekä osallistuneet esim. Päivä Johtajana -tempauksiin. (Etelä-Karjala, usealla paikkakunnalla toimiva palvelualan yritys)*

Yhteistyö peruskoulun tai lukion kanssa ei ole yleistynyt vuosien 2011 ja 2016 välillä. Edelleen vain harva yritys (4 %) tekee yhteistyötä alakoulun kanssa ja vain kymmenesosa lukion kanssa. Oppilaitosyhteistyötä tekevistä yrityksistä joka kuudes yritys on kuitenkin tehnyt yhteistyötä peruskoulun yläkoulun kanssa esimerkiksi tarjoamalla oppilaalle työhön tutustumispaikan, joka on usein ensimmäinen omakohtainen kokemus työpaikoista. Oppilaitosyhteistyötä tekevät yritykset tekevät tärkeää työtä koululaisten työelämätaitojen ja -tuntemuksen lisäämisessä ja nuorten koulutus- ja uravalintojen tukemisessa. Oppilaitosyhteistyötä tekevistä yrityksistä Satakunnan, Pohjois-Karjalan ja Hämeen kauppakamarialueella oli eniten kokemusta yh-

Peruskoulun alakouluyhteistyössä erityisen kunnostautuneita olivat Pohjois-Karjalan, Riihimäki-Hyvinkään ja Satakunnan kauppakamarialueilla toimivat yritykset (10-14 %), kun taas Ahvenanmaan, Kymenlaakson, Lapin ja Länsi-Uudenmaan yritys vastaajista yksikään ei tehnyt yhteistyötä peruskoulun alakoulun kanssa. Turun kauppakamarialueella toimivat yritykset ovat lisänneet yhteistyötä alakoulun kanssa: vuonna 2016 viisi prosenttia teki yhteistyötä, kun taas vuonna 2011 yhteistyötä ei ollut yhdelläkään vastaajayrityksistä. Kaikista oppilaitosyhteistyötä tekevistä yrityksistä keskimäärin joka kymmenes yritys tekee yhteistyötä lukioiden kanssa. Satakunnassa ja Ahvenanmaalla kuitenkin joka neljäs ja Etelä-Savossa joka viides tekee yhteistyötä lukion kanssa.

## Minkä oppilaitoksen kanssa yrityksenne on tehnyt yhteistyötä?



## Arviot työvoiman määrän tulevasta kehityksestä

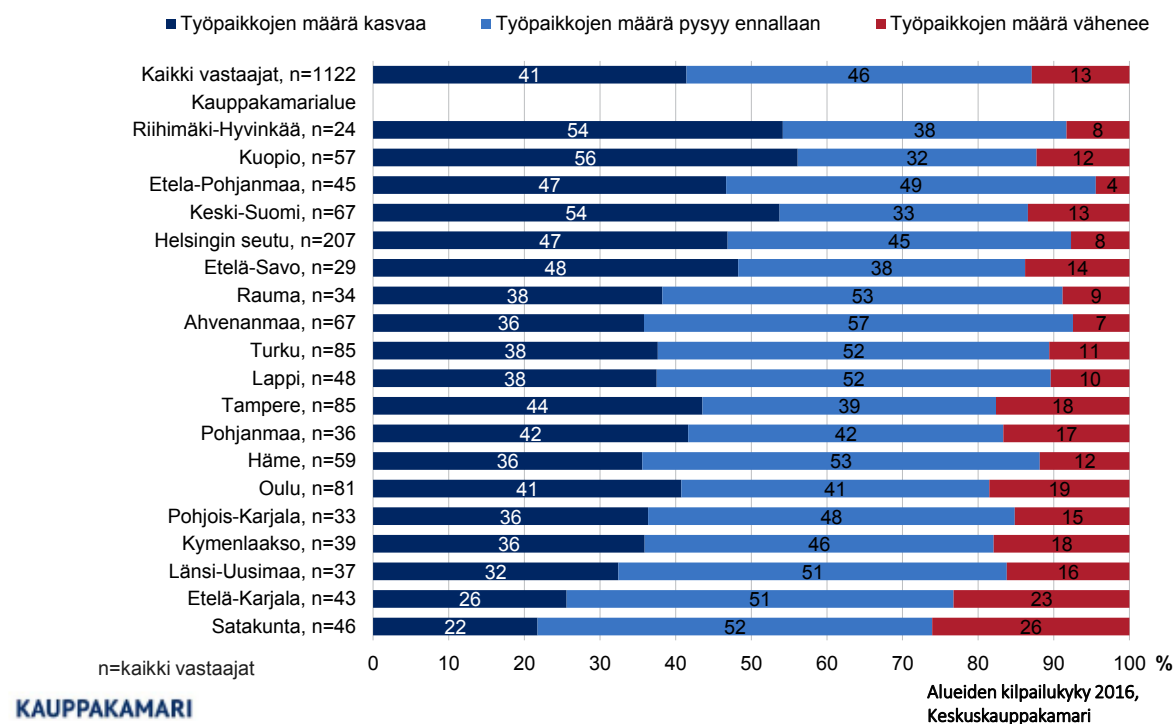
Kyselyajan rekrytointitilanteen lisäksi yrityksiltä kysyttiin arvioita työvoiman määrän kehityksestä. Alueiden kilpailukyky 2016 -kyselyyn vastanneista yrityksistä 41 prosenttia arvioi, että yrityksen työpaikkojen määrä kasvaa seuraavien kahden vuoden aikana, 46 prosenttia arvioi työpaikkojen pysyvän ennallaan ja 13 prosenttia arvioi työpaikkojen määrän vähenevän.

Teollisuudessa ja palvelualalla toimivat yritykset olivat odotuksissaan keskimääräisellä tasolla, kun taas rakennus- ja palvelualalla oli kaikista toimialoista eniten yrityksiä, jotka uskoivat työvoiman määrän kasvuun. Rakennus- ja palvelualalla yli puolet yrityksistä arvioi yrityksen työvoiman määrän kasvavan seuraavan kahden vuoden aikana ja vain neljä prosenttia arvioi työvoiman määrän vähenevän. Kaupan alalla enemmistö yrityksistä arvioi, että työvoiman määrä pysyy ennallaan.

Alueiden välillä työpaikkojen määrän kasvuun uskottiin eniten Riihimäki-Hyvinkään, Kuopion ja Etelä-Pohjanmaan kauppakamarialueilla.

Alueiden työpaikkakehityksen ja uudistumisen kannalta tärkeää on, että kasvuhakuiset yritykset uskovat työpaikkojen määrän kasvuun. Kasvuhakuisiksi yrityksiksi lasketaan tässä erityisesti yritykset, jotka toimivat usealla paikkakunnalla tai joilla on toimintoja sekä Suomessa että ulkomailla. Työpaikkojen määrän kasvuun uskoo yhdellä paikkakunnalla toimivista yrityksistä reilu kolmannes (36 %), useammalla paikkakunnalla toimivista yrityksistä 45 prosenttia ja puolet yrityksistä, joilla on ulkomaantoimintoja. Erityisesti henkilömäärältään keskiuuret ja isot yritykset uskovat työvoiman määrän kasvuun.

## Miten arvioitte, että yrityksenne työpaikkojen määrä kehittyy seuraavien kahden vuoden aikana?





# Yritysten kasvu ja kansainvälistyminen



## 6 YRITYSTEN KASVU JA KANSAINVÄLISTYMINEN

### Yrityksen kansainvälistymistä ja kasvua tukevat tekijät

Alueiden kilpailukyvn ja uudistumisen kannalta on tärkeää, että kasvavien ja kansainvälistyvien yritysten määrä kasvaa. Tässä luvussa käsitellään yritysten kansainvälistymistä ja kasvua tukevia asioita, toimialojen kokemia kasvun esteitä ja yritysten näkemyksiä kansainvälistymispalveluista.

#### Mitkä alla olevista ovat tällä hetkellä tärkeimmät (1-3) yrityksenne kansainvälistymistä ja kasvua tukevista asioista?

|                                                                                                           | Kaikki vastaajat, n=1122 | Yrityksen toiminta-alue | Yritys toimii 1 paikkakunnalla, n=550 | Yritys toimii useammalla paikkakunnalla, n=363 | Yritys toimii Suomessa ja ulkomailta, n=209 |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------|-------------------------|---------------------------------------|------------------------------------------------|---------------------------------------------|
| Uusien teknologioiden soveltaminen omaan liiketoimintaan (esim. digitaaliset palvelut, automatisointi...) | 51                       |                         | 47                                    | 50                                             | 59                                          |
| Yrityksen osaamisen lisääminen (esim. työvoiman kouluttaminen, uusien osaajien palkkaaminen...)           | 50                       |                         | 47                                    | 49                                             | 60                                          |
| Oman toimialan sisäiset kumppanuudet (esim. tuotekehitys, markkinointi...)                                | 41                       |                         | 45                                    | 36                                             | 40                                          |
| Yrityksen liiketoimintamallin ja -strategian päivittäminen                                                | 39                       |                         | 39                                    | 42                                             | 36                                          |
| Oman toimialan rajat ylittävät kumppanuudet                                                               | 37                       |                         | 37                                    | 38                                             | 37                                          |
| Julkiset tuet ja avustukset                                                                               | 16                       |                         | 19                                    | 12                                             | 16                                          |
| Jokin muu                                                                                                 | 6                        |                         | 6                                     | 7                                              | 5                                           |

%

n=kaikki vastaajat

KAUPPAKAMARI

Alueiden kilpailukyky 2016,  
Keskuskauppakamari

## Uusien teknologioiden sovittaminen omaan liiketoimintaan

Yritysjohtajat tunnistavat, että uusi teknologia voi tehostaa työtä ja liiketoimintaa ja tuo sitä kautta kasvun ja kansainvälistymisen mahdollisuuksia. Puolet kaikista yritysjohtajista ja enemmistö yrityksistä, joilla on ulkomaan toimintoja, pitää tärkeimpänä kansainvälistymistä ja kasvua tukevana tekijänä uusien teknologioiden sovittamista omaan liiketoimintaan muun muassa digitaalisten palvelujen ja automatisoinnin avulla. Uusien teknologioiden sovittaminen omaan liiketoimintaan on tärkein kansainvälistymistä ja kasvua tukevista tekijöistä teollisuudessa, kaupassa ja palvelualalla toimiville yrityksille, kun taas rakennusalan yritykset eivät pidä sitä yhtä tärkeänä omalle liiketoiminnalle.

Uusien teknologioiden sovittamista omaan liiketoimintaan pidettiin tärkeimpänä Satakunnassa ja Riihimäki-Hyvinkään kauppakamarialueilla. Pohjois-Karjalassa sen merkityksen nosti esille vain kolmannes yrityksistä. Teknologisten investointien haasteena ja hidasteena on yritysjohtajien mukaan se, että yrityksen on osattava tehdä liiketoimintansa ja resurssiensa kannalta oikeita valintoja siitä, mihin yrityksen kannattaa panostaa oman liiketoimintansa kehittämiseksi. Teknologiset investoinnit kuten tietojärjestelmät vaativat usein räätälöintiä yrityksen tarpeisiin. Esimerkiksi asiakkuudenhallinta- ja toiminnanohjausjärjestelmät helpottavat tiedonhallintaa, automatisoivat toimintoja ja alentavat tuotantokustannuksia, mutta toisaalta kiinteät kulut kuten käyttöönotto- ja päivityskustannukset voivat olla suuria. Yritysjohtajien mukaan toimintojen digitalisoidessa tiedon suojaaminen, haavoittuvuuksien tunnistaminen ja riittävän nopeiden ja varmojen yhteyksien merkitys korostuu.

## Yrityksen osaamisen lisääminen

Yrityksen osaamisen lisääminen on toiseksi tärkein kasvua ja kansainvälistymistä tukeva tekijä kaikilla toimialoilla. Rakennusallalla osaamisen lisääminen on tärkein keino. Yrityksen osaamisen lisääminen oli tärkeintä Riihimäki-Hyvinkään, Turun ja Ahvenanmaan kauppakamarialueen yrityksille, kun taas Länsi-Uudenmaan, Rauman ja Satakunnan kauppakamarialueiden yrityksissä merkitys oli vähäisempi.

## Mitkä alla olevista ovat tällä hetkellä tärkeimmät (1-3) yrityksenne kansainvälistymistä ja kasvua tukevista asioista?

|                                                                                                           | Kaikki vastaajat, n=1122 | Yrityksen päätoimiala | Teollisuus, n=311 | Rakentaminen, n=123 | Kauppa, n=178 | Palvelut, n=510 |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------|-----------------------|-------------------|---------------------|---------------|-----------------|
| Uusien teknologioiden sovittaminen omaan liiketoimintaan (esim. digitaaliset palvelut, automatisointi...) | 51                       |                       | 53                | 39                  | 52            | 51              |
| Yrityksen osaamisen lisääminen (esim. työvoiman kouluttaminen, uusien osaajien palkkaaminen...)           | 50                       |                       | 53                | 58                  | 49            | 47              |
| Oman toimialan sisäiset kumppanuudet (esim. tuotekehitys, markkinointi...)                                | 41                       |                       | 46                | 45                  | 42            | 37              |
| Yrityksen liiketoimintamallin ja -strategian päivittäminen                                                | 39                       |                       | 41                | 40                  | 43            | 37              |
| Oman toimialan rajat ylittävät kumppanuudet                                                               | 37                       |                       | 37                | 42                  | 26            | 40              |
| Julkiset tuet ja avustukset                                                                               | 16                       |                       | 23                | 13                  | 13            | 15              |
| Jokin muu                                                                                                 | 6                        |                       | 4                 | 7                   | 8             | 7               |

%

n=kaikki vastaajat

KAUPPAKAMARI

Alueiden kilpailukyky 2016, Keskuskauppakamari



## Toimialan sisäiset ja toimialan rajat ylittävät kumppanuudet

Verkostoilla haetaan kustannustehokkuutta, palvelujen ja tuotteiden yhdistelmiä sekä uutta liiketoimintaa. Neljä kymmenestä yrityksestä piti tärkeänä kehittämiskohteena oman toimialan sisäistä verkostoitumista ja kumppanuutta esimerkiksi tuotekehityksessä tai markkinoinnissa. Lähes yhtä suuri osuus, 37 prosenttia, kaikista yrityksistä piti oman toimialan rajat ylittäviä kumppanuuksia tärkeänä. Kaupan toimialalla toimialan ylittävät kumppanuuksia pidettiin vähiten merkityksellisinä.

*Liian vähäinen markkinointiyhteistyö yrityst välillä. (Etelä-Karjala, keski-suuri teollisuusyritys, jolla on ulkomaantoimintoja)*

Toimialan sisäiset kumppanuudet esimerkiksi tuotekehityksessä ja markkinoinnissa olivat tärkeimpiä Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Karjalassa sekä Raumalla. Näillä alueilla monipuolista yhteistyötä on erityisesti metsä- ja meriklustereissa. Toimialarajat ylittäviä verkostokumppanuuksia arvostaa puolet Etelä-Pohjanmaan ja Länsi-Uudenmaan alueen yrityksistä, kun taas Kymenlaaksoissa vain joka kuudes ja Raumalla joka neljäs yritys piti niitä tärkeinä.

## Yrityksen liiketoimintamallin ja strategian päivittäminen

Yrityksen liiketoimintamallin ja strategian päivittäminen kasvun ja kansainvälistymisen välineenä nosti esille 39 prosenttia kaikista yrityksistä ja joka toinen Keski-Suomen, Rauman, Etelä-Savon, Kymenlaakson, Oulun, Riihimäki-Hyvinkään ja Kuopion kauppakamari-alueilla toimiva yritys.

## Julkiset tuet ja avustukset

Julkisten tukien ja avustusten merkitys yrityksen kasvua ja kansainvälisyyttä tukevana tekijänä nähdään kaikilla toimialoilla muita mainittuja tekijöitä vähäisempänä. Teollisuusyrityksistä neljännes piti tukea kuitenkin tärkeänä kansainvälistymistä ja kasvua tukevista asioista. Julkisia tukia ja avustuksia kasvun ja kansainvälistymisen kannustimena arvostivat eniten Pohjanmaalla toimivat yritykset, joista kolmannes piti niitä tärkeinä. Etelä-Karjalassa osuus oli vain viisi prosenttia.

## Mitkä alla olevista ovat tällä hetkellä tärkeimmät (1-3) yrityksenne kansainvälistymistä ja kasvua tukevista asioista?

|                                                                                                           | Kaikki vastaajat, n=1122 | Kauppakamarialue | Ahvenanmaa, n=67 | Etelä-Karjala, n=43 | Etelä-Pohjanmaa, n=45 | Etelä-Savo, n=29 | Helsingin seutu, n=207 | Häme, n=59 | Kesk-Suomi, n=67 | Kuopio, n=57 | Kymenlaakso, n=39 | Lappi, n=48 | Länsi-Uusimaa, n=37 | Oulu, n=81 | Pohjanmaa, n=36 | Pohjois-Karjala, n=33 | Rauma, n=34 | Satakunta, n=46 | Riihimäki-Hyvinkää, n=24 | Tampere, n=85 | Turku, n=85 |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------|------------------|------------------|---------------------|-----------------------|------------------|------------------------|------------|------------------|--------------|-------------------|-------------|---------------------|------------|-----------------|-----------------------|-------------|-----------------|--------------------------|---------------|-------------|
| Uusien teknologioiden soveltaminen omaan liiketoimintaan (esim. digitaaliset palvelut, automatisointi...) | 51                       |                  | 57               | 49                  | 56                    | 48               | 53                     | 47         | 51               | 46           | 44                | 56          | 54                  | 37         | 56              | 33                    | 38          | 61              | 71                       | 54            | 52          |
| Yrityksen osaamisen lisääminen (esim. työvoiman kouluttaminen, uusien osaajien palkkaaminen...)           | 50                       |                  | 58               | 47                  | 51                    | 52               | 50                     | 54         | 43               | 56           | 54                | 50          | 38                  | 46         | 56              | 45                    | 38          | 37              | 63                       | 51            | 59          |
| Oman toimialan sisäiset kumppanuudet (esim. tuotekehitys, markkinointi...)                                | 41                       |                  | 45               | 49                  | 47                    | 31               | 44                     | 41         | 42               | 32           | 33                | 35          | 43                  | 41         | 28              | 52                    | 53          | 37              | 33                       | 45            | 40          |
| Yrityksen liiketoimintamallin ja -strategian päivittäminen                                                | 39                       |                  | 28               | 35                  | 31                    | 48               | 41                     | 36         | 51               | 46           | 49                | 35          | 27                  | 47         | 44              | 24                    | 50          | 35              | 46                       | 34            | 40          |
| Oman toimialan rajat ylittävät kumppanuudet                                                               | 37                       |                  | 43               | 30                  | 51                    | 31               | 33                     | 39         | 43               | 39           | 18                | 40          | 51                  | 41         | 28              | 45                    | 24          | 46              | 42                       | 38            | 34          |
| Julkiset tuet ja avustukset                                                                               | 16                       |                  | 21               | 5                   | 20                    | 14               | 17                     | 12         | 16               | 16           | 10                | 21          | 16                  | 16         | 31              | 12                    | 9           | 17              | 4                        | 20            | 20          |
| Jokin muu                                                                                                 | 6                        |                  |                  | 7                   |                       | 7                | 6                      | 10         | 3                | 7            | 8                 | 6           | 8                   | 9          | 6               | 9                     | 9           | 4               | 4                        | 6             | 8           |

n=kaikki vastaajat

%

KAUPPAKAMARI

Alueiden kilpailukyky 2016, Keskuskauppakamari

## Digitalisaatio eri toimialoilla

Yritysjohtajilta pyydettiin arvioita siitä, mitä mahdollisuuksia ja haasteita digitalisaatio tuo kaupan, palvelualan, rakentamisen ja teollisuuden parissa toimiville yrityksille. Useimmille yritysjohtajille digitalisaatio on kasvun ja uudistumisen välttämätön väline. Yritysjohtajien vastauksista voi kuitenkin päätellä, että vaikka merkittävä osa yrityksistä on edennyt digipolulla ja digitalisaatio on näille yrityksille jopa liiketoiminnan ydin, niin osalla liiketoiminnan digitalisointi ei ole juuri alkanut. Osittain tämä johtuu siitä, että edut eivät näy yhtä selvästi kaikilla toimialoilla. Yritykset ovat kohdanneet digitalisaation edistämisessä myös haasteita. Yritysjohtajien myötä digitalisaation myötä työtehtävät voivat vähentyä. Samanaikaisesti kuitenkin työntekijöiden digikyvykkyyden merkitys ja kouluttautumisen tarve kasvaa. Yritykseltä digiloikka edellyttää aina strategisia valintoja, osaamista ja tarvittavia resursseja.

Erityisesti kaupan ja palvelualan yritykset nostavat esille digitalisaation edut markkinoinnissa. Digitaaliset markkinointikanavat mahdollistavat eri kohderyhmille kohdistettua markkinointia ja asiakastarpeiden kartoittamista. Verkkokauppa lisää yritysten mahdollisuuksia saada tuotteitaan tai palveluitaan paremmin kaupaksi oman alueensa ja maan rajojen ulkopuolella. Myös verkkokaupassa ansaintalogiikka ja hinnoittelu on punnittava huolella. Yritysjohtajien mukaan oikein valituilla toimenpiteillä näkyvyys markkinoilla voi parantua ja markkinointikustannukset voivat pienentyä. Digitalisaation aikana hyvä tuote ja verkossa oleminen eivät kuitenkaan riitä, vaan yrityksen brändin pitää erottua verkossa. Tähän yritysjohtajat kaipaavat apua.

Yritysjohtajien mukaan haasteena on, että kulutuskyky syntä pirstaloituu. Yritysjohtajien pitää myös varautua hintojen laskuun ja kilpailun lisääntymiseen. Verkkokaupan ja fyysisen kaupan yhdistäminen kaupallisesti kannattavasti ei aina ole ongelmaton. Keskuskaupakamarin haastattelemista kaupan alan yrityksistä merkittävä osa näkee kuitenkin digitalisaatiossa todellisen mahdollisuuden tuottavuuden kasvuun. Digitaalisuus mahdollistaa asiakkaille ajasta ja paikasta riippumattoman palvelun tarjoamisen ja sähköisen tilaamisen. Yritysjohtajat näkivät etuna myös ympäristökuormituksen vähenemisen. Verkkokaupan lisäksi kaupan alalla toimivat yritysjohtajat nostavat esiin muitakin sovel-luskohteita kuten sähköinen, muuttuva hinta kivijalkakaupoissa. Digitalisuudella saadaan apua myös tuote-seurantaan ja mahdollisiin takaisinvetoihin.

*Digitalisaatio haastaa nykyisen liiketoimintamallin, mutta luo samalla mahdollisuuden hakea uusia liiketoiminta-alueita. (Etelä-Karjala, usealla paikkakunnalla toimiva keskisuuri palveluyritys)*

*Kaupan alalla tuotevalikoiman huomattavasti parempi saatavuus pienimmillään paikkakunnalla on mahdollista digitalisaation myötä. (Lappi, usealla paikkakunnalla toimiva suuri kaupan alan yritys)*

Laajalla palvelualalla digitalisaatiota hyödynnetään vaihtelevasti. Majoitustoiminnassa markkinointi on jo pitkälti digitalisoitua. Ravitsemusalalla on otettu käyttöön uusia palvelutoimintamalleja, jotka hyödyntävät digitalisaatiota. Tällainen malli on esimerkiksi Etelä-Suomessa verkkokauppa, jossa satojen ravintoloiden annoksia myydään kotiinkuljetuksina yksityisille ihmisille.

Terveys- ja sosiaalialalla fyysinen läsnäolo asiakastyössä korostuu, mutta yritysjohtajien mukaan digitalisaatio antaa lisääntyviä mahdollisuuksia erityisesti tiedonhallinnassa, valvonnassa ja hallinnon tehostamisessa. Palvelualan it-tehtävissä ICT-alan rakennemurros on vähentänyt voimakkaasti alan työpaikkoja. Haastateltujen yritysjohtajien mukaan myös pilvipalveluiden käyttö vähentää joitakin it-alan tehtäviä kuten fyysisen it-tuen käyttöä. Sen sijaan toimintojen digitalisointi kuten toiminnanohjaus- ja asiakkuudenhallintajärjestelmät lisäävät tiettyjen it-tehtävien kysyntää.

Palvelualan huoltotehtävissä laitteiden ja ajoneuvojen digitalisointi muuttaa huollon toimintatapoja ja vaatii yrityksiltä teknisiä investointeja ja uudenlaista teknistä asiantuntemusta. Huoltopalvelujen digitalisoinnilla voidaan kuitenkin myös sitouttaa asiakasta käyttämään yksittäisen yrityksen palveluja.

Palvelualalla toimivat yritysjohtajat nostivat esille tarpeen edistää uusia toimintamalleja liikennesektorilla digitalisaation avulla. Liikennesektorin digitalisoinnilla voidaan esimerkiksi parantaa liikennejärjestelmän tehokkuutta (esim. matkaketjujen toimivuus, liikennevirtojen ohjaaminen), liikenneturvallisuutta (vaihtuvilla varoitukset ja nopeusrajoitukset, väylien oikea-aikainen kunnossapito), vastata asiakastarpeisiin (esim. digitaaliset tilaukset ja maksaminen, hintojen muuttaminen kysynnän vaihtelujen mukaan) sekä vähentää kustannuksia ja päästöjä. Logistiikan digitalisoinnin etuna ovat muun muassa: Kuljetusreitin optimointi ja reaaliaikainen seuranta, mahdollisuus kuljetuksen reitin muuttamiseen kuljetuksen aikana sekä liikkumistarpeen ja kustannusten vähentäminen kuormien oikealla valinnalla oikealle reitille, kuorman oikealla mitoituksella ja kuljetusten yhdistelyllä.<sup>15</sup>

15 Ks myös Älykäs liikenne – liikenteen digitalisaatio. [www.logistiikanmaailma.fi](http://www.logistiikanmaailma.fi)

*Prosessien automatisointi entistä pidemmälle  
luo säästömahdollisuuksia tuotantokustannuk-  
siin. Uusi teknologia vaatii uutta osaamista, mi-  
kä pitää turvata koulumaailmasta lähtien. (Ete-  
lä-Karjala, teollisuusyritys)*

Rakennusallalla digitalisoituminen on ollut melko hi-  
dasta ja alan sisällä epäyhtenäistä. Osa Keskuskaup-  
pakamarin haastattelemista yritysjohtajista arvioi, että  
koska alan digitalisointi on vielä melko vähäistä, niin di-  
gitalisaatio on keino nostaa alan tuottavuutta. Rakennus-  
allalla lähinnä isommat yritykset ovat digitalisoinneet  
toimintoja.

Rakennusalan digitalisointi kiihtyy odotettavasti lähi-  
vuosina. Alan digitalisointia edistetään muun muassa  
hallituksen kärkihankkeella, jossa rakentamisen ja kaa-  
voituksen tietoa avataan ja kehitetään yhteen sopivia  
järjestelmiä alan käyttöön.<sup>16</sup> Alan toimijat ovat myös  
suositelleet, että sovelluskehittämisen vauhdittamiseksi  
rakennetusta omaisuudesta oleva tieto olisi saatavissa  
avoimessa, järjestelmä- ja toimittajariippumattomassa  
muodossa. Harmaan talouden torjumiseksi säädetyt  
monenlaiset raportointivaateet edistävät myös välilli-  
sesti alan digitalisoitumista, koska lain edellyttämään  
raportointivaateisiin on syntynyt runsaasti uutta digi-  
taalista palvelutarjontaa.

Yritysjohtajien mukaan rakennusallalle digitalisaatiosta  
on hyötyjä ja mahdollisuuksia muun muassa:

- mallinuksessa (esim. suunnittelun konkretisointi ja  
visualisointi)
- mittaamisessa (esim. maanrakennuksen 3d –mitta-  
laitteet)
- automaatioissa (esim. hitsausrobotit – haasteena in-  
vestointitarve ja koulutus / osaaminen)
- tietolähteiden käytössä työmailla
- laskentamenetelmissä
- työnseurannassa ja raportoinnissa

Teollisuus näkee digitalisaation sekä mahdollisuutena  
että uhkana. Kun yritykset automatisoivat toimintoja,  
voidaan vähentää Suomessa kalliin työvoiman osuutta  
erityisesti automatisoimalla yksinkertaisia työvaiheita.  
Tämä voisi parantaa teollisuuden toimintaedellytyksiä  
Suomessa ja mahdollistaa vähenevän valmistavan teol-  
lisuuden tuotannon pysymisen Suomessa. Teollisuusyri-  
tysten jatkuvuudenhallinnan ja kilpailukyvyn kannalta  
digitalisaatio on avainasemassa. Suomalaisilla yrityksil-  
lä on mahdollisuus parantaa kilpailukykyään olemalla  
digitalisaation eturintamassa. Yritysjohtajien mukaan  
erityisesti tietotekniikan ja teknologian (esim. robottien  
käyttö ja online-ohjelmointi) osaamistarpeet kasvavat.  
Tämä pitäisi huomioida myös alan koulutuksessa.

Yritysjohtajien mukaan teollisuudessa digitalisaatiosta  
on hyötyjä ja mahdollisuuksia muun muassa:

- toimintojen rationalisoinnissa ja automatisoinnissa  
sekä reaaliaikaisessa seurannassa
- mittatarkkuudessa (esim. tasalaatuisuus ja kustan-  
nussäästöt raaka-aineissa) ja tuoteturvallisuudessa
- tuotantokustannuksissa
- työn fyysisen kuormittavuuden vähenemisessä ja  
työturvallisuuden parantamisessa
- tuotelaadun seurannassa ja hävikin ja vahinkojen vä-  
hentämisessä
- markkina-alueen kasvussa (verkkokauppa)
- riippuvuuden vähentämisessä kotimaisista jakeluka-  
navista
- kuljetusten täsmällisyyden ja tehokkuuden paranta-  
misessa

<sup>16</sup> Kärkihanke digitalisoi kiinteistö- ja rakentamisalan. Ks. tiedote 23.6.2016 rakennetun ympäristön ja rakentamisen digitali-  
saatio (KIRA)-hankkeesta [Http://www.tilajaavastuu.fi](http://www.tilajaavastuu.fi).

## Kansainvälistymistä tukevat organisaatiot

Kansainvälistymispalveluja tarjosivat vuonna 2016 muun muassa alueelliset kehitysyritykset, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset, Finnvera, Finpro, kaupapakamarit, teknologian ja innovaatioiden kehittämisskeskus TEKES sekä yliopistot ja ammattikorkeakoulut. Monet toimijoista kuuluvat TEAM Finland -verkostoon, jonka ideana on helpottaa yrityksille tarjottavien kansainvälistymispalvelujen löytymistä. Yrityspalvelut ja yrityspalveluja tarjoavat toimijat tulevat muuttumaan lähivuosina maakuntauudistuksen vuoksi. Osa toimijoista lakkaa ja yrityspalveluja kootaan uudennlaisiksi kokonaisuuksiksi.

Yritysten kansainvälistymistä tukevia organisaatioita arvioitaessa myönteisen arvion sai vuonna 2016 useimmin kaupapakamarit, Finnvera ja TEKES. Todennäköisesti kolmen kärkeä selittää se, että yritykset hakevat näiltä verkostoilta asiakkuuksia ja kontakteja yritysverkostoista (kauppakamari) sekä rahoitusta (Finnvera, TEKES). Kauppakamarin kärkisijaa selittää myös se, että kysely on lähetetty kauppakamarien jäsenyrityksille, joille kauppakamarien palvelut ovat tuttuja. Vastaava kysymys tehtiin kuitenkin myös vuonna 2009, jolloin ykkösenä oli Finnvera ja muilla kärkisijoilla TE-keskukset ja kauppakamarit. Vuoden 2011 kyselyssä kysymystä kansainvälistymistä tukevista organisaatioista ei ollut. Alueiden vastauksiin vaikuttaa myös se, kuinka kansainvälistyneitä yritykset ovat ja kuinka paljon yrityksillä on

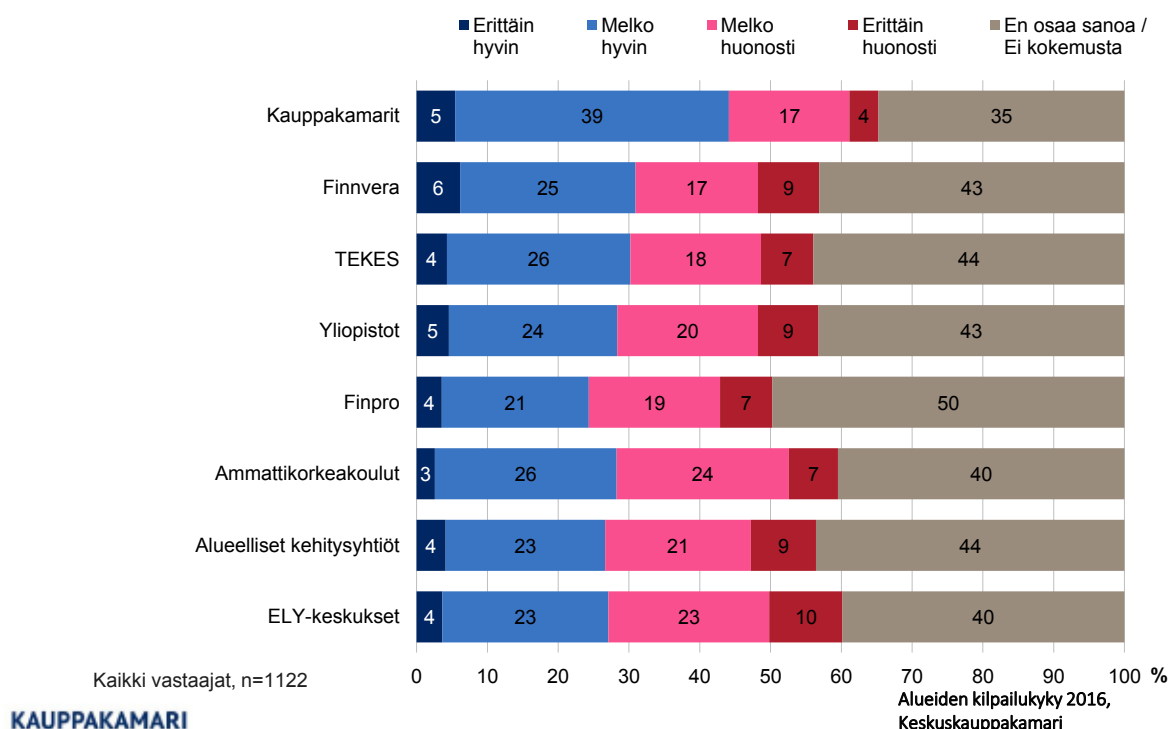
kokemusta eri organisaatioiden kansainvälistymispalveluista. Kyselyyn vastanneista yrityksistä viidenneksellä oli toimintaa sekä Suomessa että ulkomailla. Yritykset, joilla oli ulkomaantoimintoja olivat pääasiassa vientiyrityksiä Riihimäki-Hyvinkään, Etelä-Karjalan, Tampereen, Helsingin seudun, Lapin, Turun, Pohjanmaan, Keski-Suomen, Rauman ja Kuopion kauppakamarialueilta.

## Alueelliset kehitysyritykset

Alueellisilla kehitysyrityksillä (myös kehittämissyritykset tai elinkeino-yhtiöt) tarkoitetaan tavallisesti yhden tai useamman kunnan omistamaa yhtiötä, joka pyrkii edistämään alueen tai kaupunkiseudun elinkeinotoimintaa. Kehitysyritykset voivat olla kooltaan ja resursseiltaan hyvin erilaisia, minkä vuoksi myös yrityksille tarjottavien palvelujen määrässä ja laadussa on eroja. Kehitysyrityksien palveluja on suunnattu myös kasvua hakeville yrityksille. Kehitysyrityksien määrä ei ole tiedossa, mutta osa on organisoitunut Suomen elinkeino- ja kehittämissyritykset SEKES ry:ksi, jossa on 43 jäsentä ([www.sekes.fi](http://www.sekes.fi)).

Kaikista yrityksistä 27 prosenttia ja neljännes (25 %) yrityksistä, joilla on ulkomaantoimintoja arvioi, että alueelliset kehitysyritykset tukevat yritysten kansainvälistymistä hyvin tai erittäin hyvin. Kehitysyrityksien toimintaan tyytyväisimpiä olivat teollisuusyritykset (32 %), kun taas kaupan alan yrityksissä oli keskimääräistä vähemmän tyytyväisiä yritysjohtajia (18 %). Helsingin seudulla vain

## Miten seuraavat organisaatiot tukevat alueenne yritysten kansainvälistymispyrkimyksiä?



kymmenesosa yrityksistä oli tyytyväisiä alueellisen kehitysyrityksen toimintaan, kun taas Keski-Suomessa ja Pohjanmaalla tyytyväisiä oli joka toinen. Myös näillä alueilla palvelut eivät kohdanneet kaikkien yritysten tarpeita. Keskiarvon suhteen kärjessä olivat Pohjois-Karjala (ka 2,65, kun kaikkien yritysten ka 2,38)

**Kaikista vastanneista 44 prosenttia ja kolmannes (35 %) yrityksistä, joilla on toimintaa sekä Suomessa että ulkomailla ei tunne tai ei ole käyttänyt alueellisten kehitysyritysten kansainvälistymispalveluja. Palveluja tuntemattomien osuudet ovat korkeimmat Ahvenanmaalla (61 %) ja Helsingin seudulla (62 %).**

**ELY-keskukset (elinkeino-, liikenne- ja ympäristö-keskukset [www.ely-keskus.fi](http://www.ely-keskus.fi)**

15 ELY-keskuksen tarjoamia palveluita vientiä aloittavalle yritykselle ovat vienti- ja kansainvälistymisneuvonta, kansainvälistymisen rahoitusneuvonta ja -tuki, ohjaus eri tietolähteisiin ja yhteistyökumppaneiden palveluihin ja kansainvälistymistäpahtumat. ELY-keskuksesta voi hakea yrityksen kehittämisavustusta, kun yritys aloittaa toimintansa, haluaa panostaa merkittävästi uudistumiseen tai pyrkii kasvamaan. Erityisenä painopisteenä kehittämisavustuksessa on yritysten kansainvälistyminen. ELY-keskusta ei ole Ahvenanmaalla.

Kaikista yrityksistä 27 prosenttia ja viidennes yrityksistä, joilla on ulkomaantoimintoja arvioi, että ELY-keskukset tukevat yritysten kansainvälistymistä hyvin tai erittäin hyvin. ELY-keskustenkin tyytyväisin asiakasryhmä oli teollisuusyritykset, joista 40 prosenttia arvioi ELY-keskusten tukevan kansainvälistystoimintaa hyvin tai erittäin hyvin. ELY-keskusten toimintaan tyytyväisimmät yritykset ovat Kuopion kauppakamarialueella (keskiarvo 2,84 kun kaikkien yritysten keskiarvo 2,34).

**Kaikista vastanneista 40 prosenttia ja kolmannes (32 %) yrityksistä, joilla on toimintaa sekä Suomessa että ulkomailla ei tunne tai ei ole käyttänyt ELY-keskusten kansainvälistymispalveluja. Helsingin seudulla puolet yrityksistä ei tuntenut tai ei ollut käyttänyt ELY-keskusten palveluja.**

**Finnvera [www.finnvera.fi](http://www.finnvera.fi)**

Finnvera tukee yritysten kansainvälistymistä vientilainoilla ja -luotoilla, takauksilla, pääomasijoituksilla ja vientitakuilla. Finnvera on valtion omistama erityisrahoittaja ja Suomen virallinen vientitakuulaitos Export Credit Agency (ECA). Finnvera takaa viennin rahoitukseen liittyviä poliittisia tai kaupallisia riskejä. Poliittiset riskit ovat suomalaisen viejäyrityksen asiakkaan sijaintimaan taloudellisesta tai poliittisesta tilanteesta aiheutuvia riskejä. Kaupalliset riskit liittyvät joko ostajaan tai sen rahoittajapankkiin Finnvera on osa Team Finland-verkostoa.

Kolmannes kaikista yrityksistä ja neljä kymmenestä ulkomaankauppaa harjoittavista yrityksistä pitää Finnveran kansainvälistymispalveluja hyvinä tai erittäin hyvinä. Erityisesti Riihimäki-Hyvinkään, Pohjois-Karjalan, Tampereen, Pohjanmaan, Lapin ja Etelä-Pohjanmaan alueen yritykset arvioivat että Finnvera tukee kansainvälistymistä hyvin tai erittäin hyvin.

**Kaikista vastanneista 43 prosenttia ja kolmannes (31 %) yrityksistä, joilla on toimintaa sekä Suomessa että ulkomailla, ei tunne tai ei ole käyttänyt Finnveran kansainvälistymispalveluja.**

**Finpro [www.finpro.fi](http://www.finpro.fi)**

Finpron tehtävänä on auttaa suomalaisyrityksiä kasvamaan ja menestymään kansainvälisillä markkinoilla, hankkia Suomeen ulkomaisia investointeja ja lisätä ulkomaisten matkailijoiden virtaa Suomeen. Suomalaisen yritysten kasvun tukemiseksi Finpro operoi Team Finland -kasvuohjelmia, joilla pyritään erityisesti pk-yritysten viennin kasvuun ja kansainvälistymisen nopeuttamiseen. Saman alan yrityksiä ryhmäksi kokoamalla saadaan suurempi vaikuttavuus kohdemarkkinoilla.

Neljännes kaikista yrityksistä ja vajaa kolmannes ulkomaankauppaa harjoittavista yrityksistä pitää Finpron kansainvälistymispalveluita hyvinä tai erittäin hyvinä. Finpron palveluihin tyytymättömiä on myös neljännes, 26 prosenttia. Finpron palveluihin tyytyväisin asiakasryhmä on teollisuusyritykset, joista kolmannes arvostaa palveluja. Kuitenkin teollisuusyrityksistä yhtä suuri osuus on tyytymättömiä palveluihin.

**Puolet kaikista vastanneista ja kolmannes (35 %) yrityksistä, joilla on toimintaa sekä Suomessa että ulkomailla, ei tunne tai ei ole käyttänyt Finpron kansainvälistymispalveluja. Kaupan, rakentamisen ja palvelujen parissa toimivista yrityksistä kuusi kymmenestä ei tunne Finpron palveluja.**



## Kauppakamarit [www.kauppakamari.fi](http://www.kauppakamari.fi)

Suomessa toimii 19 kauppakamaria ja Keskuskauppakamari. Kauppakamarin tehtävänä on edistää yritysten toimintaedellytyksiä ja kasvua. Kauppakamarien toimintaan kuuluu kansainvälistymistä edistävä koulutus, vienninedistämismatkat, liikeyhteyspalvelut sekä erilaiset kansainvälistymistä tukevat projektit, asiakirjat, sopimusmallit ja selvitykset. Keskuskauppakamari koordinoi eri maiden kauppayhdistysten toimintaa ja vastaanottaa delegaatioita. Keskuskauppakamari ja kauppakamarit osallistuvat Team Finland-toimintaan.

Kaikista yrityksistä 44 prosenttia ja puolet (52 %) yrityksistä, joilla on ulkomaantoimintoja arvioi, että kauppakamarit tukevat yritysten kansainvälistymistä hyvin tai erittäin hyvin. Yrityksen asema ja koko vaikuttaa jonkin verran vastauksiin, sillä keskimääräistä tyytyväisimpiä ovat suuret yritykset (51 %) ja toimitusjohtajat, 46 %, kun taas alle 10 henkilöä työllistävästä yrityksistä 40 prosenttia ja hallituksen jäsenistä reilu kolmannes piti kauppakamarien kansainvälistymistyötä erittäin hyvänä tai hyvänä. Vastauksissa on runsaasti alueellista ja toimialakohtaista hajontaa, esimerkiksi teollisuusvastaajat olivat samalla sekä tyytyväisimpiä että tyytymättömiä kauppakamarien kansainvälistymistoimintaan (50 % piti toimintaa erittäin hyvänä tai hyvänä ja 28 % melko huonona tai huonona).

Kauppakamarin kansainvälistymistoiminta sai eniten kiitosta Riihimäki-Hyvinkään alueelta. Alueen vastaajista joka kolmannella oli ulkomaantoimintaa. Riihimäki-Hyvinkää vetää myös kauppakamarien kansainvälisen toiminnan poolia. Kun 44 prosenttia kaikista yritysjohtajista piti kauppakamarin kansainvälistymistoimintaa hyvänä tai erittäin hyvänä, Riihimäki-Hyvinkään alueella osuus oli 67 prosenttia. Vastausten hajontaa oli alueella myös keskimääräistä vähemmän, mistä syystä keskiarvo oli selvästi muita alueita parempi (ka 3,24, kun kaikilla yrityksillä ka 2,70). Tyytyväisten vastaajien osuudessa (erittäin hyvin tai melko hyvin –vastanneet) seuraavilla kärkisijoilla olivat Pohjanmaa (58 %) ja Etelä-Savo (55 %).

**Kolmannes kaikista vastanneista ja viidennes (21 %) yrityksistä, joilla on toimintaa sekä Suomessa että ulkomailla ei tunne tai ei ole käyttänyt kauppakamarin kansainvälistymispalveluja.**

## Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus TEKES [www.tekes.fi](http://www.tekes.fi)

Kolmannes kaikista yrityksistä ja 43 prosenttia ulkomaankauppaa harjoittavista yrityksistä pitää TEKESIN kansainvälistymispalveluita hyvinä tai erittäin hyvinä. TEKESIN palveluihin tyytymättömiä on myös neljännes. Tekesin palveluihin tyytyväisimpiä ovat teollisuusyritykset ja palveluyritykset. Kaupan ja rakentamisen aloilla palveluihin tyytymättömiä yrityksiä on enemmän kuin tyytyväisiä. TEKESIN palvelusta eniten kiitosta antoivat Tampereen ja Riihimäki-Hyvinkään alueella toimivat yri-

tykset. Lapissa kriittisiä yrityksiä oli eniten, sillä 41 yrityksistä prosenttia arvioi, että TEKES on tukennut melko huonosti tai erittäin huonosti yritysten kansainvälistymispyrkimyksiä.

**Kaikista vastanneista 44 prosenttia ja neljännes (26 %) yrityksistä, joilla on toimintaa sekä Suomessa että ulkomailla ei tunne tai ei ole käyttänyt TEKESIN kansainvälistymispalveluja. Valtaosa kaupan ja rakennusalan yrityksistä, puolet palveluyrityksistä ja neljännes teollisuusyrityksistä ei tunne palveluja.**

## Yliopistot ja ammattikorkeakoulut

Yliopistoilla on yritysten kansainvälistymistä tukevia toimintoja. Kaikista yrityksistä 29 prosenttia on tyytyväisiä ja peräti yhtä suuri osuus on tyytymättömiä yliopiston kansainvälistymistyöhön. Yliopistojen kansainvälistymistyöhön tyytyväisimmät ovat suuret, yli 250 henkilöä työllistävät yritykset sekä palvelualalla tai Etelä-Karjalassa, Pohjanmaalla tai Tampereella toimivat yritykset.

**Kaikista vastanneista 43 prosenttia ja 27 prosenttia yrityksistä, joilla on toimintaa sekä Suomessa että ulkomailla ei tunne tai ei ole käyttänyt yliopistojen kansainvälistymispalveluja.**

Kolmannes kaikista yrityksistä tai yrityksistä, joilla on ulkomaantoimintoja antaa myönteisen arvion ammattikorkeakoulujen tuesta yritysten kansainvälistymiseen. Yhtä suuri osuus yrityksistä pitää ammattikorkeakoulujen antamaa tukea kansainvälistymiseen liittyvissä asioissa heikkona.

Ammattikorkeakoulujen kansainvälistymistyö saa ehdottomasti eniten myönteisiä arvioita Riihimäki-Hyvinkään alueella, jossa enemmistö, 62 prosenttia on tyytyväisiä ammattikorkeakoulun kansainvälistymistyöhön ja tyytymättömiä on vain neljä prosenttia.

**Kaikista vastanneista 40 prosenttia ja 28 prosenttia yrityksistä, joilla on toimintaa sekä Suomessa että ulkomailla ei tunne tai ei ole käyttänyt ammattikorkeakoulujen kansainvälistymispalveluja.**



## Yritysten tunnistamia toimialojen kehittymistä haittaavia tekijöitä

Alueiden kilpailukykykyselyyn vastanneet 1122 yritysjohtajaa mainitsivat kyselyssä keskeisiä haasteita, jotka haittaavat eri toimialojen kehittymistä Suomessa. Haasteet olivat melko samanlaisia eri toimialoilla, vaikka painotuksissa oli eroja. Alue-eroja haasteissa ei juuri ilmennyt. Joitakin alue-eroavaisuuksia oli Manner-Suomen ja Ahvenanmaan välillä, sillä ahvenanmaalaiset yritykset nostivat esille liiketoiminnassa kohdattavia haasteita liittyen esimerkiksi vero- ja tullirajaan ja kielihaasteisiin erityisesti muun Suomen kanssa asioidessa.

### Kustannusten nousu ja kilpailuympäristön haasteet

Kaikilla toimialoilla toimialojen kehittymiseen vaikuttavat kustannustekijät sekä kilpailuympäristön haasteet.<sup>19</sup> Kaupan ja palvelualojen yritykset toivat esille erityisesti korkean arvonlisäveron toimialojen kehittymisen jarruna. Kaupan alan yritysjohtajien mukaan myös alkoholi-, auto- ja sokerivero estävät toimialan kasvua.

*Työehtosopimusten jäykkyys ja palkkojen kalliit sivukulut. Lisätyövoiman palkkaaminen on kallista, se vaatii todella voimakkaan tuoton kasvun. (Kuopiossa toimiva keskisuuri kaupan alan yritys)*

*Korkea alv, verrattuna muihin EU maihin, joiden kanssa verkon välityksellä kilpaillaan. (Helsingin seutu, kaupan alan pieni yritys)*

Teollisuusyritykset nostivat toimialan kehittymistä hidastavana tekijänä voimakkaimmin esille kustannustekijät. Yritysjohtajien mukaan suomalainen kustannusrakenne on tuotteen tai palvelun hintaan nähden liian korkea ja kustannusten kasvu on liiallista. Teollisuudessa kustannus- ja hintakilpailukykyyn vaikuttavat monet tekijät kuten työvoiman, tuotannon, energian ja kuljetusten kustannukset. Teollisuuden kustannustekijöitä alentamalla voidaan osaltaan vaikuttaa teollisuuden kilpailukykyyn ja tuotannon sijoittumiseen. Tuotannollisen toiminnan pysyvyyteen vaikuttaa kuitenkin myös muut tekijät kuten yritysten päämarkkinoiden ja avainasiakkaiden sijainti.

Teollisuudessa lakkoherkkyyttä pidetään todellisenä ongelmana, jolla vaikeutetaan vientiä, nostetaan yritysten kustannustaakkaa ja edistetään toiminnan siirtoa ulkomaille. Monet yritysjohtajista ehdottivatkin, että ammattiliittojen valtaa kavennettaisiin ja lakkosakkoja kasvatettaisiin. Suomessa teollisuuden toimialakehitystä haittaa yritysjohtajien mukaan erityisesti korkeat työvoimakustannukset, joita voidaan vain osittain kompensoida tehostamistoimilla. Korkeiden työvoimakustannusten nousun yhtenä syynä yritysjohtajat pitivät ammattiliittojen liian vahvaa asemaa.

*Etäisyys markkinoista. Rahtien kalleus Euroopassa. (Rauma, keskisuuri teollisuusyritys, jolla ulkomaantoimintoja)*

*Huonot sopimukset esim. TES jotka lisäävät yritysten taakkaa suhteessa kilpailijamaihin (pekkaset, kinkkurahat, lomarahat, valtavat ylityökorvaukset...)(Oulu, suuri teollisuusyritys, jolla ulkomaantoimintoja)*

*Kustannusten jatkuva nousu = palkat, kulut kasvavat yli hinnankorotusten. (Tampere, keskisuuri teollisuusyritys, jolla on ulkomaantoimintoja)*

*Lakot hankaloittavat kansainvälistä toimintaa. (Pohjois-Karjala)*

*Lakkoherkkyyks. Satamatyöntekijöiden hallitseva asema. (Helsingin seutu)*

<sup>19</sup> Yritysjohtajien vastauksissa toistuivat toimialojen kehitystä hidastavana tekijänä kuljetuksiin liittyvät kustannukset ja pitkien etäisyyksien aiheuttama kilpailuhaitta. Liikenteen kehittämiskohteita käsitellään tarkemmin luvussa neljä.

Työvoimakustannukset vaikuttavat myös muiden toimialojen kasvuun. Kaupan ja palvelualan yritysjohtajat ottivat esille toimialojen kehitystä hidastavana ja työvoimakustannuksia kasvattavana tekijänä kalliit viikonloppu- ja iltalisät. Korkeat kustannukset yhdistettynä kovaan hintakilpailuun alentavat yritysten katteita ja kannattavuutta. Yritysten katteiden alentuminen nostettiin esille monissa kaupan, palveluiden, teollisuuden ja rakentamisen alojen yrityksissä. Erityisesti kauppa ja teollisuus kilpailevat halpatuonnin kanssa. Rakennus- alalla kovaa kilpailua tulee Baltian maista.

Kilpailuympäristön ongelmiin kuuluvat toiminnan keskittyminen ja monopolisoituminen. Kaupan keskittyminen näkyy esimerkiksi suomalaisten kauppaketjujen vähenemisenä. Teollisuusyritykset pitivät kaupan keskittymistä ongelmana esimerkiksi raaka-ainemyynnin kannalta.

*Ulkomaisten toimijoiden tulo alalla ke-  
veämmällä kustannusrakenteella, pienemmillä  
yhteiskunnallisilla velvoitteilla. (Länsi-Uusimaa,  
usealla paikkakunnalla toimiva, keskisuuri pal-  
velualan yritys)*

Kilpailun vääristymisestä yritysjohtajat toivat esille, että julkinen sektori kilpailee liikaa yksityisen yritystoimin-  
nan kanssa. Palvelualalla sekä kuljetusyrittäjät että majoitusalan yrittäjät toivat myös esille kilpailuympäristön vääristymisen, kun osa toimijoista saattaa toimia verojen ja maksujen suhteen eri pelisäännöillä: Kuluttajien puoliammattimainen majoitustoiminta, jakamistaloutta käyttävät toimijat taksiliikenteessä sekä ulkomaisen kabotaasiliikenteen ongelmat rekkaliikenteessä.<sup>20</sup> Teollisuusyritykset antoivat esimerkkinä kilpailuympäristön vääristymisestä uusiutuvan energian mittavat tuet. Toisaalta yritystuet parantavat yritysten mahdollisuutta investointeihin, mutta toisaalta ne voivat myös vääristää merkittävästi kilpailuympäristöä, kun osa ei niitä saa.

## Byrokratia ja hallinnollinen taakka

Kaikilla toimialoilla toimivat yritysjohtajat nostivat esille toimialan kehittymistä hidastavina tekijöinä byrokratian, viranomaisten osin muuttuvat tulkintakäytännöt, hitaan tai yritystoimintaa haittavan kaavoituksen, kaa-voitusta hidastavat valitukset ja monimutkaisen luvituksen (esimerkiksi ympäristöluvat).

Työntekijöihin liittyvän sääntelyn liiallisuus ja jäykkyys nostettiin esille kaikilla toimialoilla. Yritysjohtajien mukaan tämä aiheuttaa myös työvoiman käyttöön jäykkyyttä (esimerkiksi työehtosopimusten rajoitukset), joka estää uusien toimintatapojen kuten työaikapankin yleistymistä. Monet yritysjohtajista toivoivat myös paikallisen sopimismallin edistämistä ja laajentamista.

*Työntekijöihin liittyvän sääntelyn massiivisuus.  
(Helsingin seutu, usealla paikkakunnalla toimiva  
kaupan alan yritys)*

*Alan työehtosopimus ei hyväksy työaikapankin  
käyttöä. (Etelä-Pohjanmaa, teollisuusyritys)*

Hallinnollinen taakka toimialan kehitystä haittaavana tekijänä nousi kuitenkin voimakkaimmin esille rakennus-  
alalla toimivien yritysjohtajien avoimissa vastauksissa. Yritysjohtajien mukaan rakennusalan raportointi- ja ilmoitusvaatimukset ovat kasvaneet vuosi vuodelta. Työmaaraportoinnilla pyritään vähentämään harmaata taloutta, mutta kääntöpuolena on, että eri tyyppiseen raportointiin kuluu yrityksiltä erittäin paljon aikaa ja resursseja, mikä näkyy alla olevissa rakennusalan vastauksissa:

*Kostnads och tidskrävande reformer typ av  
byggrapportering. (Ahvenanmaa)*

*Lisääntyvä byrokratia: käänteiset verot, ilmoitus-  
velvollisuudet. (Etelä-Savo)*

*Lisääntynyt paperien täyttötaakka – raportit kuu-  
kausittain. (Häme)*

*Turha byrokratia ja äärimmäisyyksiin vietyjä il-  
moituksia ja säännöksiä. (Helsingin seutu)*

*Hallinnollista taakkaa on rakennus-  
alalla todella paljon. (Oulu)*

<sup>20</sup> Kilpailua liikenteessä on käsitelty tarkemmin luvussa neljä.

Yritysjohtajat kokivat muutenkin, että rakennusallalla norminpurkutalkoot eivät ole riittävästi purett. Harmaan talouden torjuntakeinoja koskevan hallinnollisen taakan ohella yritysjohtajat antoivat esimerkkeinä rakennustoiminnan liiallisesta sääntelystä liian pitkälle menevät esteettömyys- ja väestönsuojavaatimukset. Rakentamismääräysten kasvu näkyy yritysjohtajien mukaan rakentamisen kustannusten ja valmiiden rakennusten hinnan kasvuna. Kaupan ja rakentamisen aloilla nostettiin muita toimialoja enemmän tyytymättömyys kaavoituskäytäntöihin: kaavoituspolitiikan kasvua estävä vaikutus, byrokraattisuus, hidas käsittely ja vaihtelevat viranomaistulkinnat. Osa yritysjohtajista oli jo huomannut pientä positiivista muutosta hallituksen ajamassa kaavoituskäytäntöjen keventämisessä, mutta käytännössä on yritysjohtajien mukaan edelleen paljon kehitettävää. Kaavoitus- ja rakentamislupaprosessit olisi saatava sujuvammiksi koko maassa - niin haja-asutusalueilla kuin kasvukeskuksissa, joissa rakentamisen volyymit ovat suuret.

Kaupan alan yritykset olivat tyytymättömiä alkoholin ja apteekkitavaroiden myyntiä vähittäiskaupassa koskeviin rajoitteisiin (esimerkiksi miedot alkoholijuomat, reseptivapaat lääkkeet). Sen sijaan kaupan aukiolojen vapauttaminen on esimerkki asiakaslähtöisestä norminpurusta, joka antaa kaupan alan yrityksille kasvumahdollisuuksia. Aukioloaikojen vapautukseen on kaupan alalla suhtauduttu pääsääntöisesti myönteisesti siitakin huolimatta, että se muuttaa erikokoisten kaupan alan yritysten keskinäistä kilpailutilannetta. Osa yrityksistä suhtautuu kuitenkin kriittisesti siihen, että liikettä pitää pitää auki kauppakeskuksissa silloinkin, kun se ei ole kannattavaa.

Ongelmat julkisissa hankinnoissa nostettiin esille kaikilla toimialoilla. Yritykset pitivät ongelmana julkisten hankintojen liian suurien kokonaisuuksien, läpinäkyvyyden puutteita, viranomaisten hankintaosaamista, julkisiin hankintoihin liittyviä työläitä menettelyjä, halvan hinnan korostumista laadun kustannuksella ja hankintojen päätymistä suurille, usein ulkomaisille toimijoille. Pienten yritysten on vaikea päästä mukaan julkisiin hankintoihin. Yritysjohtajien mukaan julkisten hankintojen ongelmien vuoksi esimerkiksi liikenne- ja väylä-hankkeet monopolisoituvat.

*Sääntelyn purku - alkoholi ja apteekkitavara. (Etelä-Savo, usealla paikkakunnalla toimiva, suuri kaupan alan yritys)*

*Kaavoitus estää uusien yksiköiden perustamisen. (Etelä-Pohjanmaa, usealla paikkakunnalla toimiva suuri kaupan alan yritys)*

*Kaavoitus ja sen hitaus / rajaton valitusoikeus, hitaat käsittelyajat. Rakentamisen määräysten kiristyminen koko ajan. Normien purkua ei tehdä, väestönsuojat pois, esteettömyysasiat yms (Oulu, usealla paikkakunnalla toimiva suuri rakennusalan yritys)*

*Planläggningen bör fortsättningsvis utvecklas. Den har blivit redan bättre, men kan ytterligare förbättras. (Länsi-Uusimaa, usealla paikkakunnalla toimiva keskisuuri palvelualan yritys)*

## Kysynnän haasteet eri toimialoilla

Monet kaupan ja palvelualan yritysjohtajat totesivat, että kuluttajien ostovoiman hiipuminen on suurin toimialan kasvua hidastava tekijä. Toisaalta sellaisetkin säästävät, joilla tarvetta ei ole. Suomalaisten palvelualan ja kaupan alan yritysten mukaan ongelmana on myös ostovoiman hajautuminen ja ostovoiman siirtyminen ulkomaille. Suomalaiset matkustavat yhä enemmän ulkomaille vapaa-aikana ja ostoksia tehdään globaalisti verkkokaupassa. Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan suomalaiset tekivät vuonna 2015 ulkomaille 8,1 miljoonaa vapaa-ajan matkaa. Tilastokeskuksen kaavion mukaan ero kotimaan ja ulkomaan matkojen määrien välillä on kasvanut 2010-luvulla.<sup>21</sup>

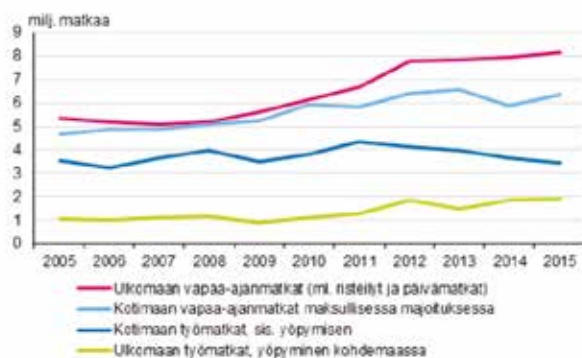
Yritysjohtajien mukaan kotimaan ostovoiman siirtymisen ulkomaille näkyy niin matkailussa, ravintola-alalla kuin kaupan alalla. Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan kansainvälisten matkailijoiden Suomeen jättämät tulot ovat kuitenkin olleet viime vuosina reilut neljä miljardia euroa, vaikka kasvun varaa on vielä jäljellä.<sup>22</sup> Palvelualan matkailuyrittäjät toivat esille, että matkailua pitäisi edistää tehokkaammin. Tavoitteeksi pitäisi yritysjohtajien mukaan asettaa sekä kotimaan että ulkomailta Suomeen suuntautuvan matkailun kasvu. Yritysjohtajat ehdottivat myös koulujen loma-aikojen siirtämistä ja lentolippujen hintojen alentamista.

Kaupan haasteena on palveluyrittäjien tavoin kotimaisen kysynnän vähentyminen ja kulutuskysynnän pirstoutuminen. Yritysjohtajien mukaan kysyntää ohjautuu toisaalta keskustoista pois päin isoihin kauppakeskisiin ja toisaalta osa kysynnästä siirtyy ulkomaisiin verkkokauppoihin. (ks. luku kuusi, digitalisaatio eri toimialoilla). Sekä kaupan että palvelualan yritysjohtajat ovat havainneet, että kuluttajien asiakasuskollisuus ja sitoutuminen yhteen kauppapaikkaan on vähentynyt.

Monet Keskuskauppakamarin haastattelemissa rakennusalan yritysjohtajista näkevät alalla uusia valon pilkahduksia. Tilastokeskuksen mukaan käynnissä olevan rakennustuotannon volyymi kasvoikin lähes viidenneksellä kevään 2015 ja 2016 välillä ja asunto-, liike- ja teollisuusrakentaminen on vilkastunut.<sup>23</sup> Muutosprosentit ovat isoja, mutta kuten kaaviosta ilmenee, lähtötaso on hyvin matalalla. Lisäksi rakennusalan yritysjohtajien vastauksissa nousi vahvasti esille sekä ajallisesti että alueellisesti epätasainen ja vaihteleva kysyntä. Rakentamisen ajallinen keskittyminen vaikeuttaa yritysten kannattavuutta ja aiheuttaa aikatauluhaasteita, kun työvirta ei ole tasaista.

Alueellista keskittymistä kuvaa se, että suuri osa uudisrakennusluvista on viime vuosina myönnetty Etelä-Suomeen. Kuitenkin esimerkiksi korjausrakentamiselle on kysyntää eri puolella Suomea ja osajista on jopa pulaa. Myös maan kattava liikenteen korjausvelkaohjelma tulee hyödyttämään osaa rakennusalan yrityksistä kuten maarakennusalan yrityksiä.

Suomalaisten matkailu 2005–2015



Lähde: Tilastokeskus

Uudisrakentamisen volyymi-indeksi 2010=100, trendi



Lähde: Tilastokeskus ja Väestörekisterikeskus (rakennuslupa-aineisto)

21 Suomalaisten matkailu Keski-Eurooppaan kasvoi vuonna 2015. Tilastokeskus <http://www.stat.fi>.

22 Ks. <http://tem.fi/suomen-matkailun-kasvun-ja-uudistumisen-tiekartta-2015-2025>.

23 Myönnettyjen rakennuslupien kuutiomäärä kasvoi edelleen (julk. 22.7.2016). Rakennus- ja asuntotuotanto 5 / 2016. <http://www.stat.fi>. Ks. myös rakentaminen 2016. Valtiovarainministeriö 7 / 2016. VM:n rakennusalan suhdanneryhmän mukaan liikerakentamisen vilkastuminen johtuu lähinnä kauppakeskusrakentamisesta ja teollisuusrakentaminen käynnissä olevista isoista investoinneista.

Teollisuusyritykset pitivät toimialan kehittymisen merkittävänä haasteena vallitsevaa taloustilannetta ja pääosin vähäistä kysyntää. Osalle teollisuusyrityksistä tilanne on haastava. Metsäteollisuudessa asiakastoimialan rakennemuutos (esimerkiksi media-alan muutos) vaikuttaa esimerkiksi sellun ja paperin kysyntään, vaikka samanaikaisesti metsäteollisuudessa on kehitetty uusia tuotteita. Yritysjohtajien vastauksissa todettiin myös, että alhaiset metallien maailmanmarkkinahinnat heikentävät monien teollisuusyritysten kannattavuutta. Venäjän tilanne ja vastapakkotteet vaikeuttavat taas elintarviketeollisuusyritysten liiketoimintaa.

*Alhaiset metallien maailmanmarkkinahinnat. (Lappi, suuri teollisuusyritys)*

*Asiakastoimialan rakennemuutos, sellu ja paperi. (Oulu, teollisuusyritys, jolla on ulkomaantoimintoja)*

*Venäjän kauppa. (Satakunta, keski-suuri teollisuusyritys, jolla on ulkomaantoimintoja)*

## Asiakastarpeisiin vastaaminen

Toimialan kehittymisen haasteena erityisesti palvelualalla, kaupassa ja teollisuudessa on asiakkaiden muuttuviin tarpeisiin vastaaminen. Yritysten pitää seurata yhä tarkemmin kuluttajakäyttäytymisen, kysynnän ja ostovoiman kehityksen muutoksia. Yritysten kysynnän haasteisiin voidaan osittain vastata myös tarkkaan valikoiduilla markkinointitoimenpiteillä. Useilla toimialoilla toimialan kehittymistä häiritsee riittämätön strateginen tai tekninen myynti- ja markkinointiosaaminen.

## Työvoiman osaamisvaatimusten kasvu

Toimialojen kehittymiseen vaikuttaa yhtenä tekijänä yritykselle ja asiakkaille tärkeän osaamisen saatavuus. Keskuskauppakamarin haastatteleminen rakennusalan yritysjohtajien mukaan työvoiman osaamisvaatimukset ovat kasvaneet, koska tilaajat ja lupaviranomaiset edellyttävät yhä useammin pätevyyden kirjallista osoittamista (tutkinnot, kurssit). Osaamisvaatimusten kasvuun vaikuttaa osaksi myös rakennusalan laaja sääntely, mikä edellyttää tekijöiltä perehtymistä ja erityisosaamista. Tästä syystä erityisesti pula osaavista työnjohtajista ja vastaavista mestareista häiritsee toimialan kehittymistä ja vaikuttaa rakentamisen laatuun. Myös palvelualan yritysjohtajat kertoivat, että osaamisvaatimukset ovat kasvussa ja osaamista pitää yhä useammin todistaa erilaisilla korteilla ja kursseilla.

*Ökade krav på yrkeskompetens och skriftlig dokumentation. Byråkrati via behörighetskrav. (Ahvenanmaa, rakennusalan yritys)*

*"Sekatyömiehet" mestareina, ei ammattitaitoa kaikilla. (Etelä-Pohjanmaa, usealla paikkakunnalla toimiva rakennusalan yritys)*

## Pidentyneet maksuajat

Kaikilla toimialoilla toimivat pk-yritykset nostivat merkittävänä ongelmana epävarmuuden maksujen saamisesta ajallaan. Liian usein yritys joutuu taloudellisiin vaikeuksiin, kun se ei saa saataviaan kohtuullisessa ajassa. Yritysjohtajien mukaan maksuajat ovat jatkuvasti pidentyneet ja ongelmana ovat yhtä lailla toiset yritykset kuin julkiset organisaatiot. Yritysten välisessä toiminnassa tilanteen pitäisi kuitenkin jo olla jo kunnossa, sillä vuonna 2015 tuli voimaan laki kaupallisten sopimusten maksuehdoista. Lain mukaan maksuaika elinkeinonharjoittajien välisissä saatavissa saa ylittää 30 päivää vain, jos siitä on nimenomaisesti sovittu.<sup>24</sup> Yritysten mukaan laki kuukauden maksuajasta ei kuitenkaan käytännössä toimi, vaan se on helppo kiertää.

*Vääristyneet maksuehdot. Isojen asiakkaiden toimittajien kyykyttäminen pitkillä maksuajoilla. (Kymenlaakso, pieni kaupan alan yritys)*

*Suurten yhtiöiden sanelupolitiikka esim. maksuehdot ja ajat. (Häme, usealla paikkakunnalla toimiva pieni teollisuusyritys)*

25 Ks. laki kaupallisten sopimusten maksuehdoista annetun lain 5 §:n muuttamisesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150385>.

**Investointien ja kehittämisen puute toimialan kehitystä haittaavana tekijänä**

Yritysjohtajien mukaan usean toimialan kehittymistä, kasvua ja uusiutumista vaikeuttaa investointien ja innovoinnin vähäisyys. Keskuskauppakamarin haastattelemat yritysjohtajat tunnistavat kehittämisen tarpeita uusasiakashankinnan digitalisoinnissa, automatisoinnissa, liiketoimintamallien toteuttamisessa, teknologiahankinnoissa tai markkinoinnissa, mutta eri syistä investoinnit ovat vähäisiä.<sup>25</sup>

Investointien vähäisyys johtuu eri toimialoilla toimivien yritysjohtajien mukaan ensisijaisesti taloustilanteesta. Lama ei houkuttele investoimaan. Investointeihin ja kasvuun tarvittavaa riittävää rahoitusta ei myöskään ole aina saatavissa. Yritysjohtajat mainitsivat erityisesti tiukentuneet rahoitusmahdollisuudet pankeista ja sen, että esimerkiksi yritystuen myöntämisen yhtenä kriteerinä on yrityksen koko. Joissakin tapauksissa tukea voi myös olla saatavissa Manner-Suomessa, mutta ei Ahvenanmaalla.

Yritysjohtajien mukaan verotusta uudistamalla investointeja voitaisiin lisätä. Myös luvitusprosessien toimivuutta, nopeutta ja ennakoitavuutta pitäisi parantaa investointien vauhdittamiseksi. Yritykset toivat myös investointien esteenä negatiivisen kehitysilmapiirin ja viranomaisten nihkeän suhtautumisen yritysten hankkeisiin.

*Kehitysresurssien puute: varat, tilat, testauspaikat. (Rauma, keskisuuri teollisuusyritys, jolla on ulkomaantoimintoja.)*

*Rakentamisen ja investointihankkeiden vaatima järjetön byrokratia heikentää investointihalukkuutta ja toimintaa yleisesti. (Satakunta, suuri teollisuusyritys, jolla on ulkomaantoimintoja)*

*Verotus vain ulos nostetusta tuloksesta - yritykseen jäävä tulo olisi verovapaata. Investoinnit lisääntyisivät. (Etelä-Pohjanmaa, teollisuusyritys)*

*Sairaaloiden jähmeys ottaa uusia innovaatioita vastaan. (Helsingin seutu, Suomessa ja ulkomaila toimiva palvelualan yritys)*

*Eri yritystukimuotojen haku on vaikeaa, huono tieto olemassa olevista mahdollisuuksista. (Riihimäki-Hyvinkää, usealla paikkakunnalla toimiva teollisuusyritys)*

*Osinkoverotus ei kannusta yrityksen kasvattamiseen, sukupolvenvaihdoksiin yms. kehittämistoimenpiteisiin. (Etelä-Savo, keskisuuri teollisuusyritys, jolla on ulkomaantoimintoja)*

25 ks. myös Deloitte ja Lappeenrannan teknillisen korkeakoulun tutkimus Suomalaisen teollisuuden tulevaisuus: Kilpailukyky vaatii rohkeita innovaatioita. Deloitte 2014.





# Johtopäätökset



## 7 JOHTOPÄÄTÖKSET

### **Kolme keinoa alueiden kehittämiseen: 1. Liikenne, 2. Sopiva työvoima ja 3. Kuntien tukitoimet ja yrityspalvelut**

Yritykset hakeutuvat Suomessa hyvien liikenneyhteyksien ja osaavan työvoiman luokse. Kuusi kymmenestä yritysjohtajasta valitsee sijaintipaikan näiden tekijöiden perusteella. Liikenneyhteydet ja sopivan työvoiman saatavuus ovat niitä asioita, joita yritykset haluavat alueilla kehittää eniten. Kuntien tukitoimien ja yrityspalvelujen kehittämistä pidetään myös tärkeänä.

Sopivan työvoiman saatavuutta pidetään tärkeimpänä valttina Riihimäki-Hyvinkään kauppakamarialueella ja ulkomaista työvoimaa Lapissa, Pohjanmaalla ja Ahvenanmaalla.

Liikenneyhteyksien merkitys yritysten sijaintiin ja toimintaedellytyksiin vaikuttavana tekijänä on kasvanut viidessä vuodessa teollisuuden, kaupan ja rakentamisen toimialoilla. Sopivan työvoiman merkitys on laskeutunut muilla toimialoilla paitsi rakennusallalla, jossa se on kasvanut.

### **Väylien kunto tärkein liikenteen kehittämiskohde 17 alueella**

Väylien kunto on suomalaisten yritysten mielestä liikenteen tärkein kehittämiskohde. Olemassa olevien liikenneväylien kunto on prioriteettijärjestyksessä ensimmäisellä sijalla 17 alueella, eli kaikilla muilla alueilla paitsi Ahvenanmaalla ja Raumalla. Ahvenanmaalla nousee väylien kunnon edelle lentoliikenne sekä matkakettut ja Raumalla tarve panostaa valtatie kahdeksaan, joka on rannikon satamien, teollisuuden ja työssäkäyntiliikenteen käyttämä vilkas, mutta tukkoinen kasvukäytävä. Kaikista selvitykseen vastanneista yritysjohtajista ahvenanmaalaiset nostavat voimakkaimmin esille tarpeen alentaa kuljetuskustannuksia ja raumalaiset puolestaan liikenneyhteyksien kehittämistarpeen.

### **Länsi-Uudellamaalla raideyhteyksien kehittämistarve suurin**

Rautatieliikenteen nimeää kolmen tärkeimmän tai kii-reellisimmän liikenteen kehittämiskohteen joukkoon 28 prosenttia vastaajista. Länsi-Uudellamaalla osuus on kaikkein korkein, 70 prosenttia. Alueen yritysjohtajien huolena on sekä työmatkaliikenteen vaikeutuminen junavuorojen lopettamisen jälkeen että tavaraliikennettä hankaloittava, sähköistämätön Hanko-Hyvinkään rata.

Rautatieliikenne on väylien kunnon jälkeen toiseksi tärkein kehittämiskohde viidellä alueella: Etelä-Karjalassa, Kymenlaaksossa, Länsi-Uudellamaalla, Pohjois-Karjalassa ja Turussa.

### **Lentoyhteydet kriittisiä yrityksille, joilla on ulkomaan toimintoja**

Ahvenanmaalla lentoliikenne on tärkein liikenteen kehittämiskohteista ja Lapissa ja Pohjanmaalla toiseksi tärkein heti väylien kunnon jälkeen. Alueiden yritysjohtajia huolestuttavat erityisesti matkailulle ja muulle elinkeinoelämälle tärkeiden yhteyksien säilyminen, vuoro- tarjonta ja lippujen korvat hinnat.

Suoria kansainvälisiä yhteyksiä pidetään tärkeimpänä Etelä-Karjalassa, Tampereella ja Turussa. Etelä-Karjalassa suorien lentoyhteyksien jatkuvuus ja kehittäminen ovat erityisen kriittisiä, koska Lappeenrannan lentokenttä ei enää kuulu Finavian lentokenttäverkostoon ja alueelta ei ole saatavissa lentoja Helsingin kautta maailmalle.

### **Liikennepolitiikassa ajettava kustannusten vähentämistä ja toimivaa kilpailua**

Yritysjohtajat pitävät ehdottoman tärkeänä sitä, että yritysten kustannustaakkaa ei kasvateta. Suomalaiset yritysjohtajat haluaisivat eroon esimerkiksi Itämeren kilpailua vääristävistä merenkulun väylämaksuista, joita Baltian maat eivät peri. Yritysjohtajat suhtautuvat koko maassa varauksellisesti myös kaavailtuihin tienkäyttömaksuihin. Tästä syystä mahdollinen infrastruktuurin käytöstä perittävä maksu pitäisi ainakin korvata pienentämällä tavara- ja henkilöliikenteeseen kohdistuvia veroja ja veroluonteisia maksuja vähintään saman verran. Yritysten toiveena on, että entistä suurempi osuus liikenteeltä perittävistä maksuista käytettäisiin liikenneväylien ylläpitoon.

Yritykset vaativat toimivaa kilpailua eri liikennemuotoihin ja henkilö- ja tavaraliikenteen toimintaedellytykset kuntoon. Yritysjohtajat haluavat raidekapasiteetin tavaraliikenteen tehokkaaseen käyttöön. Logistiikan tehotomuus rautatiekuljetuksissa hankaloittaa vientiä. Sekä henkilöliikenteen että raideliikenteen kilpailua edistäisi erillisen kalustoyhtiön perustaminen, josta vaunuja voisi vuokrata. Uusien tulijoiden olisi tällöin helpompi tulla markkinoille.

### Koulutuksen tasossa ja tarjonnassa alueellisia eroja

Kyselyn tulokset vahvistavat sen, että peruskoulutuksen tasossa ja tarjonnassa on merkittäviä alueellisia eroja. Pääkaupunkiseudulla koulujen tasoon tyytyväisiä yritysjohtajia oli eniten. Satakunnassa, Kymenlaaksossa, Kuopiossa, Etelä-Pohjanmaalla ja Pohjois-Karjalassa toivotaan kouluihin eniten panostuksia. Tampereella, Pohjanmaalla ja Etelä-Karjalassa on eniten niitä, jotka pitivät panostuksia kansainvälisiin kouluihin erittäin tarpeellisina.

Yritysjohtajista 82 prosenttia panostaisi lisää koulujen kehittämiseen ja joka neljäs yritysjohtajista panostaisi kouluihin erittäin paljon. Niiden vastaajien osuus, jotka haluaisivat panostaa kouluihin erittäin paljon, on kasvanut viidessä vuodessa viidellä prosenttiyksiköllä. Yritysjohtajat pitävät osaavaan työvoimaan panostamista tärkeänä ja koulutukseen kohdistetut leikkaukset huolestuttavat siksi yritysjohtajia.

### Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto-ongelmat kasvaneet

Työttömyysaste oli käytännössä sama vuosien 2016 ja 2009 kyselyajankohtina (10,8 ja 10,9 prosenttia), mutta niiden yritysten osuus, joilla on vaikeuksia saada työvoimaa, on kasvanut. Vuonna 2009 vain 14 prosentilla yrityksistä oli vaikeuksia löytää työvoimaa, kun taas vuonna 2016 joka kolmannella yrityksellä oli vaikeaa löytää sopivaa työvoimaa. Osuuden kasvu kertoo työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto-ongelmien kasvusta. Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto-ongelmat näkyvät sekä pitkäaikaistyöttömien määrän kasvuna että siinä, että tiettyjen tehtävien kuten rakennusalan työnjohdon ja kansainvälisen teknisen kaupan myyjien rekrytointiprosessit pitkittyvät. Rakennusalan yrityksistä neljä kymmenestä, kaupan alalla joka viides, teollisuudessa joka neljäs ja palvelualalla joka kolmas yritys ilmoittavat vaikeuksista löytää työvoimaa. Rakennusalan yritykset ovat keskimääräistä tyytymättömiä hakijoiden koulutukseen ja osaamiseen.

### Yritysten osaamispula ja työllisyyden edistäminen vaativat työvoiman liikkuvuutta edistäviä ratkaisuja

Sipilän hallituksen 72 prosentin työllisyystavoite jää haaveeksi, mikäli työvoiman liikkuvuus maan eri osien välillä ei parane. Työvoiman liikkuvuuden edistäminen edellyttää jossain määrin erilaisia keinoja maan eri osissa.

Pääkaupunkiseudun yritysjohtajien mukaan alueen merkittävä työvoimahaaste on, että asuntojen hinnat vaikeuttavat työvoiman muuttoa alueelle. Yritysjohtajat toivovatkin kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen määrän lisäämistä. Koko maassa kuitenkin kolmanneksella yrityksistä on vaikeuksia saada osaajia. Kymenlaaksossa osuus on 44 prosenttia. Näiden yritysten jatkuvuuden

ja uudistumisen sekä koko maan työttömien määrän vähentämisen kannalta on tärkeää etsiä ratkaisuja liikenneyhteyksistä, koulutuspolitiikasta ja erilaisista kannusteista työvoiman liikkuvuuden edistämiseksi ympäri Suomen.

### 69 prosentilla oppilaitosyhteistyötä

Yritykset voivat osaltaan parantaa työmarkkinoiden toimivuutta tuomalla esimerkiksi alueen tulevan työvoiman, nuorten, tietoisuuteen työllisyysmahdollisuuksia alueen yrityksissä. Haastatelluista 1122 yrityksestä 69 prosentilla onkin kokemusta yhteistyöstä jonkin oppilaitoksen kanssa viimeisen kolmen vuoden aikana. Oppilaitosyhteistyön yleisyydessä Kuopio on kärjessä. Sekä vuonna 2016 että viisi vuotta aiemmin tehdyssä kyselyssä Ahvenanmaalla, Länsi-Uudellamaalla ja Helsingin seudulla toimivilla yrityksillä on selvästi keskimääräistä vähemmän kokemuksia oppilaitosyhteistyöstä. Oppilaitosyhteistyötä tekevästä yrityksistä vain joka kuudes yritys tekee yhteistyötä peruskoulun yläkoulun kanssa esimerkiksi tarjoamalla oppilaalle työhöntutustumispaikan. Satakunnassa, Pohjois-Karjalassa ja Hämeessä joka kolmannella yrityksellä on ollut yhteistyötä yläkoulun kanssa.

Oppilaitosyhteistyö keskittyy ammatillisiin oppilaitoksiin, joiden kanssa erityisesti rakennusala tekee yhteistyötä. Yritykset toivovat koulutuksen muuttamista työelämän tarpeita vastaavammaksi. Muutoksia onkin tulossa, sillä ammattikoulutuksen tutkintoja ollaan vähentämässä ja laajentamassa työelämän tarpeita paremmin vastaavammaksi. Muutosprosessissa yritysten ja oppilaitosten yhteistyön pitäisi olla tiivistä, jotta koulutus uudistuksessa onnistutaan.

### Kauppakamarit, Finnvera ja TEKES saavat myönteisimmät arviot kansainvälistymispalveluista

Yritysten kansainvälistymispyrkimyksiä tukevia organisaatioita arvioitaessa myönteisen arvion saa vuonna 2016 useimmin kauppakamarit ja heti seuraavina Finnvera ja TEKES. Sen sijaan alueellisten kehitysyhtiöiden ja ELY-keskusten rooli kansainvälistymispalveluissa on yrityksille epäselvempi.

Todennäköisesti kolmen kärkeä selittää se, että yritykset hakevat näiltä verkostoilta rahoitusta (Finnvera, TEKES) sekä asiakkuuksia ja kontakteja yritysverkostoista (kauppakamarit.) Kauppakamarin kansainvälistymistointi saa eniten kiitosta Riihimäki-Hyvinkään, Pohjanmaan ja Etelä-Savon kauppakamarialueilla. Finnveran toimintaa arvostetaan erityisesti Riihimäki-Hyvinkään, Pohjois-Karjalan, Tampereen, Pohjanmaan, Lapin ja Etelä-Pohjanmaan alueilla. TEKESIN palvelusta eniten kiitosta antavat Tampereen ja Riihimäki-Hyvinkään alueella toimivat yritykset. Lapissa kriittisiä yrityksiä on eniten, sillä 41 yrityksistä prosenttia arvioi, että TEKES on tukenut melko huonosti tai erittäin huonosti yritysten kansainvälistymispyrkimyksiä.

### **Puolet yrityksistä hakee kasvua uusista teknologioista ja osaamista kasvattamalla**

Puolet kaikista yrityksistä ja enemmistö yrityksistä, joilla on ulkomaantoimintoja, pitää tärkeimpänä kasvua ja kansainvälistymistä tukevinä keinoina uusien teknologioiden sovittamista omaan liiketoimintaan digitalisaation ja automatisoinnin avulla sekä yrityksen osaamisen lisäämistä. Käytännössä tällä tavoitellaan liiketoiminnan kehittämistä kansainvälisesti kilpailukykyisemmäksi. Teollisuudessa, kaupassa ja palvelualalla uusien teknologioiden edistäminen on tärkein kansainvälistymistä ja kasvua tukeva keino, kun taas rakennusallalla kasvua haetaan osaamista lisäämällä. Uusien teknologioiden sovittamista omaan liiketoimintaan pidetään tärkeimpänä Satakunnassa ja Riihimäki-Hyvinkään kaupakamarialueilla, kun taas Pohjois-Karjalassa sen merkityksen nostaa vain kolmannes yrityksistä. Yrityksen osaamisen lisääminen kasvua edistävänä keinona on tärkeintä Riihimäki-Hyvinkään, Turun ja Ahvenanmaan kaupakamarialueilla.

### **Toimialojen paremmat toimintaedellytykset edistävät alueiden kilpailukykyä**

Alueiden kilpailuvyyn edistämiseen kuuluu myös se, että eri toimialoilla toimivat yritykset kokevat toimintaedellytyksensä hyviksi. Haasteita on kuitenkin yritysjohtajien mukaan monia:

Ensimmäiseksi teollisuus haluaa pontta kustannusten keventämiseen ja hintakilpailuvyyn edistämiseen (työvoima, tuotanto, energia, kuljetukset). Työvoimakustannusten nousua pitää teollisuusjohtajien mukaan kaventaa ammattiyhdistysliikkeen valtaa pienentämällä ja viennin vaikeuttamiseen puuttua lakkosakkoja kasvatamalla. Kustannusten hillintä ja työmarkkinoiden liiallisten jäykkyyksien poistaminen parantavat kaikkien toimialojen toimintaedellytyksiä ja edistävät joustavampien toimintatapojen käyttöönottoa.

Toiseksi rakennusalan taakkana on koko maassa sekä harmaan talouden torjumiseksi kehitetyt jatkuvasti lisääntyvät työmaaraportointi- ja ilmoitusmenettelyt että itse rakennustoimintaa koskevan sääntelyn kasvu. Plussana alan raportointivaateissa on kuitenkin se, että ne edistävät välillisesti alan alkavaa digitalisaatiota. Alan yrityksiin kohdistuvaa hallinnollista taakkaa sekä rakennustoimintaa koskevaa ylisääntelyä on kuitenkin purettava, sillä ne nostavat rakentamisen kustannuksia ja vaikuttavat alan toimintaedellytyksiin.

Kolmanneksi rakennusalan ja kaupan toiminta edellyttää toimivaa, yritysmyönteistä kaavoitusta ja sujuvia lupamenettelyjä. Yritysten mukaan tässä on vielä tehtävää. Kaupan ala haluaa jatkaa myös aukiolojen vapautuksella alkanutta norminpurkoa puuttumalla alkoholin ja apteekkitavaroiden myyntiä vähittäiskaupassa koskeviin rajoitteisiin.

Neljänneksi kauppa ja palveluala varoittavat ostovoiman karkaamisesta ulkomaille. Tämä näkyy erityisesti siinä, että suomalaisten vapaa-ajan matkat suuntautuvat yhä useammin ulkomaille ja ostokset tehdään ulkomaisissa verkkokaupoissa. Muutokset näkyvät palvelualalla hotelli-, majoitus- ja ravintolatoiminnassa sekä kaupan alalla. Verkkokaupan kasvu ja kulutuskysynnän pirstoutuminen edellyttävät alan yrityksiltä digiloikkaa ja erottautumista verkossa. Tähän pitää panostaa jatkossa enemmän.

**LÄHTEITÄ JA LISÄTIETOA**

Deloitte ja Lappeenrannan teknillinen korkeakoulu 2014. Suomalaisen teollisuuden tulevaisuus: Kilpailukyky vaatii rohkeita innovaatioita.

Finlex –lakikokoelmasivusto. Laki kaupallisten sopimusten maksuehdoista annetun lain 5 §:n muuttamisesta. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150385>.

Kauppalehti. Suomi taipuu kabotaasiliikenteen säädösten lievennyksiin, artikkeli 1.7.2015.

Keskuskauppakamari 2000, 2003, 2005, 2007, 2009 ja 2011 Alueiden kilpailukyky –(yritys)selvitykset.

Keskuskauppakamari ja kauppakamarit 2014. Kauppakamarien liikenneohjelma Oikeista ratkaisista kilpailukykyä Suomelle <http://kauppakamari.fi/kilpailukyky/liikenne/>.

Keskuskauppakamari ja kauppakamarit 2016. Kauppakamarien priorisoimat liikennehankkeet <http://kauppakamari.fi/kilpailukyky/liikenne/>.

Liikenne- ja viestintäministeriö 2016. Komission tiedonannossa laaja keinovalikoima liikenteen päästöjen vähentämiseksi, tiedote 20.7.2016.

Logistiikan maailma- Internet sivusto. Älykäs liikenne – liikenteen digitalisaatio. [Http://www.logistiikanmaailma.fi](http://www.logistiikanmaailma.fi)

Somerla, M. 2007. Yrityksen sijaintipaikkapäätökseen vaikuttavat tekijät ja alueiden kilpailukyky Suomessa. Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Tuotantotalouden osasto.

Sotarauta M. ja Linnamaa R. 1997. Kaupunkiseudun elinkeinopolitiikka ja prosessien laatu. Tampereen yliopisto, Aluetieteen ja ympäristöpolitiikan laitos. Sarja A19.

Sotarauta & Viljamaa (toim.) 2003. Tulkintoja kaupunkiseutujen kehityksestä ja kehittämisestä.

Suomen Rakennusinsinööriliitto RIL 2015. Rakennetun omaisuuden tila 2015 (ROTI).

Tilajavastuu-Internet sivusto. Kärkihanke digitalisoi kiinteistö- ja rakentamisalan 23.6.2016. <http://www.tilajavastuu.fi>.

Tilastokeskus. Tilastokeskuksen työvoimatutkimukset. [Http://www.stat.fi](http://www.stat.fi) ja <http://www.findikaattori.fi>.

Tilastokeskus. Suomalaisten matkailu Keski-Eurooppaan kasvoi vuonna 2015. <http://www.stat.fi>.

Tilastokeskus. Myönnettyjen rakennuslupien kuutiomäärä kasvoi edelleen 22.7.2016. Rakennus- ja asuntotuotanto 5 / 2016. <http://www.stat.fi>.

Työ- ja elinkeinoministeriö, Tuomaala, Mika 2016. Kysynnän ja tarjonnan kohtaanto nykyisillä ja tulevilla työmarkkinoilla.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2015. Matkailun tiekartta 2015-2025. TEM Raportteja 2/2015.

Valtiovarainministeriö 7 /2016. Rakennusalan suhdanneryhmä. Rakentaminen 2016.

Yleisradio YLE – Internet sivusto. Itä-Suomen rajanylityspaikat avataan rautatieliikenteelle, artikkeli 5.8.2016. <http://www.yle.fi>, kotimaa.



**ALUEIDEN KILPAILUKYKY 2016 – KYSYMYKSET****1. TYÖVOIMAN SAATAVUUS****a) Miten arvioitte, että yrityksenne työpaikkojen määrä kehittyy seuraavien kahden vuoden aikana?**

Työpaikkojen määrä kasvaa  
 Työpaikkojen määrä pysyy ennallaan  
 Työpaikkojen määrä vähenee

**b) Koetteko, että alueen työnhakijoiden koulutustaso ja osaaminen vastaavat yrityksenne tarpeita?**

Erittäin hyvin  
 Melko hyvin  
 Melko huonosti  
 Erittäin huonosti  
 En osaa sanoa

**c) Onko yrityksellänne ongelmia saada työvoimaa tällä hetkellä?**

Kyllä  
 Ei  
 Ei kokemusta / en osaa sanoa  
 JOS KYLLÄ, millaista työvoimaa on ollut hankala saada?

**d) Valitse seuraavista alueenne merkittävien (1) työvoimahaaste**

- Alueella saatavissa oleva työvoima ei mahdollista yrityksen kansainvälistymistä
- Alueella saatavissa oleva työvoima ei mahdollista yrityksen kasvua
- Alueen asuntojen hinnat vaikeuttavat yritykselle sopivan työvoiman muuttoa alueelle
- Muuttoliike alueelta pois päin heikentää työvoiman tarjontaa (työllisten ja työikäisten määrä)
- Alueen oppilaitosten koulutustarjonta ei vastaa yrityksen tarpeita
- Ei haasteita / en osaa sanoa
- Jokin muu, mikä?

**e) Onko yrityksellänne kokemusta oppilaitosyhteistyöstä viimeisen kolmen vuoden aikana?**

Kyllä  
 Ei

**JOS ON KOKEMUSTA** Minkälaista yhteistyötä yrityksellänne on oppilaitoksen kanssa?  
 Mainitse mahdollisimman konkreettisesti, mitä on tehty / minkälaisesta ideasta on kyse.

**JOS ON KOKEMUSTA** Minkä oppilaitoksen kanssa yrityksenne on tehnyt yhteistyötä?

- Peruskoulun alakoulu (luokat 1-6)
- Peruskoulun yläkoulu (luokat 7-9)
- Lukio
- Ammatillinen oppilaitos
- Ammattikorkeakoulu
- Yliopisto
- Aikuiskoulutuskeskus

## 2. YRITYKSEN SIJAINTI JA TYÖNTEKIJÖIDEN JA PERHEIDEN ELINYMPÄRISTÖ

### a) Kuinka paljon seuraavat tekijät vaikuttivat/vaikuttavat yrityksenne sijaintiin ja toimintaedellytyksiin alueella (Suomessa)

**Erittäin paljon / paljon /Jonkin verran /Vähän / Ei lainkaan**

- Alueella on kasvukeskus (esim. maakunnan keskus / alue on kasvava)
- Markkinoiden läheisyys
- Tuotantokustannusten alentuminen
- Työvoimakustannusten alentuminen
- Raaka-ainekuljetuskustannusten alentuminen
- Liikenneyhteydet / hyvä saavutettavuus
- Lopputuotteen kuljetuskustannusten alentuminen
- Tietyn toimialaklusterin sijaitseminen paikkakunnalla
- Elinkeinorakenteen monipuolisuus
- Yritysten väliset yhteistyömahdollisuudet
- Alihankkijoiden saatavuus
- Yritykselle sopivan työvoiman saatavuus
- Ulkomaalaisen työvoiman saatavuus
- Kuntien tukitoimet ja yrityspalvelut (ml. tonttien, toimitilojen saatavuus)
- Julkiset peruspalvelut (mm. koulut, päivähoido, terveydenhuolto)
- Yliopiston / korkeakoulun sijaitseminen alueella
- Ammattikorkeakoulun sijaitseminen alueella
- Ammatillisten oppilaitosten sijaitseminen alueella
- Asuntojen saatavuus
- Asuntojen hinta
- Yritysmäinen kaavoitus
- Turvallinen ja viihtyisä elinympäristö
- Kunnan / alueen hyvä imago
- Muu, mikä?: \_\_\_\_\_

### b) Mihin yllä mainittuun tekijään pitäisi panostaa alueella enemmän yrityksenne kilpailukykyä parantamiseksi? Kirjoita 1-3 mielestäsi tärkeintä tekijää.

### c) Kuinka paljon alueellanne olisi kiinnitettävä huomiota alla lueteltujen elämisen laatua koskevien kilpailukykytekijöiden kehittämiseen?

**Erittäin paljon / Melko paljon /melko vähän / erittäin vähän**

- Omien tarpeiden mukaisten asuntojen / tonttien saatavuus
- Turvallinen ja viihtyisä elinympäristö
- Terveydenhuolto
- Päivähoito
- Koulut
- Kansainväliset koulut
- Julkiset liikenneyhteydet
- Kulttuuripalvelut
- Harrastusmahdollisuudet
- Muu, mikä?

### 3. LIIKENNE JA LOGISTIIKKA

#### a) Valitse seuraavista kolme akuuteinta/akuutein/kiireellisintä kehittämiskohdetta alueellanne

- Nykyisen liikenneinfrastruktuurin ylläpito ja kunnostaminen
- Valtateiden ja moottoriteiden rakentaminen
- Rautatieliikenne
- Lentoliikenne
- Satamat ja vesiliikenne
- Alueenne suorat kansainväliset yhteydet
- Tietoliikenneyhteydet
- Joukkoliikenne
- Matkaketjut/kuljetusmuotojen yhteensopivuus

Jos haluat, voit kertoa tarkemmin kehittämiskohteesta.

Mitkä ovat mielestänne asioita, joita kauppakamarien pitäisi nostaa esille liikennepolitiikassa? (esim. liikenteen verot, maksut, yritysten kohtaama hallinnollinen taakka, uudenlaiset haasteet ja tavat toimia)

#### 4. KANSAINVÄLISTYMINEN JA KASVU

**a) Mitkä alla olevista ovat tällä hetkellä tärkeimmät (1-3) yrityksenne kansainvälistymistä ja kasvua tukevista asioista?**

- Oman toimialan sisäiset kumppanuudet (esim. tuotekehitys, markkinointi...)
- Oman toimialan rajat ylittävät kumppanuudet
- Uusien teknologioiden sovittaminen omaan liiketoimintaan (esim. digitaaliset palvelut, automatisointi...)
- Yrityksen liiketoimintamallin ja -strategian päivittäminen
- Yrityksen osaamisen lisääminen (esim. työvoiman kouluttaminen, uusien osaajien palkkaaminen...)
- Julkiset tuet ja avustukset
- Jokin muu, mikä?

**b) Miten seuraavat organisaatiot tukevat alueenne yritysten kansainvälistymispyrkimyksiä? Erittäin hyvin / Melko hyvin / Melko huonosti/ Erittäin huonosti/ ei kokemusta**

- Alueelliset kehitysyhtiöt
- Ammattikorkeakoulut
- ELY-keskukset
- Finnvera
- Finpro
- Kauppakamarit
- TEKES
- Yliopistot
- Muu, mikä.....
- En osaa sanoa / ei kokemusta

**c) Mainitse toimialanne näkökulmasta kolme keskeisintä liiketoiminnan haastetta, jotka vaikeuttavat yrityksen liiketoimintaa Suomessa?**

**d) Mitä haasteita ja mahdollisuuksia uusi teknologia tuo toimialallenne?**









